

Sveučilište u Zagrebu
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

Josipa Antekolović

RODNA RAVNOPRAVNOST U SPORTU - PROMJENE PREMA EGALITARNOSTI

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2023.

University of Zagreb
FACULTY OF KINESIOLOGY

Josipa Antekolović

GENDER EQUALITY IN SPORT - CHANGES TOWARDS EGALITARIANISM

DOCTORAL THESIS

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

Josipa Antekolović

RODNA RAVNOPRAVNOST U SPORTU - PROMJENE PREMA EGALITARNOSTI

DOKTORSKI RAD

Mentor:
izv. prof. dr. sc. Sunčica Bartoluci

Zagreb, 2023.

University of Zagreb
FACULTY OF KINESIOLOGY

Josipa Antekolović

GENDER EQUALITY IN SPORT - CHANGES TOWARDS EGALITARIANISM

DOCTORAL THESIS

Supervisor:
Associate professor Sunčica Bartoluci, PhD

Zagreb, 2023.

Zahvale

Neizmjereno zahvaljujem svojoj mentorici, izv. prof. dr. sc. Sunčici Bartoluci, na podršci i vodstvu tijekom pripreme i pisanja doktorskog rada. Posebno joj zahvaljujem na povjerenju koje mi je pružila kako s privatnog tako i s profesionalnog aspekta. Snaga i odlučnost koje pokazuje u situacijama koje ja vidim nepremostivima ostavile su poseban, neizbrisiv trag.

Hvala izv. prof. dr. sc. Kseniji Klasnić koja je od samog početka bila involvirana u temu ove disertacije te mi nesebično pomagala, podučavala i usmjeravala. Divno je raditi s osobom koja inspirira kako količinom znanja tako i strpljenjem i brigom.

Zahvaljujem se prof. dr. sc. Gordani Furjan Mandić i doc. dr. sc. Valentinu Barišiću što su prepoznali važnost i aktualnost teme te dozvolili da se dio ovog istraživanja provede tijekom trajanja nastave na kolegijima kojima su oni nositelji. Prof. dr. sc. Benjaminu Perasoviću hvala na nesebičnom dijeljenju znanja i iskustava vezanih za etnografska istraživanja koji su mi bili od velike pomoći.

Zahvalna sam i svim sudionicima istraživanja koji su otvorena srca i s punim povjerenjem pristali na suradnju.

I na kraju, nemjerljivo hvala mojoj obitelji. Mami Ankici koja mi je stalna podrška u životu, koja me hrabri u svim mojim idejama i odlukama uvjereni da je moj izbor upravo onaj najbolji. Bratu Grguru koji me na samom početku doktorskog studija pogurao da sve izgleda lakše. Najveće hvala Tomi i Marti - koji su strpljivo čekali da mama napiše doktorat, i Ljubi - koji je jedini znao u šta se upuštam, vjerovao i mirno pratio moje uspone i padove. Uz njihovu ljubav i podršku sve je moguće.

Životopis mentorice

Sunčica Bartoluci (Zagreb, 1976.) izvanredna je profesorica Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je na dvopredmetnom studiju sociologije i filozofije 2003. godine. Doktorsku disertaciju je obranila 2013. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zaposlena je na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu od 2003. godine, na mjestu asistenta, višeg asistenta (2013.), docenta (2017.) te izvanrednog profesora (2023.). Nositeljica je većeg broja socioloških kolegija na svim razinama studija kineziologije na Sveučilištu u Zagrebu te dodiplomskom studiju Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. Aktivna je u radu poslijediplomskog doktorskog studija kineziologije, mentoriranju doktoranada i diplomanada svih razina studija kineziologije.

Autorica je 26 znanstvenih te 13 stručnih radova. Navedeni radovi nastali su na temelju empirijskih istraživanja iz područja sociologije sporta, nacije i nacionalizma te sociologije roda. Bila je suradnica na većem broju znanstveno-istraživačkih projekata.

Nagrađena je za znanstveni (2019. godine nagrada Javne agencije za istraživačku djelatnost Republike Slovenije „Odlični u znanosti 2019“ za znanstveni članak: Bartoluci, Sunčica & Doupona, Mojca. He's ours, not yours!: reinterpreting national identity in a post-socialist context. *International Review for the Sociology of Sport*, ISSN 1461-7218, 2019, 17), nastavni (nagrada dekana Kineziološkog fakulteta za najbolje ocjenjenog suradnika - asistenta temeljem rezultata studentske ankete u ak.god. 2011./12.) i stručni rad (2014. dobitnica priznanje Hrvatskog olimpijskog odbora za doprinos promociji sporta osoba sa invaliditetom).

Sudjelovala je kao izlagač, član organizacijskog i programskog odbora te pozvani predavač na brojnim domaćim i međunarodnim konferencijama. Suurednica je jednog tematskog broja o sportu časopisa *Studia ethnologica Croatica*. Aktivno sudjeluje na brojnim tribinama, javnim predavanjima i okruglim stolovima.

Usavršavala se u okviru Erasmus+ programa i akademske mobilnosti na Fakultetu za šport Sveučilišta u Ljubljani gdje je boravila i kao gostujući predavač. Članica je Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog paraolimpijskog odbora u mandatnom razdoblju 2022.-2026. Suosnivačica je i voditeljica Sekcije za sociologiju sporta Hrvatskog sociološkog društva. Predstojnica je Zavoda za kineziološku antropologiju i metodologiju Kineziološkog fakulteta u Zagrebu u mandatnom razdoblju ak.god. 2022./23. – 2024./25.

SAŽETAK

Sport i fenomeni vezani za sport sociološki su važni jer su povezani s normama i vrijednostima šireg društva pa se na tom tragu postavlja pitanje uloge sporta kao sredstva stvaranja rodno ravnopravnijih tj. egalitarnijih društvenih odnosa. Koristeći kompleksnu mješovitu metodologiju istražilo se koje su i kakve reakcije studenata i studentica na iskustva bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom te na koji način takva iskustva mijenjaju stavove o rodnoj ravnopravnosti u sportu i percepciju rodni uloga.

Podatci za kvalitativne dionice istraživanja prikupljeni su polustrukturiranim intervjuima s elementima dubinskog na uzorku dvadeset studenata/ica Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te etnografskom dionicom istraživanja tijekom koje je promatrana jedna grupa studenata na nastavi Ritmičke gimnastike, jedna grupa studenata na nastavi Nogometa, jedna grupa studentica na nastavi Ritmičke gimnastike i jedna grupa studentica na nastavi Nogometa.

Tematskom analizom podataka izdvojeno je pet tema, a ključni nalazi ukazuju kako je većina sugovornika/ica svjesna rodne tipizacije sportova, utjecaja medija na popularizaciju sporta i marginalizaciju žena u sportu. Sugovornici/ce podržavaju majčinstvo profesionalnih sportašica i njihov povratak na sportske terene nakon poroda. O tome kakav je nastavni plan i program za studentice i studente Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu sugovornici/ce ne razmišljaju. Zadatke koje dobivaju tijekom studija ispunjavaju bez pogovora, ne analiziraju i ne propitkuju te su u svakom trenutku usmjereni na postizanje cilja – polaganje ispita. Studenti/ce na nastavu kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika dolaze neopterećeni predrasudama o tome je li neki sport više „ženski“ ili „muški“, je li vježbanje na određenom kolegiju prikladno za njih ili nije, je li šut na gol odraz „muškosti“ i jesu li „graciozni“ pokreti dokaz „ženskosti“.

U provedbi kvantitativnog dijela istraživanja koristila se metoda ankete te je u dvije točke mjerenja prikupljen 161 valjano ispunjen anketni upitnik. Rezultati kvantitativnih dionica istraživanja pokazuju da sudionici/ce ovog istraživanja, nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu, pokazuju manje egalitarne stavove prema rodnoj ravnopravnosti sportu. Stavovi o rodnim ulogama na podskalama rodna radna egalitarnost i reproduktivna prava nisu se mijenjali dok su promjene u smjeru rodne neravnopravnosti detektirane na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost. Studentice i u prvom i u drugom valu istraživanja pokazuju egalitarnije stavove od studenata kako prema rodnoj ravnopravnosti sportu tako i prema rodnim ulogama. Na skali rodne neravnopravnosti u sportu i na svim podskalama rodni stavova nema

statistički značajne razlike između sudionika koji su upisali/odslušali kolegij Nogomet i onih koji su upisali/odslušali kolegij Ritmička gimnastika.

U radu su utvrđeni prediktori rodne ravnopravnosti u sportu i rodni stavovi. Jedini prediktor rodne ravnopravnosti u sportu pokazao se spol; studentice iskazuju egalitarnije stavove o rodnoj ravnopravnosti u sportu. Prediktor rodni stavovi na svim podskalama je spol, dok se religijsko uvjerenje i godina studija pokazuju kao prediktori reproduktivnih prava te veličina naselja u kojoj su sudionici proveli veći dio života kao prediktor tradicionalnih rodni stavovi.

Ključne riječi: rodna ravnopravnost u sportu, rodni stavovi, egalitarnost, studenti, muški sport, ženski sport

ABSTRACT

Sport and phenomena related to sport are sociologically important because they are connected to the norms and values of the wider society, so the question of the role of sport as a means of creating more gender-equal, i.e. more egalitarian social relations arises in this direction. Using a complex mixed methodology, the kind of reactions male and female students have to the experiences of playing typically male and typically female sports were investigated, and also how such experiences change attitudes about gender equality in sports and the perception of gender roles.

Data for the qualitative parts of the research were collected through semi-structured interviews with in-depth elements on a sample of twenty students of the Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, and the ethnographic part of the research, during which one group of male students was observed in Rhythmic Gymnastics classes, one group of male students in Football classes, one group of female students in Rhythmic Gymnastics classes and one group of female students in Football classes.

The thematic analysis of the data identified five topics: 1. Men's and women's sports, media, female athletes, 2. Curriculum of the Faculty of Kinesiology – everyone everything 3. Football classes 4. Rhythmic Gymnastics classes and 5. After taking the Football and Rhythmic Gymnastics courses. The interviewees are aware of the gender typification of sports, the influence of the media on the popularization of sports and the marginalization of women in sports. Particularly egalitarian views were expressed on the topic of motherhood and sports. The interviewees support the motherhood of professional athletes and their return to sports fields after childbirth. The interviewees do not think about what the curriculum is like for male and female students of the Faculty of Kinesiology at the University of Zagreb. They complete the tasks they receive during their studies without question, they do not analyze or question them, and they are always focused on achieving the goal - passing the exam. Students come to Football and Rhythmic Gymnastics classes unencumbered by prejudices about whether a sport is more "feminine" or "masculine", whether practicing within a certain course is suitable for them or not, whether shooting at a goal is a reflection of "masculinity" and whether "graceful" movements are a proof of "femininity".

In the implementation of the quantitative part of the research, a survey method was used, an online survey technique using the Microsoft Forms tool, at two measurement points - at the beginning of the research and after fifteen weeks of the Football and Rhythmic Gymnastics courses attended by

the participants. In total, 161 validly completed questionnaires were collected at both measurement points, which were used in further analyses.

The results of the quantitative parts of the research show that after participating in typically male and typically female sports, participants show less egalitarian attitudes towards gender equality in sports and that female students in both the first and second waves of the research show more egalitarian attitudes towards gender equality in sports than male students. On the gender inequality scale in sports, there is no statistically significant difference between the participants who enrolled in/finished the Football course and those who enrolled in/finished the Rhythmic Gymnastics course. Attitudes towards gender roles on the subscales of gender work egalitarianism and reproductive rights did not change after participating in typically male and typically female sports in the total sample, while changes towards gender inequality were detected on the subscales of traditionalism and educational-professional egalitarianism. Female students expressed more egalitarian attitudes related to gender than male students in both the first and second waves of the study. No statistically significant differences were found between participants who enrolled in/finished the Football course and those who enrolled in/finished the Rhythmic Gymnastics course on the gender attitudes subscales.

Predictors of gender equality in sport and gender attitudes were determined in the paper. Sex proved to be the only predictor of gender equality in sport, but also a predictor of gender attitudes on all subscales. This finding suggests that female students are more likely to express gender egalitarian attitudes than male students. Religious belief and year of study were shown to be predictors of reproductive rights; participants in higher years of study and those who are mostly non-religious express more egalitarian attitudes towards women's reproductive rights. The size of the settlement where the participants spent most of their lives proved to be a significant predictor of traditional gender attitudes, where participants from smaller settlements were more likely to express traditional gender attitudes.

Key words: gender equality in sport, gender attitudes, egalitarianism, students, men's sport, women's sport

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Spol i rod	3
1.2. Spol i rod u hrvatskom kontekstu.....	4
1.3. Spol i rod u sportu	7
1.4. Socijalizacija u sport(u).....	11
1.5. Istraživanja rodne (ne)ravnopravnosti, diskriminacije i seksizma u hrvatskom sportu .	13
2. CILJ, ISTRAŽIVAČKA PITANJA I HIPOTEZE	17
3. METODOLOGIJA	18
3.1. METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI U SPORTU	18
3.1.1. Uloga istraživačice.....	21
3.2. KVALITATIVNE DIONICE ISTRAŽIVANJA	22
3.2.1. Etnografija nastave na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika	22
3.2.2. Polustrukturirani intervjui sa studentima i studenticama Kineziološkog fakulteta..	23
3.2.3. Obilježja uzorka	25
3.2.4. Tematska analiza transkripata intervjua.....	27
3.3. KVANTITATIVNE DIONICE ISTRAŽIVANJA	28
3.3.1. Obilježja uzorka	29
3.3.2. Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata	30
3.3.3. Mjerni instrumenti istraživanja	35
3.3.4. Metode obrade kvantitativnih podataka.....	37
4. REZULTATI KVALITATIVNIH DIONICA ISTRAŽIVANJA.....	38
4.1. Muški i ženski sportovi, mediji, sportašice	38
4.1.1. Ženski vs. muški sport	38
4.1.2. Razlike između muških i ženskih sportova.....	41
4.1.3. Mediji ne prate dovoljno ženski sport.....	42
4.1.4. Ženski sport sve zastupljeniji u medijima.....	44
4.1.5. Izgled sportašica u medijima	45
4.1.6. Za žene je obitelj, ne sport	47
4.2. KIF - svi sve	50
4.2.1. Razlozi zbog kojih je izjednačen plan i program za studentice i studente.....	50
4.2.2. Podržavanje izjednačenog plana i programa.....	51
4.2.3. Muškarci u tajicama	52
4.3. Nastava na kolegiju Nogomet	54

4.3.1.	Prijašnja iskustva s nogometom.....	55
4.3.2.	Angažman grupe na nastavi	57
4.3.3.	Kad zabijem gol... ..	60
4.3.4.	„Volejčina“ i muškost	60
4.3.5.	Kineziologinje u profesionalnom nogometu.....	61
4.3.6.	Korištenje dobivenih znanja u praksi.....	62
4.3.7.	Nakon nastave nogometa	63
4.4.	Nastava na kolegiju Ritmička gimnastika.....	63
4.4.1.	Priče i pričice	65
4.4.2.	Prijašnja iskustva s ritmičkom gimnastikom	66
4.4.3.	Angažman grupe na nastavi	67
4.4.4.	Izvedba = gracioznost?	68
4.4.5.	Više si žensko ako vježbaš ritmičku gimnastiku?.....	69
4.4.6.	Kineziolog u klubu ritmičke gimnastike.....	70
4.4.7.	Studenti ne nastupaju	70
4.4.8.	Misija „kolokvij“	71
4.4.9.	Nakon nastave Ritmičke gimnastike.....	71
4.5.	Nakon odslušanih kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika	72
4.5.1.	Napredak na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika.....	73
4.5.2.	Želiš položiti? – Nemoj se bunit!	74
5.	REZULTATI KVANTITATIVNIH DIONICA ISTRAŽIVANJA.....	76
5.1.	Stav o rodnoj neravnopravnosti u sportu	76
5.2.	Testiranje razlika između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale rodne neravnopravnosti u sportu.....	81
5.3.	Promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu.....	86
5.4.	Stavovi povezani s rodom	96
5.5.	Testiranje razlika između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale rodnih stavova.....	101
5.6.	Promjene u stavovima o rodnim ulogama.....	106
5.7.	Prediktori rodne neravnopravnosti u sportu i stavova povezanih s rodom	118
6.	RASPRAVA I ZAKLJUČAK	122
6.1.	Hipoteze	126
6.2.	Ograničenja provedenog istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja	129
7.	POPIS LITERATURE	131
	Prilozi.....	146

Životopis autorice	153
--------------------------	-----

1. UVOD

Rodna (ne)ravnopravnost u širem društvu odražava se na položaj muškaraca i žena u svim društvenim sferama. Dominantni obrasci patrijarhalne kulture u velikoj mjeri utječu na širenje stereotipa i stvaranje rodne nejednakosti koja se manifestira na nejednaku raspodjelu moći, resursa i privilegija, u pravilu, na štetu žena. Patrijarhalni obrasci javljaju se i u privatnoj i u javnoj sferi, od obitelji do radnog mjesta, u političkim odnosima i institucijama države (Galić, 2011a), a pomaci prema egalitarnijim društvenim odnosima u hrvatskom kontekstu, mali su i spori (Galić, 2004; Tomić-Koludrović, Petrić, Puzek i Zdravković, 2018).

Pojam egalitarnosti bazira se na ideji jednakosti šansi svih ljudi i temelj je postizanja rodne ravnopravnosti u društvu (Scott, 2014). Sport i fenomeni vezani za sport, sociološki su važni jer su povezani s normama i vrijednostima šireg društva pa se na tom tragu postavlja pitanje uloge sporta kao sredstva stvaranja rodno ravnopravnijih tj. egalitarnijih društvenih odnosa. U području sporta, egalitarnost se odnosi na uspostavljanje jednakih prilika i pristupa resursima i muškarcima, i ženama, neovisno o tome tko je „brži, viši, jači“ i tko postiže bolje rezultate. Društvene promjene koje se temelje na edukaciji, rastakanju stereotipa i razvijanju jednakosti šansi, mogu biti dobar temelj stvaranja ravnopravnijih tj. egalitarnijih društvenih odnosa.

Kao diplomirana kineziologinja, bivša rukometašica a danas nastavnica Tjelesne i zdravstvene kulture na zagrebačkom Sveučilištu, čitavog sam života vezana za sport. Danas se plan i program studija kineziologije dijelom razlikuje od onog kojeg je morala savladati moja generacija. Studenti slušaju i polažu Ritmičku gimnastiku, tipični „ženski“ sport, a studentice Nogomet koji se i dalje smatra dominantno „muškim“ područjem.

Zanimalo me što postojeće promjene znače za nove generacije kineziologa i društvo u kojem žive i rade te može li sport kao agens socijalizacije poslužiti kao prostor stvaranja rodno ravnopravnijih tj. egalitarnijih društvenih odnosa. Tako se tema istraživanja nametnula sama po sebi, a ja sam i u svojoj privatnoj sferi počela primjećivati važnost problematike roda. Jednom prilikom, moja je osmogodišnja kći Marta ušavši u automobil nakon treninga, u dahu izgovorila: „*Mama, znaš, jako puno djevojčica trenira rukomet!*“. Razgovor se nastavio njenim objašnjenjima: „*rukomet je više muškasti sport, više je za muške nego ženske, i onda kako ih puno trenira čudno je... na primjer curice, što je meni jako drago, vole rukomet a ne tamo balet, gimnastiku... Ne kažem ja da su gimnastika i balet bez veze, ono, nego kažem da mi je drago što puno curica trenira rukomet i što*

su shvatile da nije to samo onako, muški sport. “ Na moje pitanje zašto misli da je rukomet muški sport, Marta odgovara: *„Ne znam, tamo više muškarci treniraju... ne znam, nekako mi je više grubi sport nego za curice. Nekako mi se čini da je malo više muški, muškast. Malo, malo više muškast nego ženski.*“ Pritom opisuje i svoje prijašnje iskustvo sa „laganim“ sportovima koje je trenirala dok je bila mlađa. Sada, kad je „velika“, trenira rukomet: *„Kad sam bila mlađa, trenirala sam ritmičku gimnastiku, pa sam išla na gimnastiku kod /trenera/ Cuga, na lagane sportove, ne tako grube....“*

Nakon što mi je nekoliko mjeseci u ušima odzvanjalo da su ritmička i sportska gimnastika po Martinom mišljenju „lagani“, nježni sportovi a da je rukomet „mušk(ast)i“ sport, nisam mogla da je ne pitam misli li još uvijek, nakon nekoliko mjeseci treniranja, isto. Bez razmišljanja je odgovorila: *„Više ne mislim!“*. Mišljenje je promijenila kada je vidjela koliko puno djevojčica trenira rukomet: *„Nekako mi je normalnije bilo da žene treniraju, a ne ovako curice da treniraju rukomet jer sam mislila da više curice, a možda i je istina, da curice vole više balet.“*

Je li socijalizacija u sportu, u ovom slučaju „muškastom“ rukometu, utjecala na Martino razmišljanje? Je li došlo do resocijalizacije? Jesu li sportašice podzastupljene u medijima? Što bi se dogodilo da svi imamo jednake prilike za sudjelovanjem u bilo kojem sportu? Bi li i dalje u društvu postojala podjela sportova na „muške“ i „ženske“?

Društvene okolnosti i socijalizacija uz potencijale i ambicije prediktori su osobnog razvoja. Pretpostavka s kojom se krenulo u istraživanje odnosila se na potencijal sporta kao sredstva korekcije naučenih ponašanja, u ovom slučaju stereotipnih pretpostavki, vezanih za prikladnost sporta muškom ili ženskom rodu.

1.1. Spol i rod

Pojam „spol“ sociolozi koriste kada govore o biološkim karakteristikama muškaraca i žena. Rod je, za razliku od spola koji se tiče samo bioloških razlika, šire definiran i odnosi se na skup različitih očekivanja koja se vežu za psihološke, socijalne i kulturne razlike između muškaraca i žena, poput osobnosti, ciljeva i društvenih uloga (Giddens, Duneier, Appelbaum i Carr, 2018). Prema ovoj društveno stvorenoj podjeli, muškarci i žene imaju različite identitete i društvene uloge. Od muškaraca i žena očekuje se da razmišljaju i djeluju na različite načine u većini životnih domena (Giddens, 2007). Spol i rod mogu biti nejasne i preklapajuće kategorije, a granice koje razgraničavaju „muško“ i „žensko“ ponašanje, osobine, pa čak i tijela su fluidne i stalno se razvijaju (Giddens i sur., 2018; Lorber, 1996). Društveno-kulturne norme i tradicije ženama i muškarcima pripisuju različite karakteristike, mišljenja, ponašanja i potencijale, a većinom kao produkt stereotipnih pretpostavki koje određuju kakvi muškarci i žene mogu i trebaju biti, a shodno tome se i ponašati (Hasanagić, 2012). Ljudi aktivno stvaraju i mijenjaju uloge pa je prema tome rod proizvod individualnih izbora i preferencija, kao i društvenih, kontekstualnih i bioloških utjecaja (Giddens i sur., 2018). Razlike u rodu čvrsto su povezane i s pitanjem nejednakosti i moći u društvu (Giddens, 2007), a njegovi učinci mogu se vidjeti na svim razinama društvenog života (Wharton, 2005). Kako su rodne uloge usko vezane uz društvene vrijednosti, tako su u društvima u kojima prevladavaju tradicionalne vrijednosti izražene tradicionalne rodne uloge koje favoriziraju muški rod dok su u društvima koje karakterizira moderni sustav vrijednosti izražene netradicionalne, egalitarne rodne uloge.

Postoje tri široka pristupa sociološke interpretacije rodnih razlika i nejednakosti koje različito objašnjavaju pitanje roda i spola. Neki autori smatraju da su biološke razlike odgovorne za razlike i u ponašanju žena i muškaraca, i za različite uloge koje oni igraju u društvu (Haralambos i Holborn, 2002). Te se razlike mogu vidjeti u nekom obliku u svim kulturama, implicirajući da su prirodni čimbenici odgovorni za nejednakosti među spolovima koje karakteriziraju većinu društva. Rodne uloge nastoje se objasniti i uz pomoć društvenih pokretača kao što su obitelj, škola i mediji. Kontaktom sa različitim agensima socijalizacije, i primarnim i sekundarnim, djeca postupno internaliziraju društvene norme i očekivanja za koja vide da korespondiraju s njihovim spolom. Prema tom shvaćanju, rodne nejednakosti su posljedica socijalizacije muškaraca i žena za različite društvene uloge (Giddens, 2007). Sve više sociologa kritizira teorije o socijalizaciji i rodnim

ulogama te umjesto da vide spol biološki određenim, a rod kulturno naučenim, oni tvrde da su i spol i rod društveno konstruirani pojmovi. Smatraju, ne samo da je rod čisti proizvod društva kojem nedostaje čvrsta bit, već da se i samo ljudsko tijelo može mijenjati pomoću društvenih utjecaja i tehnoloških intervencija (Giddens i sur., 2018). Ljudsko tijelo i biologija podložni su ljudskom djelovanju i osobnim izborima unutar raznih društvenih mjesta a svojim tijelima možemo dati i značenje koje izaziva sumnju u ono što se obično smatra prirodnim (Giddens, 2007). Zagovornici ovog stava tvrde da je rod više od učenja ponašanja poput djevojčice ili dječaka te smatraju da je to nešto što neprestano „radimo“ u svakodnevnoj interakciji s drugima (West i Zimmerman, 1987). No, točno kako „radimo rod“ uvelike varira ovisno o rasi, društvenoj klasi i društvenom kontekstu. Selektivno odabiremo provođenje različitih aspekata rodni očekivanja na temelju onoga što mislimo da će najbolje funkcionirati u određenom okruženju (Giddens i sur., 2018).

1.2. Spol i rod u hrvatskom kontekstu

U hrvatskoj jezičnoj i društvenoj praksi pojmovi spola i roda često se rabe kao sinonimi a problem s razlikovanjem spola i roda je to što su njihovi biološki i društveni utjecaji često pomiješani (Galić, 2011b). Muškarci i žene, povijesno gledano, nisu bili promatrani samo kao različiti, nego i kao nejednaki. U većini društava karakteristike, ideje, vrijednosti, poslovi itd. koji se pripisuju ženama u pravilu su bili manje poželjni i manje vrijedni od onih koji se pripisuju muškarcima. Premda se uloge muškaraca i žena razlikuju u pojedinim kulturama, nije poznato društvo u kojem bi žene imale više moći (Giddens, 2007). Uloge muškaraca općenito se više vrednuju i nagrađuju i upravo oni uživaju veće bogatstvo, moć i ugled nego žene. U gotovo svim kulturama žene primarno snose odgovornost za brigu o djeci i domu, a muškarci tradicionalno prehranjuju obitelj (Galić, 2011b; Klasnić, 2017). Nametanje različitih uloga i očekivanja muškarcima, odnosno ženama te opravdavanje rodne neravnopravnosti u društvu „prirodnošću“ i „normalnošću“ dovodi i do brojnih prijedora i političkih borbi na javnoj sceni i u hrvatskom društvu (Bartoluci i Baršić, 2020).

Hrvatsko društvo u mnogim svojim dimenzijama muško-ženskih odnosa još je uvijek prilično patrijarhalno na svim razinama (Leinert Novosel, 2000; Tomić-Koludrović i Kunac, 2000; Topolčić, 2001). U patrijarhalnom društvu uvijek se podrazumijevalo da je osnovna ženska uloga

biti majka i prema toj ulozi mjere se svi drugi njezini odnosi (Galić, 2006). U hrvatskom društvu, uz rodnu nejednakost, često se javlja i rodna diskriminacija koja je dio svih društvenih mehanizama i institucija u javnoj i privatnoj sferi, a reflektira se u sustavu patrijarhata kao odlike suvremenoga društva (Galić, 2012). Rodna neravnopravnost vidljiva je u nejednakom statusu osoba zbog njihova spola, a svijest o postojanju istoga u društvu osnovna je pretpostavka za rješavanje ovoga problema (Ajduković, 2011). Hrvatski društveni kontekst, uz rodnu neravnopravnost, obilježava i seksizam. Seksizam se javlja u obliku diskriminiranja ili segregiranja neke rodne grupe na temelju pripadnosti spolu (Bartoluci i Baršić, 2020). Muškarci i žene značajno razlikuju u seksističkoj rigidnosti (Galić, 2004, 2012), a stariji ispitanici i oni nižeg obrazovanja skloniji su tradicionalnom seksizmu i kod njih su još uvijek prisutni patrijarhalni, neoseksistički modeli mišljenja i predrasude o rodnom identitetu i rodnim grupama. Potrebu ukidanja patrijarhata i uspostave rodno egalitarnog društva najviše podupiru žene, mladi i obrazovani dio populacije, što upućuje na ohrabrujuću viziju budućeg društva (Galić, 2004). Črpić, Sever i Mravunac (2010) evidentiraju snažnu podjelu na „tradicionalni“ i „moderni“ pristup ulogama žena i muškaraca. Pristaše tradicionalnog odnosa prema ženama su niže obrazovani muškarci, s nižim prihodima, politički nešto desnije pozicionirani. Klasični patrijarhalni model obitelji u Hrvatskoj polako se gubi pa dolazi do pojave velike nesigurnosti upravo u muškoj populaciji. Rezultati istraživanja rodne ravnopravnosti i diskriminacije u hrvatskom društvu 2011. godine pokazuju da je u Hrvatskoj ostvaren napredak u poboljšanju ravnopravnosti spolova. Unatoč navedenom, mali broj (18,3%) ispitanika smatra da su žene i muškarci u hrvatskom društvu potpuno ravnopravni. Ovakav nalaz upozorava da je u hrvatskom društvu neravnopravnost žena još uvijek značajan problem. U tom pogledu najproblematičnije stanje je u obitelji, zatim slijede područje rada i obrazovanje te politike (Baranović i Leinert Novosel, 2011).

Žene u Hrvatskoj odgovorne su za kućanstvo, skrb i odgoj djece, kao i brigu o starijim članovima obitelji a njihov rad smatra se „dodatkom“ muškoj zaradi za obitelj (Tomić-Koludrović i Kunac, 2000; Topolčić, 2001). U hrvatskom društvu ženski rad je podcijenjen i potplaćen (Galić, 2011b), a vidljiva je i prisutnost određenih elemenata rodne diskriminacije na tržištu rada, osobito kada se radi o zapošljavanju žena i rodnim kriterijima za posao (Galić i Nikodem, 2007). Žene većinom imaju dobro mišljenje o svojim sposobnostima na tržištu rada, ali smatraju da su diskriminirane na tom tržištu te da im se ne pruža dovoljno prilika za zapošljavanje, poslovanje i vlasništvo kapitala kao što se pruža muškarcima.

Istraživanja podjele kućanskih poslova provedena u Hrvatskoj sugeriraju da je podjela rada u kućanstvu između bračnih partnera izrazito u skladu sa stereotipnim rodnim ulogama. Rezultati nekoliko istraživanja vezanih za raspodjelu obiteljskih i kućanskih poslova pokazuju da velika većina takvih poslova pada na teret žena (Kamenov, Jelić, Tadinac i Hromatko, 2007; Klasnić, 2017; Leinert Novosel, 2000; Tomić-Koludrović i Kunac, 2000; Topolčić, 2001). Muškarci su najviše angažirani u nekim tipično muškim povremenim kućanskim poslovima (manji kućanski popravci i održavanje automobila) (Klasnić, 2017). Jedina aktivnost koju oba bračna partnera obavljaju podjednako jest igra i šetnja s djetetom (Klasnić, 2017; Tomić-Koludrović i Kunac, 2000; Topolčić, 2001). Kao najznačajnije područje rodne nejednakosti u istraživanju „Odnos građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj Uniji“ pokazala se institucija obitelji, a unutar nje podjela rada u kući između supružnika/partnera koja je usklađena sa stereotipnim rodnim ulogama (žene obavljaju „barem 2/3“ kućnih poslova, osim brige o djeci koja je također prevladavajući ženski posao) (Čulig, Kufrin i Landripet, 2007). Iako rezultati istraživanja Klasnić iz 2017. god. na uzorku 600 zaposlenih žena govore u prilog postojanju određenih generacijskih pomaka u smjeru rodne ravnopravnosti u obavljanju obiteljskih poslova, oni su vrlo skromni i ograničeni samo na pojedine obiteljske poslove i aktivnosti te većinom vezane za brigu o djeci (Klasnić, 2017). Međutim, stavovi o egalitarnosti rodnih uloga u obitelji ipak su obilježeni suvremenim trendovima, kao i isticanje svijesti studenata o rodnoj ravnopravnosti. Naime, u istraživanju provedenom 2021. god., iako na malom uzorku hrvatskih studenata, primjetne su promjene prema egalitarnijim stavovima o rodnim ulogama te se može pretpostaviti da su mladi izloženi globalnom trendu zaokreta prema egalitarnijim stavovima o rodnim ulogama kojem pridonosi više kontakta s medijima, drugim kulturama i sl. (Petani, Skoko i Ivanda, 2021).

Postoje značajne razlike među stanovništvom Hrvatske u stavovima o jednakosti rodnih uloga i rodnim predrasudama s obzirom na spol, dob, stupanj obrazovanja, žive li u gradskoj ili seoskoj sredini te iz koje su regije pa tako izraženije rodne predrasude i manje egalitarne stavove imaju muškarci, niže obrazovane osobe, seosko stanovništvo te stanovnici Istre, Primorja, Gorskog kotara i Dalmacije (Kamenov, Huić i Jugović, 2011).

Percepcija muškaraca i žena te pripadajući pojmovi muškosti i ženskosti ovise o nizu kulturnih obrazaca te političkim i socijalnim faktorima. Temeljna pretpostavka za razvoj individualnih

potencijala žena ostvarivanje je rodne ravnopravnosti te uključivanje i sudjelovanje žena u društvenom životu (Baranović i Leinert Novosel, 2011).

1.3. Spol i rod u sportu

Ne postoji jedinstvena definicija koja u svakom trenutku precizno opisuje sport u svim kulturama (Lagaert i Roose, 2018). Značenje sporta fluidno je jer se različiti dionici u sportskom polju natječu za definiranje koncepta (Lagaert i Roose, 2016). Definiranje sporta službenim izrazom i odabir određenih aktivnosti koje se kvalificiraju kao sport važan je proces u organizacijama, zajednicama i društvima. U sociologiji sporta preferira se alternativni definicijski pristup koji se temelji na pretpostavci da je sport društvena konstrukcija, da se poimanja sporta razlikuju tijekom vremena i od jednog društva do drugog. Sport je jasno povezan s glavnim sferama društvenog života poput obitelji, gospodarstva, medija, obrazovanja, politike i religija (Coakley, 2021).

U suvremenom društvu na sport se često gleda kao na sferu koja je čista i dobra iz čega proizlazi da su takvi i svi oni koji se njime bave, konzumiraju ga ili sponzoriraju. Istraživanja pokazuju da su „čistoća“ i „dobrota“ sporta mit i da samo sudjelovanje ili bavljenje sportom ne garantira posebne ishode povezane s razvojem karaktera ili povećanom čistoćom i dobrotom (Coakley, 2021). Veliki sportski mit implicira da nema potrebe proučavati sport ili tražiti načine kako ga učiniti boljim jer je sport već onakav kakav bi trebao biti - izvor inspiracije i čistog uzbuđenja koji nije dostupan ni u jednoj drugoj aktivnosti ili sferi života. Zanemarivanje ili minimiziranje činjenice kako sportska iskustva mogu proizvesti i negativne ishode povezane s razvojem sportaša, pristupom sportu, zlostavljanjem i ponašanjima koja ugrožavaju zdravlje sportaša, otežavaju promjene koje bi utjecale na poboljšanje sportskih iskustava za sve dionike (Coakley, 2021; Davis i Knoester, 2020; Project Play, 2019). Osobe koje najviše ulažu u sport imaju posebno optimistična stajališta o dobrobiti sporta kako na individualnoj razini, tako i za društvo općenito (Davis i Knoester, 2020). Stvaranje i financiranje velikih sportskih događaja također su pod utjecajem velikog sportskog mita (Coakley, 2021).

Kad sociolozi proučavaju sport u društvu često otkrivaju probleme povezane sa strukturom i organizacijom sporta ili društvenim svjetovima u kojima sport postoji. Preporuke utemeljene na istraživanju sporta u društvu mogu ugroziti one koji imaju koristi zadržavanjem postojećeg stanja u sportu. Društva u kojima mnogi prihvaćaju veliki sportski mit zatvorena su za sociologe sporta

jer smatraju da nema potrebe sport proučavati i ocjenjivati svrhu njegove transformacije ili poboljšanja (Coakley, 2021). Mitologizacija sporta otežala je progresivne promjene koje bi poboljšale strukture, kulture i interakcije koje okružuju sport (Davis i Knoester, 2020).

Sociolozi promatraju sport kao društveni fenomen kako bi razumjeli društvene promjene u određenom prostorno-vremenskom kontekstu služeći se sportom kao nekom vrstom društvenog ogledala (Perasović i Bartoluci, 2007). Utjecaj sporta i vrijednosnog sustava unutar sporta na društvo može biti dvojak, i dobar i loš (Breivik, 1998), a sport postaje platforma za ukazivanje na potrebu za promjenom u društvu (Woods, 2016). Ljudi koriste sport kako bi reafirmirali ideje i uvjerenja koja su im važna i koja su široko prihvaćena od strane drugih (Coakley, 2021) pa se tako napad na sport često promatra i kao napad na društvo (Sage, Eitzen i Beal, 2018). Važno je kritički promatrati sport kao društvenu instituciju jer je „znanje o sportu ustvari znanje o društvu” (Elias i Dunning, 1986), a sport i fenomeni vezani za sport sociološki su važni jer su povezani s normama i vrijednostima šireg društva.

Kulturološki gledano, podjela sportova u društvu u skladu je sa stereotipnim rodnom ulogama pa se većinu sportova karakterizira i dijeli na tipično „muške“ i/ili „ženske“. Sportovi koji su rodno tipizirani kao „muški“ uključuju kontakt, upotrebu sile i agresivnost, dok tipično „ženski“ sportovi podrazumijevaju gracioznost i iskazivanje tjelesnih atributa (Metheny, 1965; Koivula, 2001). Aktivnosti se stoga klasificiraju na temelju rodnihih karakteristika i očekivanja. Kao sportašice, žene se često percipiraju kao inferiorne u odnosu na sportaše zbog rodno povezanihi sportskih slika i stereotipa (Sage i sur., 2018). Na temelju izvorne klasifikacije Methenya (1965), nekoliko istraživača je pokazalo da aktivnosti kao što su nogomet, hokej na ledu, hrvanje i boks zahtijevaju veliku snagu i vrlo su opasne, rizične i nasilne; stoga se i dalje smatraju muškim i muževnim (Koivula, 2001; Riemer i Visio, 2003). Aktivnosti kao što su gimnastika, aerobik, odbojka i umjetničko klizanje uključuju estetiku, gracioznost i ljepotu i/ili u njima dominiraju žene te su stoga primjerenije ženama (Hardin i Greer, 2009; Koivula, 2001; Riemer i Visio, 2003). Ostale aktivnosti i sportovi, kao što su tenis i plivanje, općenito se identificiraju kao rodno neutralne i prikladne su za sudjelovanje i djevojčica i dječaka (Cunningham i Dixon, 2019).

Rodno tipiziranje sportova jača rodnu neravnopravnost u sportu i društvu te konstruira percepciju muškaraca kao jačeg i bržeg spola, čime se opravdava njihov viši društveni status (Hardin i Greer, 2009). Iako su ideje i uvjerenja o muškosti i ženskosti fluidni i podložni promjenama, prevladavajuća percepcija roda u mnogim društvima ostaje organizirana oko pretpostavke da

postoje bitne razlike između muškaraca i žena, da su iznimke od heteroseksualnosti abnormalne te da su muškarci fizički jači i racionalniji od žena (Coakley, 2021). Ova pozicija superiornosti nad ženama i drugim tipovima muškaraca koji nisu snažni, samopouzđani i neemocionalni ono je što Connell i Messerschmidt (2005) nazivaju hegemonijskom muškošću, dominantnim oblikom muškosti koji se nameće kao norma poželjnog ponašanja među dječacima i muškarcima. Takav oblik dominacije obično prihvaća i reproducira veći dio društava diljem svijeta pa rodne nejednakosti i dalje traju jer je sport tradicionalno povezan s muškom domenom, i većina sportova tipizirana je kao muška, dok samo nekoliko njih pripada ženskoj domeni (Chinurum, Ogunjimi i O'Neill, 2014; Plaza, Boiché, Brunel i Ruchaud, 2017; Messner, 2002). Čak i kad žene postignu izvrsnost u sportu to se događa u kontekstu u kojem se ponovno potvrđuju ideje i uvjerenja o razlikama između muškaraca i žena i „prirodnoj“ tjelesnoj superiornosti muškaraca nad ženama (Coakley, 2021).

Unatoč naporima koji se ulažu u osiguravanje egalitarnosti za muškarce i žene u sportu, i dalje postoje velike razlike u pristupu aktivnostima koje su tradicionalno rodno tipizirane. Posljednjih desetljeća primjećuje se znatan napredak u sudjelovanju žena u sportu (Messner, 2011), no sport je i dalje duboko maskuliniziran te predmet snažnih rodnih stereotipa (Chinurum i sur., 2014). Žene se bore sa stereotipima - tvdnjama da se ne bi trebale baviti sportom, pokazivati agresivnost i natjecati se. Unatoč tome, počele su prihvaćati tjelesnu snagu i sportsko umijeće unutar djelokruga ženstvenosti (Rayburn i sur., 2015). Žene se sve češće uključuju i u „muške“ sportove kako bi se integrirale, prilagodile normama i vrijednostima koje u njima dominiraju, dok je interes muškaraca za tipično „ženske“ sportove zanemariv (Pfister, 2011).

Sustavni pregled literature koji su proveli Somerset i Hoare (2018) identificirao je upravo rodne stereotipe kao važnu prepreku za sudjelovanje u sportu posebno kod djevojaka i mladih žena. Djevojke i mlade žene koje su se bavile sportom imale su osjećaj procjenjivanja sposobnosti od strane dječaka i mladića te potrebu za neprestanim dokazivanjem svojih znanja i sposobnosti kako bi bile prihvaćene kao sportašice. Posljedica ovakvih događaja izbjegavanje je odlazaka na sportske terene ukoliko bi isti dijelile s dječacima, a zatim i potpuno odustajanje od sportskih aktivnosti.

Sudjelovanje u sportu nudi djevojkama i ženama priliku da se povežu sa snagom svog tijela i odbace ideje i vjerovanja da su žene prirodno slabe, ovisne i nemoćne. Također, pomaže im prevladati osjećaj da su njihova tijela objekti koje treba gledati, procjenjivati i konzumirati.

Vještine i snaga koje se stječu sudjelovanjem u sportu omogućuju im da se osjećaju manje ranjivima, sposobnijima i neovisnijima (Coakley, 2021). Istraživanje o sudjelovanju u sportovima netipičnim za pojedini rod, djevojčica u nogometu i dječaka u plesu, ukazalo je na nekoliko koristi. Najvažniji se istaknuo opći tjelesni razvoj i razina tjelesne aktivnosti kod djece sudionika ovih aktivnosti. Nadalje, kod djevojčica se povećava razina samopouzdanja i vjere u vlastite sposobnosti, dok dječaci uče kako brinuti o svom izgledu, kako se ponašati prema ženama, surađivati sa suprotnim rodom te se upoznaju sa ženskom fiziologijom. Istodobno, veće sudjelovanje djevojčica u nogometu i dječaka u plesu može smanjiti stigmatizaciji djece koja se bave rodno netipičnim sportom (Jakubowska i Byczkowska-Owczarek, 2018).

Rodna neravnopravnost posebno je vidljiva u nedovoljnoj zastupljenosti žena u tijelima odlučivanja sportskih institucija na lokalnom, nacionalnom, europskom i globalnom nivou (*ALL IN: Towards Gender Balance in Sport*, 2019; Agencija za elektroničke medije, 2017; Coakley, 2021). Žene zaposlene na vodećim pozicijama često primaju nižu plaću od svojih muških kolega i pripisuju im se tradicionalni rodni stereotipi (Sartore i Cunningham, 2007). Posljedica je to tradicionalnih ideja koje se reproduciraju u sportu kojim dominiraju muškarci i gdje trenerski posao i druge vodeće pozicije još uvijek pripadaju muškarcima (Coakley, 2021; Fasting, Sisjord i Svela Sand, 2017; Houghton, Pieper i Smith, 2017; Norman i Rankin-Wright, 2018;). Podatci iz izvješća o ženama na pozicijama moći i odlučivanja pokazuju da na europskom nivou u najvišem tijelu odlučivanja nacionalnih olimpijskih sportskih organizacija žene u prosjeku zauzimaju 20,2 % pozicija na kojima se donose odluke (EIGE, 2021). Sport ostaje mjesto za potvrđivanje predrasuda o različitostima muškaraca i žena, slavljenja heteroseksualne muškosti i legitimiranja muške moći i dominacije u gotovo svim sferama društvenog života (Paradis, 2012).

Kako bi se postigla rodna ravnopravnost u sportu potrebna je kritička procjena sportskih programa u smislu rodne jednakosti. Isto tako, postoji potreba za novim i kreativnim sportskim programima, diskursima i slikama koji će utjecati na povećani broj sudionika u sportu (Coakley, 2021). Sportašicama bi trebalo omogućiti obuku i savjetovanje kako bi se osnažile i pobijedile rodne nejednakosti i stereotipe (Rayburn i sur., 2015). Dugoročno gledano, postizanje rodne ravnopravnosti zahtijeva dvostruki pristup: stvaranje novih i drugačijih sportova te širenje mogućnosti i stvaranje pristupa pozicijama moći u etabliranim sportovima za žene i rodno neprilagođene sportove (Coakley, 2021).

Odluke i obrasci osoba vezani uz sudjelovanje u sportu mijenjaju se tijekom vremena, ovisno o percepciji o tome kako je sportsko sudjelovanje povezano s njihovim vlastitim rastom i razvojem, kako je sport integriran u njihov društveni svijet i u kojoj se mjeri na sudjelovanje gleda u njihovoj kulturi (van Houten, Kraaykamp i Breedveld, 2017). Percepcija sporta kao tipično muškog i/ili ženskog područja utječe na to hoće li se djeca, a poslije i odrasli, baviti sportom. Da bi i žene, i muškarci, cijelog života bili tjelesno aktivni, važno je eliminirati barijere za sudjelovanje u sportu, identificirati i dekonstruirati rodne stereotipe i percepciju sporta kao dominantno muškog područja (Raucher i Cooky, 2018). Neovisno o tome tko je bolji, jači ili uspješniji u sportu i društvu, važan je razvoj društvene svijesti o jednakosti prilika i pristupu resursima te promjena ukorijenjenih patrijarhalnih obrazaca (Bartoluci i Baršić, 2020).

1.4. Socijalizacija u sport(u)

Socijalizacija je složen, interaktivan proces kroz koji ljudi uče o sebi i društvenim svjetovima u kojima sudjeluju (Coakley, 2021). Procesom socijalizacije čovjek postaje aktivni član društva tj. socijalno i kulturno biće (Šikić-Mićanović, 1997). Dva su osnovna tipa socijalizacije: primarna i sekundarna. Primarna socijalizacija započinje od najranije dobi i odvija se u obitelji, a uključuje učenje osnovnih pravila ponašanja, normi i vrijednosti te priprema dijete za ulogu odrasle osobe. Sekundarna socijalizacija odnosi se na period u kojem osoba stupa u interakciju s ostalim članovima društva i drugim socijalnim okruženjima, a odvija se u školi, grupi vršnjaka, sportskom klubu, putem medija, na radnom mjestu, odnosno u svim onim institucijama u kojima se pojedinac nalazi (Crisogen, 2015; Giddens i sur., 2018). Procesom socijalizacije pojedinac usvaja norme i vrijednosti šireg društva, kao svoje vlastite, pa tako i kulturalna očekivanja o prikladnim ponašanjima za muškarce, odnosno žene. Ta društvena očekivanja koja ovise o spolu, nazivaju se rodnim ulogama (Jugović i Kamenov, 2008). Rodnom socijalizacijom tijekom socijalne interakcije usvajaju se kulturalno prihvaćene slike ženskosti i muškosti (Šikić-Mićanović, 1997).

Empirijski nalazi ukazuju na to da roditelji igraju ključnu ulogu u razvoju rodnih uloga (Witt, 1997) i to vrlo često nenamjerno. Najranija izloženost djeteta onome što znači biti „muško“ ili „žensko“ dolazi od njegovih roditelja. Od trenutka kada postanu roditelji, slijede upute i modele koji odgovaraju očekivanjima društva i zajednice o tome koje su osobine i ponašanja prikladna za mušku a koja za žensku djecu, ali i odrasle osobe (Tomić-Koludrović i Kunac, 2000). Sinove

odijevaju u plavo, kćeri u ružičasto a prilikom razgovora s djevojčicama koriste nježnije tonove nego s dječacima (Giddens i sur., 2018). Čak i roditelji osjetljivi na probleme rodnosti često šalju suptilne poruke povezane s rodom - poruke koje dijete u razvoju internalizira. Stereotipi o spolu i suptilne poruke o odgovarajućem rodno tipiziranom ponašanju toliko su snažni da će se čak i kad su djeca izložena različitim stavovima i iskustvima, vratiti stereotipnim izborima (Haslett, Geis i Carter, 1992). Djeca mogu čak poreći stvarnost onoga što vide kad to nije u skladu s njihovim rodnim očekivanjima. Tako dijete čija je majka liječnica može reći da su samo muškarci liječnici, a žene medicinske sestre (Sheldon, 1990).

Jednom kada se rod „dodijeli“, društvo očekuje da se pojedinci ponašaju poput „žena“ i „muškaraca“, a ta se očekivanja u praksi svakodnevnog života ispunjavaju i reproduciraju (Giddens i sur., 2018; Lorber, 1996).

Socijalizacija se događa i u sportu kao i u drugim aktivnostima u životima ljudi. Bavljenje sportom i ostanak u sportu složen je, interaktivan proces socijalizacije te formiranja i afirmacije identiteta. Na odluke o bavljenju sportom utječu dostupnost mogućnosti, postojanje društvene podrške, procesi formiranja i afirmacije identiteta te kulturni kontekst u kojem se te odluke donose. Ljudi ne donose odluke o sportskom sudjelovanju jednom zauvijek (Coakley, 2021). Odluke i obrasci osoba vezani uz sudjelovanje u sportu mijenjaju se tijekom vremena, ovisno o percepciji o tome kako je sportsko sudjelovanje povezano s njihovim vlastitim rastom i razvojem, kako je sport integriran u njihov društveni svijet i u kojoj se mjeri na sudjelovanje gleda u njihovoj kulturi (van Houten i sur., 2017). Sukladno tome, socijalizacija u sport je kontinuirani, interaktivni proces utemeljen u društvenom i kulturnom kontekstu u kojem osobe žive.

Značajni čimbenik socijalizacije vezane za sport kod adolescenata i mladih odraslih osoba je obitelj (Hayoz, Klostermann, Schmid i Schlesinger, 2017; Jakubowska i Byczkowska-Owczarek, 2018) i povezanost obitelji sa sportom (Hayoz i sur., 2017). Djeca koja odrastaju u obitelji s afinitetom prema sportu imaju veću vjerojatnost da će se uključiti u sport od djece koja su iz obitelji koje se ne bave sportom (Downward, Hallmann i Pawlowski, 2014). Istraživanja pokazuju da adolescente i mlade odrasle osobe snažno oblikuju roditelji, pri čemu su stavovi i aktivnosti roditelja vezani uz sport relevantni i za sudjelovanje njihove djece u sportu (Bois, Sarrazin, Brustad, Trouilloud i Cury, 2005; Downward i sur., 2014). Ovisno o sportskoj orijentaciji roditelja i njihovoj vlastitoj sportskoj povijesti djeci će biti ponuđeno više ili manje prilika za sportska

iskustva. Stoga se može pretpostaviti da stil života vezan uz sport u obitelji dovodi do većeg bavljenja sportom u adolescenciji i mlađoj odrasloj dobi (Hayoz i sur., 2017).

Sport pruža uzbuđenje, nezaboravna iskustva i mogućnost pokretanja i proširivanja društvenih odnosa. Sport također potvrđuje i ponekad izaziva važne ideje i uvjerenja, posebno ona koja se odnose na rod, rasu i etničku pripadnost te društvenu klasu (Coakley, 2021). Sport je i mjesto za potvrđivanje vjerovanja o različitostima muškaraca i žena, slavljenje heteroseksualne muškosti i legitimiranje muške moći i dominacije u gotovo svim sferama društvenog života (Paradis, 2012).

1.5. Istraživanja rodne (ne)ravnopravnosti, diskriminacije i seksizma u hrvatskom sportu

Inicijativa Međunarodnog olimpijskog odbora da se ženama osigura ravnopravnost u svim područjima djelovanja, aktivnostima i obnašanjima dužnosti u sportu, prihvaćena je od strane Hrvatskog olimpijskog odbora koji je 1996. godine osnovao Komisiju za skrb o ženama u sportu (od 2015. godine Komisija za ravnopravnost spolova u sportu) čija je zadaća podizanje svijesti o ulozi žena u sportu, poticanje sustava istraživanja o ženama u sportu i to sa zdravstvenog, sociološkog, odgojno-obrazovnog, ekonomskog i društvenog aspekta (Hrvatski olimpijski odbor). Ured za ravnopravnost spolova 2011. godine, u Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova 2011. – 2015., po prvi je puta uvrstio mjere za promicanje rodne ravnopravnosti u sportu. Mjere su se odnosile na povećanje udjela žena u upravljačkim strukturama sportskih saveza i drugih sportskih organizacija sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova, preispitivanju postojećih zakonodavnih okvira i unaprjeđenju modela za praćenje statističkih podataka o položaju žena u sportu, s ciljem suzbijanja izravne i neizravne diskriminacije te osiguranje jednake dostupnosti sportske infrastrukture, stručnog usavršavanja, osposobljavanja i zapošljavanja u sportu. 2019. godine u dokument je dodana mjera, na prijedlog Hrvatskog olimpijskog odbora, vezana uz poticanje žena za uključivanje u sport (Eibl, Redžić i Šarec, 2019).

Unatoč važećim mjerama, u hrvatskom društvu vidljiva je diskriminacija žena u području sporta. Ona se očituje u zastupljenosti ženskog sporta u medijima (Hercigonja-Moulton, 2019; Agencija za elektroničke medije, 2017), u upravljačkim strukturama sportskih organizacija (*ALL IN: Towards Gender Balance in Sport*, 2019), nejednakim uvjetima treniranja i financiranja (Greblo Jurakić, Ljubičić i Bojić-Ćaćić, 2021; Agencija za elektroničke medije, 2017) te nejednakom načinu vrednovanja sportskih postignuća mladića i djevojaka (Greblo Jurakić i sur., 2021).

Izvješće o ravnopravnosti spolova u europskom sportu (*ALL IN! Towards Gender Balance in Sport, 2019*) pokazuje da vodeće pozicije u hrvatskom sportu zauzimaju muškarci. Četiri sportske organizacije (11%) u olimpijskim sportovima imaju žensku predsjednicu, a čak 89% ima muškog predsjednika. Samo jedna žena (2%) je na mjestu potpredsjednice. U Hrvatskoj je 11% predsjednica nacionalnih sportskih saveza olimpijskih sportova, 13% je trenerica vrhunskoga sporta dok trenerica rekreativnih sportova ima 22%.

Diskriminacija ženskih sportskih klubova jasno je vidljiva iz podataka financijskog plana Sportskoga saveza Grada Zagreba, najvećega i najbogatijega saveza sportova u Hrvatskoj, gdje se posebno velika razlika nalazi u financiranju nogometa (jedan ženski nogometni klub prima niti 27% iznosa jednoga muškog nogometnog kluba) (Agencija za elektroničke medije, 2017).

Zbog svog utjecaja na društvo, borbi protiv rodni stereotipa i poboljšavanju vidljivosti žena uvelike pridonose mediji. Zastupljenost ženskog sporta u medijima važan je pokazatelj ne samo rodne ravnopravnosti u samom medijskom izvještavanju, već i u širem sportskom kontekstu, kao i u širem društvu (Cooky i Antunovic, 2022). Prisutnost ženskoga sporta u središnjim informativnim emisijama hrvatske javne televizije (HRT) te RTL-a i Nove TV istraživano je 2016. godine (Agencija za elektroničke medije, 2017). U analiziranom razdoblju udio priloga u sportskim vijestima posvećenih ženskom sportu iznosio je nepunih 4%, dok je postotak priloga posvećenih muškom sportu, ovisno o televiziji, iznosio između 80 i 90%. Najveći dio sportskih vijesti dominantno se odnosio na muške sportove uz izrazitu dominaciju priloga vezanih za nogomet. Niti jedan prilog nije se odnosio na ženski nogomet a pojavnost žena odnosila se isključivo na navijačice i/ili gledateljice. Slična je situacija i u ostatku promatranih država. U sklopu sportskih vijesti udio ženskog sporta jedva da prelazi 10% emitiranih priloga, dok je 90% priloga posvećeno muškim sportovima. Primijećena je i nedovoljna medijska pokrivenost ženskih ekipnih sportova u hrvatskim dnevnim novinama (Hercigonja-Moulton, 2019).

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u izvješću za 2021. godinu potvrđuje prisutnost rodni stereotipa u odnosu prema ženama u sportu i neosviještenost o potrebi poticanja razvoja ženskog sporta. Činjenica da se sportom bavi manje žena glavno je opravdanje za nejednak tretman sportašica i za povlašteni status muškog sporta. Nositelji ovakvih stajališta u svim spornim slučajevima za 2021. godinu bili su muškarci koji se nalaze na upravljačkim pozicijama u sportu i upravo oni inicijalno nisu iskazivali razumijevanje problematike ravnopravnosti spolova u sportu niti su smatrali potrebnim pokrenuti promjenu trenutnog stanja. Pravobraniteljica ističe potrebu

poticanja sportskih organizacija i drugih nadležnih tijela na primjenu posebnih mjera s ciljem povećanja zastupljenosti žena u sportu na svim razinama (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2022).

U Hrvatskoj su se pitanja rodne (ne)ravnopravnosti, diskriminacije i seksizma u sportu vrlo rijetko pojavljivala u istraživanjima. Istraživanje rodne stereotipizacije sportova na uzorku studentske populacije rezultiralo je zaključkom da i mladi i obrazovani u hrvatskom društvu vide nogomet isključivo kao muški sport. Ono što ga karakterizira su snaga, agresivnost i moć - društvena očekivanja nespojiva sa ženama (Bosnar i Žugaj, 2009). Nadalje, Kovačević i Bosnar (2013) u istraživanju stavova prema ženskom nogometu u ruralnoj sredini dolaze do zaključka da je ženski nogomet pozitivno prihvaćen i u muškoj i u ženskoj ruralnoj populaciji, a ovakav rezultat istovjetan je i s nalazom Leskovar (2012) na uzorku urbanih adolescenata.

Bartoluci i Baršić (2020) provele su devet polustrukturiranih intervjua s igračicama Prve hrvatske malonogometne lige za žene i tri s informatoricama, a sve s ciljem dobivanja informacija o iskustvima i stavovima akterica o rodnoj neravnopravnosti u hrvatskom nogometu/futsalu. Podatci pokazuju da hrvatski ženski nogomet/futsal postupno izlazi iz svijeta anonimnosti dok se malim koracima događaju pomaci od tradicionalnosti prema modernim shvaćanjima ženskog nogometa i futsala. Nogomet je u hrvatskom društvu prihvatljiviji za muškarce nego za žene koje su kao igračice često potplaćene i za treniranje nemaju primjerene uvjete. Sudionice istraživanja stoga naglašavaju potrebu angažmana nacionalnoga saveza u osiguravanju uvjeta jednakopravnosti u nogometu.

Greblo Jurakić i suradnice (2021) istraživale su stupanj izloženosti negativnim stereotipima prema sportašicama te obilježja odnosa između percepcije rodni stereotipa i doživljaja rodne neravnopravnosti u sportu kod mladih rukometaša i rukometašica. Rezultati su pokazali da se većina mladih rukometaša i rukometašica susrela s negativnim stereotipima prema sportašicama te da su mlade sportašice češće izložene stavu prema kojem sport nije aktivnost namijenjena djevojkama, a isto tako i stavu koji podrazumijeva da sport u kojem sudjeluju žene nije atraktivan. Upravo djevojke koje se češće susreću s negativnim stereotipima prema sportašicama češće navode i da sportaši i sportašice u njihovom klubu ne treniraju u jednakim uvjetima te da se njihovi sportski uspjesi ne vrednuju na isti način.

Žene na tribinama, kao navijačice, imaju podređeni status (Bartoluci, Perasović i Dergić, 2021; Perasović i Mustapić, 2017) dok su u jezgri Torcida marginalizirane i na rubu neprihvatanja

(Perasović i Mustapić, 2013). U kontekstu Futsal Dinama, odnosno Bad Blue Boysa, žene se uopće ne spominju (Vukušić i Miošić, 2017).

Prioritet razvoja suvremenoga društva uspostavljanje je rodne jednakosti u društvu (Galić, 2011b) i sportu. Rodni stereotipi u sportu vrlo su snažno ukorijenjeni pa promjene percepcije o ulozi žena u sportu iziskuju postupan, kontinuiran i strpljiv rad (Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, 2022).

Primjer dobre prakse koja utječe na uspostavljanje rodne ravnopravnosti u sportu nastavni je plan i program Integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija kineziologije koji je 2013. godine prošao reviziju koja je omogućila kvalitetniju izobrazbu visokoškoloovanih kadrova za potrebe školstva, sporta, kineziološke rekreacije, kineziterapije i sportskog menadžmenta. Revizija se, među ostalim, odnosila i na izjednačavanje nastavnog plana i programa za studentice i studente uključivanjem nekolicine relevantnih predmeta koji daju znatan doprinos upotpunjavanju kompetencija završenim studentima. Upravo od tada, uz jedinstvenu upisnu listu na prijamnom ispitu, Nogomet i Ritmička gimnastika obvezni su kolegiji i za studente i za studentice.

Rezultati ovog istraživanja pružit će uvid u transformacijski potencijal sporta u procesu rodne socijalizacije studenata i studentica, u tipično muškom i tipično ženskom sportu, na putu uspostavljanja ravnopravnijih tj. egalitarnijih odnosa u sportu i društvu.

2. CILJ, ISTRAŽIVAČKA PITANJA I HIPOTEZE

Glavni ciljevi istraživanja su: (i) opisati iskustva i reakcije studenata i studentica prilikom bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom, (ii) istražiti postoje li promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu te (iii) istražiti postoje li promjene u stavovima povezanim s rodom kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu.

Istraživanje se oblikuje na temelju sljedećih istraživačkih pitanja:

Koje su i kakve reakcije studenata i studentica na iskustva bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom?

Na koji način takva iskustva mijenjaju stavove o rodnoj ravnopravnosti u sportu i percepciju rodni uloga?

Hipoteze za kvantitativnu dionicu:

H1. Očekuju se statistički značajne promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti.

H2. Očekuju se statistički značajne promjene u stavovima o rodnim ulogama nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti.

H3. Očekuje se da će se stavovi studenata i studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički značajno razlikovati kako s obzirom na spol tako i s obzirom na sport o kojem je riječ.

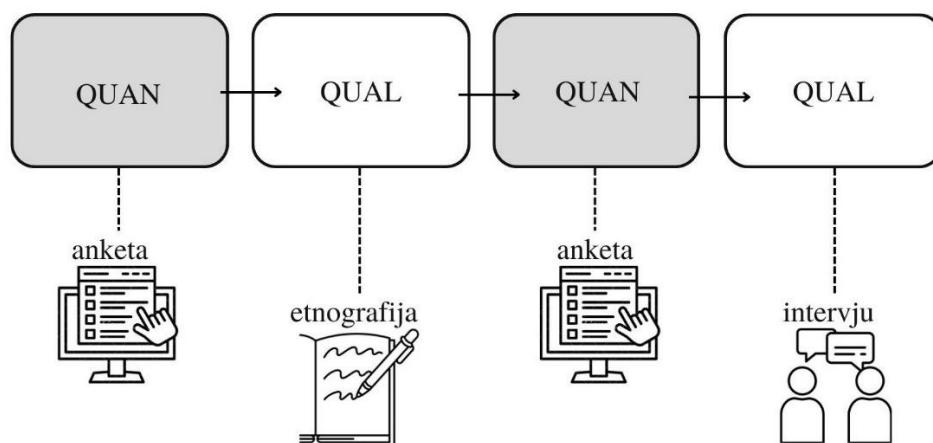
3. METODOLOGIJA

3.1. METODOLOŠKI PRISTUP ISTRAŽIVANJU RODNE RAVNOPRAVNOSTI U SPORTU

U istraživanju se koristila kompleksna mješovita metodologija koju posljednjih desetljeća u društvenim znanostima upotrebljava sve više istraživača (Creswell, 2014; Teddlie i Tashakkori 2009; Sekol i Maurović, 2017). Mješovitu metodologiju karakterizira kombinacija najmanje jedne kvalitativne i jedne kvantitativne istraživačke komponente (Schoonenboom i Johnson, 2017). Kada se koriste u kombinaciji, kvantitativne i kvalitativne metode nadopunjuju jedna drugu i omogućuju robusniju analizu, koristeći prednost svake od njih (Ivankova i Wingo, 2018; Miles, Huberman i Saldaña, 2019; Teddlie i Tashakkori, 2009). Prikupljanje, analiziranje i „miješanje“ ili integracija kvantitativnih i kvalitativnih podataka u nekoj fazi istraživačkog procesa unutar jedne studije koristi se u svrhu boljeg razumijevanja problema istraživanja (Teddlie i Tashakkori, 2009; Creswell, 2014; Johnson, Onwuegbuzie i Turner, 2007). Kod kombiniranja kvalitativnih i kvantitativnih istraživačkih komponenti osnovni cilj je proširiti i osnažiti zaključke studije, koristeći prednosti pojedine komponente, te tako doprinijeti davanju odgovora na postavljena istraživačka pitanja (Schoonenboom i Johnson, 2017).

Prilikom dizajniranja ovog istraživanja potrebno je bilo odrediti prioritete, implementaciju i integraciju kvantitativnih i kvalitativnih pristupa i to na način da se razmotri koji pristup, kvantitativni ili kvalitativni (ili oba), ima naglasak u dizajnu istraživanja, koji je redoslijed prikupljanja i analize kvantitativnih i kvalitativnih podataka te gdje dolazi do miješanja ili integracije kvantitativnih i kvalitativnih pristupa. Proces donošenja odluka bio je vođen definiranim ciljem i istraživačkim pitanjima.

U ovom istraživanju kvantitativni podatci prikupljeni su anketnim upitnikom, a kvalitativni etnografskim istraživanjem te polustrukturiranim intervjuima s elementima dubinskog. Matrica kojom se opisuje ovo istraživanje prikazana je na Slici 1.

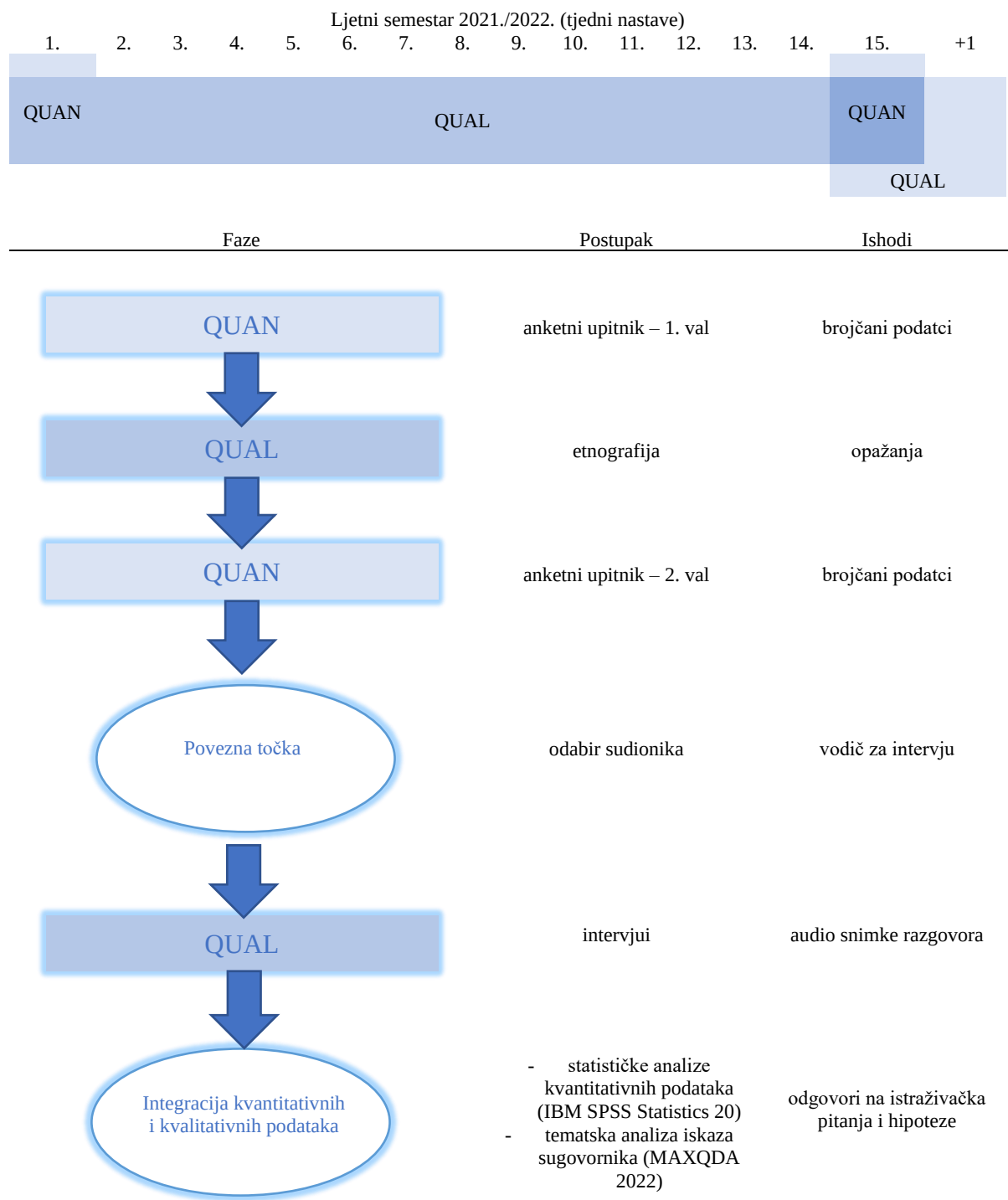

Slika 1. Matrica istraživanja

Ovakav dizajn implicira da su kvantitativna i kvalitativna komponenta, pristupi i razmišljanje jednake vrijednosti, preuzimaju kontrolu nad istraživačkim procesom naizmjenično, u stalnoj su interakciji, a rezultati do kojih se dolazi integrirani su tijekom i na kraju procesa istraživanja (Slika 2). Na ovakav način kvalitativni i kvantitativni podatci i pristupi implementirat će se u odgovore na istraživačka pitanja.

Istraživanje je provedeno uz odobrenje Povjerenstva za znanstveni rad i etiku Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (broj 6./2022., Zagreb, 25. ožujka 2022.).

Slika 2 prikazuje redoslijed istraživačkih aktivnosti, ukazuje na jednaku važnost kvalitativnih i kvantitativnih faza, specificira sve postupke prikupljanja i analize podataka i sadrži ishode iz svake faze istraživanja. Također pokazuje povezne točke između kvantitativnih i kvalitativnih faza te specificira mjesto u procesu istraživanja gdje dolazi do integracije rezultata kvantitativnih i kvalitativnih faza.

Slika 2. Redoslijed istraživačkih aktivnosti

3.1.1. Uloga istraživačice

Kako bi se bolja razumjela pozicija istraživačice u postupcima prikupljanja i analize, posebice kvalitativnih podataka, valja napomenuti kako je istraživačica bivša sportašica, kineziologinja i nastavnica tjelesne i zdravstvene kulture s višegodišnjim iskustvom rada u struci. Navedene uloge imaju svoje prednosti i nedostatke.

Tijekom istraživanja, obzirom na moje (prethodno) iskustvo studiranja i polaganja ispita na Kineziološkom fakultetu, sudionici su mi često pristupali sa pitanjima i komentarima vezanima za sam nastavni proces. Ponekad su tijekom vježbanja tražili savjet ili potvrdu o ispravnosti izvedenog zadatka. Također, tražili su i potvrdu, ali i podršku i objašnjenje, kada su bili u nedoumici oko toga je li potrebno učiti i zadržavati se na uvježbavanju zadataka koje su smatrali preteškim ili prelaganim, u smislu njihova korištenja u praksi, kad se budu nalazili u ulozi nastavnika Tjelesne i zdravstvene kulture. U takvim situacijama, bilo je zahtjevno odmaknuti se od uloge majke i nastavnice te se vratiti u ulogu istraživačice, ne pomagati im objašnjenjima i tako eventualno utjecati na tijek nastavnog procesa, ali i donošenje zaključaka, obzirom da su upravo iskustva i zaključci studenata/ica po završetku semestra važni nalazi ovog istraživanja.

S obzirom na to da sam i sama studirala na Kineziološkom fakultetu te sam upoznata s kineziološkom kulturom i načinom života, ponašanja studenata/ica tijekom etnografske dionice promatrala sam iz kuta kineziologinje. Vjerojatno bi istraživač druge struke primijetio ono što kineziolog smatra uobičajenim ponašanjem. Isto tako, bliskost tj. saživljenost sa promatranom populacijom može imati za posljedicu nedovoljno objašnjenje situacija ili iskaza zbog specifičnosti koje se pojavljuju na „kineziološkom terenu“, a kineziolog ih vidi kao uvriježena ponašanja.

Etnografska dionica istraživanja koja se odvijala 15 tjedana i tijekom koje su sudionici/ce upoznali i prihvatili istraživačicu za posljedicu je imala relativno jednostavan odabir studenata/ica za davanje iskaza. Nitko nije odbio sudjelovati u intervjuima, a većina je sama iskazala želju biti dijelom posljednje dionice istraživanja. Na početku intervjuja, nakon predstavljanja istraživačice te iznesenog cilja istraživanja, sugovornici su vrlo ležerno pristupali razgovoru.

Dob istraživačice značajno je viša od dobi sudionika/ca što je također moglo utjecati na prikupljanje podataka te dovesti do smanjenog razumijevanja uslijed generacijske razlike. Iskazi su preslušani i čitani u nekoliko navrata s vremenskim odmakom od jedan do dva mjeseca kako bi se eventualne nedoumice svele na minimum i izdvojeni dijelovi iskaza sagledali kroz širu sliku cijelog intervjuja.

3.2. KVALITATIVNE DIONICE ISTRAŽIVANJA

Kvalitativne metode istraživanja uključuju sustavno prikupljanje, organizaciju i tumačenje tekstualnog materijala dobivenog razgovorima ili promatranjem (Malterud, 2001). Kvalitativni podatci izvor su dobro utemeljenih, bogatih opisa i objašnjenja procesa u prepoznatljivom prirodnom okruženju te je s takvim podatcima moguće sačuvati kronološki tijek, odrediti događaje koji su doveli do posljedica i doći do objašnjenja istih (Miles i sur., 2019).

Kvalitativno istraživanje primarno pridonosi ostvarivanju prvog cilja istraživanja, odnosno pruža uvid u iskustava i reakcije studenata i studentica prilikom bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom.

Podatci za kvalitativnu dionicu ovog istraživanja prikupljeni su metodom polustrukturiranih intervjua s elementima dubinskog i etnografijom. Kompletna kvalitativna dionica istraživanja odvijala se u prirodnim situacijama, a podatci dobiveni u prirodnim uvjetima nisu reducirani u fazi prikupljanja. Tijekom trajanja istraživanja, istraživačica je bila svjesna vlastite uloge pa je tijekom etnografske dionice istraživanja posebna pozornost posvećena njezinoj uključenosti, empatiji i bližem odnosu sa sudionicima kako bi dobiveni podatci bili što vjerodostojni i autentični.

3.2.1. Etnografija nastave na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika

Široko korištena kvalitativna metoda je etnografija koja obuhvaća svaku studiju o nekoj grupi ljudi u zajednici u svrhu opisivanja i razotkrivanja njihovih svakodnevnih socijalnih, kulturnih i normativnih obrazaca, a uključuje prikupljanje deskriptivnih podataka kao temelj za izvođenje interpretacija i generalizacija (Halmi, 2005). Etnografija sadrži etnografsko sudjelovanje u svakodnevnim aktivnostima ljudi koje se proučava tijekom duljeg vremenskog perioda te pruža bogate informacije o ponašanju ljudi u grupama, organizacijama i zajednicama, kao i informacije o tome kako ti ljudi razumiju vlastito ponašanje (Giddens i sur., 2018). Pogled unutar određene grupe omogućava bolje razumijevanje ne samo te grupe nego i širih društvenih procesa (Giddens i sur., 2018; Holloway i Todres, 2003).

U ovom istraživanju mjesto promatranja bile su dvorane održavanja predavanja i vježbi kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika. Potrebni podatci prikupljeni su pomoću tehnike sudjelujućeg promatranja uz detaljno vođenje terenskih zabilježbi (dnevničkih zapisa) dok je uloga istraživačice

bila „promatrač-sudionik“. Istraživačica je tijekom cijelog semestra s jednom grupom studenata biti na nastavi Ritmičke gimnastike (N=15), s jednom grupom studenata na nastavi Nogometa (N=19), s jednom grupom studentica na nastavi Ritmičke gimnastike (N=11) i s jednom grupom studentica na nastavi Nogometa (N=12). Posebna pažnja posvećena je promatranju odnosa među studentima, njihovom međusobnom zadirkivanju, negodovanju, smijuljenju te izražavanju (ne)zadovoljstva, neugodnosti, izbjegavanju izvođenja zadataka, komentarima, gestama, tremi i sl. Trajanje etnografske dionice istraživanja bilo je 15 tjedana. Tijekom ove dionice istraživanja, studenti su istraživačicu prihvatili, s njom su razgovarali, izmjenjivali iskustva, pitali za savjet, nekoliko puta se neformalno družili, pozdravljali prilikom susreta u prostorima fakulteta i sl. Nakon provedenog etnografskog istraživanja, podatci iz dnevnčkih zapisa su raščlanjeni (segmentirani) te nakon toga kodirani i svrstani u nekoliko kategorija. Ovako uređeni podatci koristili su se u kasnijim interpretacijama zajedno s podacima dobivenim iz ostalih dionica istraživanja.

3.2.2. Polustrukturirani intervjui sa studentima i studenticama Kineziološkog fakulteta

Istraživački intervju, jedna od najvažnijih kvalitativnih metoda prikupljanja podataka, široko je korištena metoda u provođenju terenskih studija i etnografskih istraživanja (Qu i Dumay, 2011). Polustrukturirani intervju vrlo je popularan zbog svoje fleksibilnosti, pristupačnosti i razumljivosti. Pomoću njega moguće je otkriti važne i često skrivene informacije (Kvale i Brinkmann, 2009). Budući da se temelji na razgovoru, ispitivaču omogućuje da modificira stil, tempo i redoslijed pitanja kako bi izazvao najpotpunije odgovore sugovornika, dok sugovornicima omogućuje da daju odgovore koristeći uobičajene termine, stil i ritam govorenja (Qu i Dumay, 2011). Polustrukturirani intervju uključuje unaprijed sastavljen pisani podsjetnik za vođenje razgovora (Halmi, 2005) koji osigurava primjenu istog tematskog pristupa tijekom intervjua (Qu i Dumay, 2011).

Za ovo istraživanje odabrano je provođenje polustrukturiranih intervjua s elementima dubinskog jer upravo ovakav oblik intervjua pruža mogućnost izgradnje povjerenja i povezivanja istraživačice i sudionika te stvaranje poticajne atmosfere za iznošenje vlastitih iskustava i mišljenja (Balabanić Mavrović, 2022). Tijekom intervjua, formulacija pojedinih pitanja kao i eventualna

potreba za postavljanjem potpitanja i dodatnih objašnjenja prilagođavali su se odgovorima sudionika.

Za intervju je bio pripremljen zaseban vodič s osnovnom zajedničkom strukturom pitanja. Imajući u vidu kako bi vodič trebao uključivati niz širokih tema koje imaju svrhu razgovor usmjeriti prema temama i problemima relevantnim za istraživanje (Qu i Dumay, 2011) pripremljeni vodič pratio je sljedeće teme:

1. Sportski počeci i agensi socijalizacije (osobna sportska priča, uključivanje u sport, podrška i reakcije obitelji, prijatelja, trenera, okoline)
2. Hrvatsko društvo i patrijarhat
3. Spol, rod i sport.

Sam vodič intervjuja dodatno je prilagođavan potrebama istraživanja.

Ukupno je provedeno 20 intervjuja i to 11 sa studentima/cama koji su odslušali kolegij Nogomet (6 studentica i 5 studenata) i 9 sa studentima/cama koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika (4 studentice i 5 studenata).

Mjesto provođenja intervjuja bile su službene prostorije Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te ih je osobno provela autorica ovog istraživanja metodom *lice-u-lice*. Intervjui su trajali od 14 do 36 minuta. Intervjui sudionika/ca koji su u trenutku intervjuiranja odslušali kolegij Nogomet u prosjeku su bili 10 minuta kraći od intervjuja sudionika/ca koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika. Sudionici/ce koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika (minimalno) jednu godinu duže studiraju i imaju iskustvo sudjelovanja na oba kolegija koja su bila obuhvaćena ovim istraživanjem. Uz to, njima je bilo postavljeno i nekoliko dodatnih pitanja kroz koja su mogli opisati i usporediti svoja iskustva nakon odslušane nastave oba kolegija.

Pri provođenju intervjuja slijedili su se etički principi informiranosti i zaštite sudionika. Prije samog sudjelovanja svi su sugovornici/ce obaviješteni o sljedećem: svrsi i cilju istraživanja, dobrovoljnosti sudjelovanja, načinu na koji će se prikupljati podatci kao i o tome da će intervjui biti snimani (za što je eksplicitno tražen njihov verbalni pristanak, zabilježen na audio snimci svakog intervjuja), mogućnostima odustajanja od intervjuja u bio kojem trenutku te ostalim pravima. Intervjui su snimani aplikacijom diktafona na mobilnom uređaju nakon čega su transkribirani od strane autorice istraživanja. Svi sugovornici/ce dali su pristanak da intervju bude sniman i da se sadržaj istog koristi u istraživačke svrhe.

Na početku svakog intervjua istraživačica je još jednom predstavila sebe i svoje istraživanje. Kako je istraživačica prije intervjuiranja sa sugovornicima/ama provela 15 tjedana na nastavi u sklopu etnografske dionice istraživanja, svi sugovornici/ce su razgovoru pristupili s pozitivnim stavom i otvorenosti.

Kako bi se osigurala anonimnost i povjerljivost podataka, svi sugovornici/ce su obaviješteni da će se informacije koje uključuju osobna imena i/ili podatke putem kojih bi se moglo identificirati ispitanike biti uklonjene iz transkripata, što je i učinjeno.

Nakon završetka intervjua i zaustavljanja snimača audio-zapisa sa svakim od sugovornika/ca istraživačica je prokomentirala sudjelovanje, pokušala saznati kako se sugovornik/ca osjeća, kako se osjećao/la tijekom intervjua te se još jednom zahvalila na sudjelovanju i doprinosu istraživanju. Neki sugovornici/ce su samo kratko odgovorili dok su neki imali potrebu nadodati još neki komentar, objasniti vlastite stavove koje su iznijeli. Jedna sugovornica je navela kako ju uopće ne brine hoće li intervju biti anonimizirani ili ne jer se svojih stavova ne srami i čvrsto stoji iza njih te ih je spremna iznositi i braniti prilikom bilo kakvih rasprava. Nasuprot tome, jedan sugovornik istaknuo je kako mu je važno da se ime grada iz kojeg dolazi te zanimanja majke i oca nigdje ne spomenu jer smatra da bi to bila poveznica iz koje bi se mogao iščitati njegov identitet. Svakom od sugovornika/ca ponuđena je i mogućnost naknadnog kontaktiranja istraživačice ukoliko smatra da je nešto propustio/la reći ili želi još nešto dodatno komentirati.

3.2.3. Obilježja uzorka

Kriteriji za izbor studenata/ica koji će sudjelovati u intervjuima bili su različiti. Što se tiče izbora onih koji su odslušali nastavu kolegija Nogomet, jedna studentica koja se bavi nogometom te jedna koja se bavi rukometom bile su zamoljene za intervju. Zatim jedna koja je na nastavi ostavljala dojam da je „tihi vođa“ grupe. Nije bila glasna ali je često gestama poput okretanja očima i slijezanja ramenima davala do znanja da joj postaje dosadno i da je vrijeme za promjenu zadatka. Nastavnik je jednom prilikom spomenuo kako upravo gleda nju i njene reakcije jer prema tome najlakše odredi kada određeni zadatak završava te kada je potrebno ili uvesti kratku pauzu ili promijeniti zadatak. Nadalje, za intervju su bile zamoljene i dvije studentice koje su tijekom cijelog semestra bile jako tihe i trudile se prilikom izvođenja svih zadataka te jedna koja se činila vrlo motiviranom, a s obzirom na prethodne razgovore s njom i saznanje da je aktivna sportašica bilo

je moguće pretpostaviti da će iskreno i bez zadržke odgovarati na pitanja. Jedan student je, nakon najave intervjua, odmah digao ruku i glasno rekao kako on želi biti sugovornik. Dvojica regrutiranih studenata su nogometaši. Jedan student je izabran jer je često izostajao s nastave, a vidjelo se da prije nije trenirao nogomet i da bi trebao vježbati elemente prije izlaska na kolokvij ili ispit te jedan student koji se trudio, bio redovit na nastavi i također nije ranije trenirao nogomet. Nakon nastave kolegija Ritmička gimnastika za intervju su zamoljene: studentica koja se godinama aktivno bavila ritmičkom gimnastikom, studentica koja se bavila borilačkim sportom, studentica na kojoj se vidjelo da se izrazito trudi ispuniti tražene zadatke i želi biti spremna za svaki kolokvij, a koja je jedina ponekad postavljala pitanja vezana za izvedbu elemenata te studentica koja se sama javila da želi biti intervjuirana. Studenti koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika bili su vrlo susretljivi te troje njih samostalno javilo za intervju. Sva su trojica bila izrazito tiha na nastavi dok je jedan od njih imao i veći broj izostanaka s nastave. Izdvojeni su i jedan malo stariji student s kojim je istraživačica ponekad razgovarala prije početka nastave te jedan za kojeg se vidjelo da se trudi, vježba i želi za vrijeme nastave položiti većinu elemenata. Četvero sugovornika je iz Zagreba, troje je odraslo u gradovima većim od 70000 stanovnika, dok je njih sedmero odraslo u gradovima veličine od 30000 do 70000 stanovnika. Dvoje sugovornika odraslo je u manjim gradovima od 10000 do 30000 stanovnika, a troje sugovornika je odraslo u seoskim sredinama.

Svi sugovornici žive s roditeljima te imaju ili/i brata ili/i sestru.

Šest sugovornika se izjasnilo kako vjera/religija imaju veliku ulogu u njihovom i životu njihovih obitelji.

Svi sugovornici su tijekom odrastanja trenirali jedan ili više sportova na različitim razinama, od školskog do vrhunskog sporta. Najviše ih se bavilo nogometom, zatim košarkom, rukometom, atletikom, odbojkom, karateom, ritmičkom gimnastikom, judom i tajlandskim boksom. Pet sugovornika još su uvijek aktivni sportaši.

3.2.4. Tematska analiza transkripata intervjua

Snimljeni intervjui transkribirani su *verbatim* i potom kodirani u programu za analizu kvalitativnih podataka MAXQDA2022. Korištena metoda za kodiranje i interpretaciju iskaza sugovornika bila je tematska analiza.

Tematska analiza popularna je za analizu kvalitativnih podataka u mnogim disciplinama i poljima (Braun i Clarke, 2013; Clarke i Barun, 2018), a služi identifikaciji, analizi i izradi izvješća o obrascima (temama) unutar podataka (Braun i Clarke, 2006). Tematska analiza pokušava locirati ponavljajuće obrasce ili teme na temelju kojih će biti moguće opisati što proizlazi iz tekstualnih podataka. Glavne prednosti ove analize su fleksibilnost u pogledu teorijskog okvira, istraživačkih pitanja, metoda prikupljanja podataka i veličine uzorka te primjenjivost i jednostavnost primjene (Braun i Clarke, 2013).

Prilikom analize slijedili su se propisani koraci Brauna i Clarkea (2006) koji se odnose na familijariziranje s podacima, kodiranje, razvoj tema (generiranje inicijalnih tema, pregled uočenih tema, definiranje i imenovanje konačnih tema) te pisanje istraživačkog izvještaja. Transkripti su čitani više puta, a kodovi su se razvijali iz tih čitanja sve dok iz podataka nisu izdvojene teme koje su kasnije postale osnova za analizu.

Kako se ovdje radi o kvalitativnoj metodologiji, frekvencija pojavljivanja pojedinog koda, kategorije ili teme ne utječe na rangiranje iskaza po važnosti niti na mogući zaključak o većoj prisutnosti određenih sadržaja u općoj populaciji.

3.3. KVANTITATIVNE DIONICE ISTRAŽIVANJA

Kvantitativno istraživanje pridonosi ostvarivanju drugog i trećeg cilja istraživanja, odnosno omogućuje utvrđivanje eventualne promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu te promjene u stavovima o rodnim ulogama.

U provedbi ovog dijela istraživanja korištena je metoda ankete, tehnika online anketiranja pomoću alata *Microsoft Forms*. Anketni upitnik na početku je sadržavao kratak opis predmeta i cilja istraživanja te garanciju potpune povjerljivosti i anonimnosti podataka bez prikupljanja IP adresa. Kvantitativnim dijelom istraživanja obuhvaćeni su studenti i studentice druge godine Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji su upisali kolegij Nogomet te studenti i studentice treće godine koji su na istom fakultetu upisali kolegij Ritmička gimnastika. Ova dionica istraživanja sastojala se od dva vala prikupljanja podataka. Podatci prvog vala prikupljanja podataka dobiveni su ispunjavanjem anketnog upitnika tijekom prvog tjedna nastave u ljetnom semestru ak. god. 2021./2022. Nakon petnaest tjedana sudjelovanja na nastavi kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika, tijekom posljednjeg tjedna nastave u ljetnom semestru ak. god. 2021./2022., sudionici/ce su ponovno ispunili anketni upitnik te su tada prikupljeni podatci drugog vala. Sudionici/ce su upitnik ispunjavali na početku predavanja navedenih kolegija putem poveznice koju su dobili na svoje mobilne uređaje i/ili su samostalno očitali dobiveni QR kod. Prije samog provođenja sudionicima/ama je objašnjena svrha istraživanja i dana uputa o načinu ispunjavanja upitnika od strane istraživačice i mentorice ove disertacije koje su za vrijeme prikupljanja podataka bile nazočne i dostupne za dodatne upute i objašnjenja. Uz uputu, sudionici/ce su dobili informaciju da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno i anonimno te da se dobiveni podatci planiraju koristiti isključivo u znanstvene svrhe. Prosječno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je dvanaest minuta.

3.3.1. Obilježja uzorka

U prvom valu prikupljanja podataka anketni upitnik ispunilo je 294 sudionika dok je drugom valu pristupilo 220 sudionika. Ukupno je 161 sudionik ispunio anketni upitnik i prvog i drugog vala što je bio uzorak od interesa za daljnje analize (Tablica 1).

Napravljena je binarna logistička regresijska analiza na podacima prvog vala istraživanja kako bi se utvrdilo tko od sudionika prvog vala nije pristupio drugom valu istraživanja. Upitnik prvog vala istraživanja ispunilo je 294 sudionika. S obzirom na to da je samo jedan sudionik bio na prvoj godini studija, što je jedna od ključnih varijabli prema kojoj se rade analize i donose zaključci, taj sudionik je maknut iz baze podataka. Binarna logistička regresija je napravljena na $N=293$. Kriterijska varijabla binarne logističke regresijske analize bila je sudjelovanje u oba vala istraživanja. Tri su se varijable pokazale kao značajni prediktori: spol, godina studija i upisani kolegij.

Za muškarce te studente treće godine je veća vjerojatnost ponovnog sudjelovanja u istraživanju, tj. vjerojatnost da će ispuniti anketni upitnik i u prvom i u drugom valu. Za muškarce je ta šansa oko 2 puta veća nego za žene ($\exp(B)=1,928$), dok je vjerojatnost za ponovno sudjelovanje u istraživanju za studente treće godine čak 39 puta veća ($\exp(B)=39,006$) u odnosu na studente četvrte godine. Omjer šansi za studente druge godine pokazuje skoro 6 puta veću vjerojatnost ($\exp(B)=5,711$) za ponovno sudjelovanje u istraživanju u odnosu na studente četvrte godine. Nadalje, za one koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika vjerojatnost za ponovno sudjelovanje je bila skoro 5 puta veća ($\exp(B)=4,858$) u odnosu na one sudionike koji su upisali kolegij Nogomet.

Tablica 1. Sociodemografske karakteristike uzorka

		N (161)	%
Spol			
	Muško	92	(57,1)
	Žensko	69	(42,9)
Dob		1. val	2. val
	Aritmetička sredina	20,80	21,02
	Medijan	21,00	21,00
	Standardna devijacija	1,071	1,118
	Minimum	19	19
	Maksimum	26	26
Dobne kategorije		1. val	2. val
	19-20	71 (44,1)	56 (34,8)
	21-22	80 (49,7)	91 (56,5)
	23-24	8 (5)	10 (6,2)
	24-26	2 (1,2)	4 (2,5)
Mjesto stanovanja			
	manje od 10.000 stanovnika	42	(26,1)
	od 10.001 do 70.000 stanovnika	58	(36)
	od 70.001 do 150.000 stanovnika	17	(10,5)
	od 150.001 do 500.000 stanovnika	12	(7,5)
	više od 500.000 stanovnika	32	(19,9)
Upisan kolegij			
	Nogomet	90	(55,9)
	Ritmička gimnastika	71	(44,1)
Godina studija			
	1.	1	(0,6)
	2.	87	(54)
	3.	70	(43,5)
	4.	3	(1,9)
Religijsko opredjeljenje			
	Uvjereni sam ateist/kinja	5	(3,1)
	Skloniji/ja sam nevjerovanju, nego vjerovanju	23	(14,3)
	Ne znam, ne mogu procijeniti	22	(13,7)
	Skloniji/ja sam vjerovanju, nego nevjerovanju	57	(35,4)
	Uvjereni/a sam vjernik/ica	54	(33,5)

3.3.2. Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata

Predistraživanje je provedeno kako bi se provjerile metrijske karakteristike upitnika koji su korišteni u glavnom istraživanju. Sudionici predistraživanja i glavnog istraživanja bili su studenti/ce Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, međutim, sudionici predistraživanja nisu sudjelovali u glavnom istraživanju. Kako se predistraživanje provelo mjesec dana prije glavnog istraživanja, prilikom regrutacije sudionika za sudjelovanje u glavnom istraživanju autorica i mentorica rada, prije početka ispunjavanja anketnih upitnika, uz opis cilja istraživanja i sadržaja upitnika, napomenule su potencijalnim sudionicima koji su upitnik već ispunili da ga ne ispunjavaju ponovno.

3.3.2.1. Uzorak i provedba predistraživanja

Predistraživanje je provedeno metodom ankete tehnikom online anketiranja na prigodnom uzorku studenata i studentica Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Za izradu online anketnog upitnika i prikupljanje podataka korišten je alat *Microsoft Forms*. IP adrese nisu prikupljane pa je anonimnost bila zagarantirana što je napomenuto i u uvodu samog anketnog upitnika. Prikupljanje podataka provedeno je tijekom veljače 2022. godine. Studenti/ce su upitnik ispunjavali nakon zadnjeg predavanja kolegija Kineziološka sociologija i Pedagogija, putem poveznice koju su dobili na svoje mobilne uređaje i/ili su samostalno očitali dobiveni QR kod. Prije samog provođenja studentima/cama je objašnjena svrha istraživanja i data uputa o načinu ispunjavanja upitnika od strane autorice i mentorice istraživanja. Studenti/ce su odgovarali na demografska pitanja, te na pitanja iz dvaju upitnika koja su validirana u predistraživanju.

Prikupljena su 174 valjano ispunjena anketna upitnika. Struktura studenata i studentica u uzorku bila je sljedeća: 72% su ispitanici muškog spola; 44% su studenti i studentice treće, 28% druge, 16% pete i 12% četvrte godine integriranog preddiplomskog i diplomskog studija Kineziologije, Sveučilište u Zagrebu. Prema veličini naselja u kojem su proveli najveći dio života najzastupljeniji su sudionici iz naselja veličine 10001 – 70000 stanovnika (31%), zatim oni iz naselja sa manje od 10000 stanovnika (30%), slijede sudionici iz Zagreba (22%) te oni iz gradova sa 70001 – 150000 stanovnika (10%) i 150001 – 500000 stanovnika (6%). Prosječna dob sudionika je $22,18 \pm 2,12$ godina.

3.3.2.2. Mjerni instrumenti predistraživanja

Skala rodne neravnopravnosti u sportu

Za potrebe glavnog istraživanja konstruiran je mjerni instrument nazvan Skala rodne neravnopravnosti u sportu koji je validiran predistraživanjem. Instrument je inicijalno sadržavao 23 čestice. Pojedinih česticama pridružena je ordinalna skala procjene slaganja od pet stupnjeva: 1 – „Uopće se ne slažem“; 2 – „Ne slažem se“; 3 – „Ne znam, nisam siguran/na“; 4 – „Slažem se“; 5 – „U potpunosti se slažem“. Od ukupno 23 čestice, 21 čestica formulirana je pozitivno, odnosno u prilog iskazivanju rodno neravnopravnih stavova u sportu, a tri su formirane u negativnom smjeru, odnosno u smjeru rodno ravnopravnih stavova u sportu.

U skladu sa stereotipnim rodnim ulogama većinu sportova dijeli se na tipično „muške“ i/ili „ženske“. Rodno tipiziranje sportova jača rodnu neravnopravnost u sportu i društvu. Isto tako, stvara se percepcija muškaraca kao jačeg i bržeg spola što im osigurava viši društveni status (Hardin i Greer, 2009). Rodni stereotipi u sportu, osim što utječu na sudjelovanje i odlučivanje žena u sportskim organizacijama, utječu i na sudjelovanje žena u sportskim aktivnostima. Sposobnosti i vještine žena predmet su podcjenjivanja iz čega proizlazi negativan utjecaj na motivaciju pa žene prestaju sa sudjelovanjem u sportskim aktivnostima (Greblo Jurakić i sur., 2021). Hrvatski društveni kontekst uz rodnu neravnopravnost obilježava i seksizam (Galić 2004, 2012). Tradicionalni seksizam karakteriziraju otvoreni seksistički stavovi, a odnosi se na patrijarhalni, hijerarhijski strukturirani sustav rodne stratifikacije u kojem podjela rada ide u korist muškarcima dok žene imaju podređeni status (Galić, 2012). Suvremeni seksizam se odnosi na odobravanje suvremenih diskriminatornih i predrasudnih stavova o ženama u privatnoj i javnoj sferi njihova djelovanja. Ovakvi stavovi obično ostaju prikriveni, suptilni i nezapaženi te podliježu znatno slabijoj društvenoj osudi u odnosu na tradicionalna seksistička uvjerenja (Šimac i Klasnić, 2021).

Sukladno uvriježenim pojmovima tradicionalnog i suvremenog seksizma te stereotipa, koji su jasno vidljivi u području sporta, isti se smatraju konceptualnom podlogom skale. Početna inačica Skale rodne neravnopravnosti u sportu konstruirana je pomoću pet temeljnih sadržajnih domena: 1. tijelo (6 čestica); 2. ženski sport (5 čestica); 3. biznis (3 čestice); 4. tradicionalne rodne uloge (4 čestice); te 5. muškarci u estetskim sportovima (5 čestica). Dio čestica su preuzete i djelomično prilagođene iz postojećih skala (dvije od Greblo Jurakić i sur., 2021; po jedna od Kamenov i Galić, 2011; Tomić-Koludrović i sur., 2018; Zeyneloglu i Terziglu, 2011) te su tri u potpunosti preuzete (Greblo Jurakić i sur., 2021) dok su preostale (njih 15) nove, konstruirane za ovo istraživanje.

Na uzorku veličine $N=174$ testirana je konstruktna valjanost metodom glavnih komponenata počevši s inicijalne 23 čestice. Analiza je provedena na matrici korelacija, čija je determinanta iznosa $<0,001$. Bartlettov test sferičnosti je statistički značajan ($\chi^2=2128,253$; $df=253$; $p<0,001$), a mjere adekvatnosti uzorkovanja visoke i zadovoljavajuće i na razini cijelog skupa varijabli ($KMO=0,915$) i za pojedine varijable (od 0,833 za 1 do 0,951 za 3). Korištena je kosokutna (oblimin) transformacija bazične solucije, uz primjenu Guttman-Kaiserovog kriterija zadržavanja komponenata. Zadržana faktorska solucija sadrži četiri komponente kojima je protumačeno

61,05% ukupne varijance instrumenta. Pouzdanost skale na temelju interne konzistentnosti početne 23 čestice iznosila je $\alpha=0,906$.

Čestica „U upravljačkim strukturama sportskih organizacija žene trebaju obnašati jednake funkcije kao i muškarci“ je potom uklonjena jer je podjednako saturirala tri komponente (od 0,40 do 0,52), u bazičnoj je soluciji najviše saturirala četvrtu komponentu, te je i analiza pouzdanosti ukazala da se interna konzistentnost skale isključivanjem ove čestice povećava. U sljedećem koraku isključena je čestica „Sportašice koje su rodile dijete ne mogu biti toliko dobre u sportu kao one koje nisu rodile jer im se tijelo jednom zauvijek promijenilo“ jer je u bazičnoj soluciji u najvećoj mjeri saturirala treću komponentu, dok je u matrici strukture činila faktor specifičnosti.

Završna skala sastoji se od 21 čestice koje čine tri komponente i koje zajedno objašnjavaju 58% ukupne varijance instrumenta. Pouzdanost skale na temelju interne konzistentnosti iznosi $\alpha=0,920$. Analiza pouzdanosti pokazuje da se pouzdanost skale može neznatno povećati isključivanjem čestice „Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga“, što je vidljivo i u bazičnoj soluciji u kojoj jedino ova čestica ima višu saturaciju na trećoj, nego na prvoj komponenti, no povećanje bi bilo samo za 0,001, odnosno bez nje bi Cronbachov alfa koeficijent iznosio $\alpha=0,921$, stoga je ova čestica, zbog važnosti sadržaja kojeg pokriva, zadržana u skali.

Prvu komponentu pod nazivom Estetski sportovi nisu za muškarce, a profesionalni sport nije za žene čini devet čestica koje ukupno tumače 41,4% varijance. Na komponentu visoko saturira pet čestica iz sadržajne domene „muškarci u estetskim sportovima“, dvije čestice iz domene „tijelo“, jedna čestica iz sadržajne domene „ženski sport“ i jedna čestica iz domene „tradicionalne rodne uloge“. Drugu komponentu pod nazivom Podređenost ženskog sporta čini sedam čestica koje tumače 10,3% varijance instrumenta. Četiri čestice sadržajno odgovaraju domeni „ženskog sporta“, dvije čestice domeni „biznis“ i jedna čestica sadržajno tumači domenu „tijelo“. Treća komponenta, Napuštanje sportske karijere zbog tradicionalnih ženskih uloga, sačinjena je od pet čestica koje ukupno tumače 6,4% varijance instrumenta. Sadržajno, tri čestice dolaze iz domene „tradicionalne rodne uloge“, a dvije iz domene „tijelo“.

Analiza dimenzionalnosti konstruirane skale za mjerenje stavova o rodnoj neravnopravnosti u sportu oslonila se i na Carminesove i Zellerove (1979) kriterije jednodimenzionalnosti koji opisuju podatke u matrici bazične solucije. Ova skala zadovoljava sva četiri Carminesova i Zellerova (1979) kriterija jednodimenzionalnosti. Naime, prva ekstrahirana komponenta objašnjava veliku proporciju varijance čestica (41,4%). Drugo, sljedeće komponente, uz njihovo postupno

smanjivanje, objašnjavaju približno jednake proporcije preostale varijance (10,3%, 6,4%). Treće, sve čestice imaju relativno visoke saturacije na prvu komponentu (od 0,404 do 0,827). Četvrto, gotovo sve čestice u bazičnoj soluciji imaju veće saturacije na prvoj komponenti nego na komponentama koje slijede. Dodatno, analizom glavnih komponenata drugog reda dobivena je jedna, generalna komponenta koja tumači 61,0% ukupne varijance. Sve navedeno govori u prilog tome da se skala rodne neravnopravnosti u sportu može tretirati kao jednodimenzionalni konstrukt visoke pouzdanosti ($\alpha=0,920$) na kojemu viši rezultat označava viši stupanj iskazivanja rodne neravnopravnosti u sportu.

Skala rodnih stavova

Stavovi povezani s rodom mjereni su instrumentom koji sadrži 21 česticu uz koje je ponuđena ljestvica slaganja od pet stupnjeva: 1 – „Uopće se ne slažem“; 2 – „Ne slažem se“; 3 – „Ne znam, nisam siguran/na“; 4 – „Slažem se“; 5 – „U potpunosti se slažem“. Instrument je preuzet od Tomić-Koludrović i sur. (2018) te prilagođen potrebama ovog istraživanja.

Tomić-Koludrović i sur. (2018) navode da se skala sastoji od pet podskala (podskale patrijarhalnih rodnih odnosa, tradicionalizma, radne egalitarnosti, obrazovno-profesionalne egalitarnosti te podskale neovisnosti žena) uz zadovoljavajuću pouzdanost instrumenta $\alpha=0,65-0,79$.

Dvije su značajne promjene u odnosu na originalni instrument. Metodom glavnih komponenti dobiveno je 5 faktora koji se u manjoj mjeri razlikuju od originalne skale. Tako sada faktor tradicionalizam sadrži 3 čestice (Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene, Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice, Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena), faktor patrijarhat sadrži 5 čestica (Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak, Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom, Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji, Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu, O kontracepciji se treba brinuti žena) dok faktoru radna rodna egalitarnost pripadaju 4 čestice (Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima, Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci, Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene, Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici). Čestice koje su sačinjavale faktor neovisnost žena podijeljene su u novoj faktorizaciji na novi faktor nazvan reproduktivna prava koji sadrži 4 čestice (Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece, Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.

Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije, Pobačaj treba zabraniti zakonom) i na faktor obrazovno-profesionalna egalitarnost koji sada sadrži 5 čestica (Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake, Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima, Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci, Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci, Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi). Druga promjena odnosi se na broj stupnjeva u priloženoj ljestvici slaganja pri čemu su Tomić-Koludrović i sur. (2018) koristili ljestvicu slaganja od četiri stupnja gdje 1 znači „uopće se ne odnosi na mene”, a 4 „potpuno se odnosi na mene” dok je u ovom predistraživanju korištena ljestvica od pet stupnjeva sa srednjom, tj. neutralnom pozicijom.

U ovom predistraživanju analiza glavnih komponenata pokazuje da instrument ima 5 podskala pa tako pouzdanost podskale tradicionalizam iznosi $\alpha=0,697$, podskale radna rodna egalitarnost $\alpha=0,721$, podskale obrazovno-profesionalna egalitarnost $\alpha=0,656$, podskale reproduktivna prava $\alpha=0,649$ i podskale patrijarhat $\alpha=0,736$. Sve podskale rodni stavova korelirane su sa svim podskalama i ukupnom skalom rodne neravnopravnosti u sportu u očekivanim smjerovima: tradicionalizam i patrijarhat pozitivno, a radna rodna egalitarnost, obrazovno-profesionalna egalitarnost i reproduktivna prava negativno. Najjača veza je između tradicionalnih stavova o rodni ulogama i stavova o podređenosti ženskog sporta ($r=0,622$). Jedina veza koja nije značajna je između radne rodne egalitarnosti i napuštanja sportske karijere zbog tradicionalnih ženskih uloga.

3.3.3. Mjerni instrumenti istraživanja

Skalom rodne neravnopravnosti u sportu 21 česticom ispitani su stavovi studenata/ica povezanih s rodnom neravnopravnosti u sportu. Sudionici su odgovarali na pitanja na ordinalnoj skali procjene slaganja od 5 stupnjeva, gdje 1 znači „Uopće se ne slažem”, a 5 „U potpunosti se slažem”. Metrijske karakteristike skale testirane su u sklopu predistraživanja (poglavlje 3.3.2. *Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata*). Skala rodne neravnopravnosti u sportu unidimenzionalan je instrument i veći rezultat na skali označava viši stupanj iskazivanja rodne neravnopravnosti u sportu.

Stavovi studenata/ica povezani s rodom ispitani su instrumentom koji sadrži 21 česticu uz koju je ponuđena ljestvica slaganja od pet stupnjeva, gdje 1 znači „Uopće se ne slažem”, a 5 „U potpunosti se slažem”. Instrument je preuzet od Tomić-Koludrović i sur. (2018) te prilagođen potrebama ovog istraživanja. Predistraživanjem (poglavlje 3.3.2. *Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata*) su testirane mjerne karakteristike skale. Broj faktora nakon validacije ostao je isti (5) kao u inicijalnoj skali, međutim, došlo je do manjih promjena jer su se čestice koje su sačinjavale faktor neovisnost žena podijelile. Dio čestica iz navedenog faktora pridružen je faktoru obrazovno-profesionalna egalitarnost dok je dio ostao grupiran oko novog faktora nazvanog reproduktivna prava. Druga promjena u odnosu na inicijalnu skalu odnosi se na broj stupnjeva u priloženoj ljestvici slaganja. U ovom istraživanju koristila se ordinalna ljestvica slaganja od pet stupnjeva dok se izvorno ljestvica sastojala od četiri stupnja slaganja. Pouzdanosti pojedinih podskala u glavnom istraživanju su sljedeće: tradicionalizam $\alpha_{1.val}=0,786$, $\alpha_{2.val}=0,779$, radna rodna egalitarnost $\alpha_{1.val}=0,761$, $\alpha_{2.val}=0,733$, obrazovno-profesionalna egalitarnost $\alpha_{1.val}=0,607$, $\alpha_{2.val}=0,716$, reproduktivna prava $\alpha_{1.val}=0,650$, $\alpha_{2.val}=0,676$ i patrijarhat $\alpha_{1.val}=0,624$, $\alpha_{2.val}=0,582$. Zbog niske pouzdanosti podskale patrijarhat ta podskala je isključena iz daljnjih analiza, međutim, čestice koje pripadaju navedenoj podskali analizirane su pojedinačno.

Anketnim upitnikom prikupljeni su i sljedeći podatci o sudionicima: spol, dob, veličina naselja u kojem su sudionice/i proveli većinu života, sport koji treniraju/su trenirali, religioznost, dva pitanja o percepciji tipično muškog i tipično ženskog sporta (npr. Za mene je nogomet/ritmička gimnastika: 1) isključivo muški sport, 2) većinom muški sport, 3) podjednako muški i ženski sport, 4) većinom ženski sport, 5) isključivo ženski sport) i pitanja o interesu i zadovoljstvu kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika kao potencijalni moderatori promjene stavova (npr. Koliki je Vaš trenutni interes za kolegij Nogomet/Ritmička gimnastika? 1) Vrlo nizak, 2) Prilično nizak, 3) Osrednji, 4) Prilično visok, 5) Vrlo visok).

3.3.4. Metode obrade kvantitativnih podataka

Za obradu i analizu kvantitativnih podataka koristio se program IBM SPSS Statistics 20.

Za sve varijable izračunati su osnovni deskriptivni parametri poput frekvencija i postotaka odgovora, a gdje je bilo primjereno ovisno o vrsti i distribuciji varijabli su izračunate i aritmetičke sredine te standardne devijacije. Normalitet distribucije varijabli testiran je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Sve analize su izvršene na razini značajnosti od 95% ($p < 0,05$).

Za testiranje razlika na tvrdnjama skale rodne neravnopravnosti u sportu i skale rodnih stavova korišteni su neparametrijski testovi. Razlike na parovima tvrdnji skale rodne neravnopravnosti u sportu i skale rodnih stavova između prvog i drugog vala prikupljanja podataka testirane su Wilcoxonovim testom rangiranja.

Mann - Whitney U testom uz Bonferronijevu korekciju za višestruke usporedbe izračunate su razlike u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu i stavovima povezanim s rodnom između studenata i studentica te sudionika koji su upisali/odslušali kolegije Nogomet i Ritmička gimnastika, kako za prvi, tako i za drugi val istraživanja.

T-test za zavisne uzorke korišten je za testiranje razlika na skali rodne neravnopravnosti u sportu i podskali reproduktivna prava između dvaju mjerenja. Wilcoxonov test rangiranja korišten je za testiranje razlika između dvaju mjerenja na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost uz pokazatelj snage učinka Cohenov d.

T-testom za nezavisne uzorke testirane su razlike između studenata i studentica te između sudionika koji su upisali/odslušali kolegij Nogomet i onih koji su upisali/odslušali kolegij Ritmička gimnastika na skali rodne neravnopravnosti u sportu i podskali reproduktivna prava dok su razlike na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost testirane Mann - Whitney U testom.

Za testiranje multivarijatnih odnosa korištena je linearna multivarijatna regresijska analiza. Prediktore su činili sociodemografske karakteristike ispitanika dok su zavisne varijable bile stavovi o rodnoj neravnopravnosti u sportu i podskale rodnih stavova. Uz to, izračunat je Pearsonov koeficijent korelacije u svrhu provjere multikolinearnosti prediktorskog sklopa.

4. REZULTATI KVALITATIVNIH DIONICA ISTRAŽIVANJA

Rezultati i rasprava o rezultatima ovog istraživanja prikazani su redoslijedom postavljenih ciljeva, istraživačkih pitanja i hipoteza.

Nalazi kvalitativne dionice istraživanja za cilj imaju pružiti uvid u iskustva i reakcije studenata i studentica prilikom bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom. Ovi nalazi nadopunjeni su rezultatima kvantitativnog dijela istraživanja.

4.1. Muški i ženski sportovi, mediji, sportašice

4.1.1. Ženski vs. muški sport

Sport je bio i ostao, sporni, problematični teren na kojem su povučene stvarne i simbolične granice kako bi se ograničio pristup rasnim manjinama, ženama, homoseksualcima, lezbijkama i drugim članovima društva u nepovoljnom položaju (Dworkin i Messner, 2002). Povijesno gledano, djevojke i žene su nailazile na otpor prilikom sudjelovanja u sportu (Hargreaves, 1994). Sport, kao tjelesna izvedba, jedna je od rijetkih preostalih društvenih institucija u našem društvu u kojoj se reproduciraju „prirodne“, biološke razlike između muškaraca i žena (Pfister, 2010).

Sportovi su u društvu podijeljeni na temelju stereotipnih rodni uloga pa se tako neki sportovi označavaju kao „muški“, dok se drugi označavaju kao „ženski“ (Gentile i sur., 2018; Hardin i Greer, 2009). Rodna tipizacija sporta složena je društvena konstrukcija na koju potencijalno utječu demografija, uvjerenja o rodnoj ulozi, sudjelovanje u sportu i mediji (Hardin i Greer, 2009). Na temelju tradicionalnih rodni uloga, znanstvenici su kategorizirali sportove u tri glavne kategorije: muški, neutralni i ženski (Greer i Jones, 2012; Koivula, 2001). Sportovi koji uključuju izravniji fizički kontakt, snagu i agresivnost poput nogometa, hokeja na ledu, hrvanja i boksa smatraju se muškim sportovima (Koivula, 2001; Riemer i Visio, 2003). Sportovi kao što su gimnastika, aerobik, odbojka i umjetničko klizanje uključuju estetiku, gracioznost i ljepotu i/ili u njima dominiraju žene te stoga pripadaju ženskim sportovima (Hardin i Greer, 2009; Riemer i Visio, 2003). Ostale aktivnosti i sportovi, kao što su tenis i plivanje, općenito se identificiraju kao rodno neutralni. Iako ove tri glavne rodne kategorije postoje u različitim kulturama (Greer i Jones, 2012; Koivula, 2001; Riemer i Visio, 2003), Hardin i Greer (2009) identificirale su prijelaznu kategoriju između muških i neutralnih sportova. Istraživanje rodno tipiziranja sporta u Sjedinjenim

Američkim Državama pokazuje četvrtu kategoriju koja se odnosi na sportove poput motokrosa, skejtanja (*skateboardinga*), daskanja na snijegu (*snowboardinga*) i surfanja. Istraživanje provedeno u Kini 2021. godine (Xu i sur., 2021) ukazuje na pojavu nove kategorije sportova koji se nalaze između muških i neutralnih, tzv. - *lifestyle* sportova (biciklizam i penjanje/planinarenje). Pojava nove kategorije mogla bi značiti da je rodno tipiziranje sporta fluidno i da se kontinuirano razvija (Xu i sur., 2021).

Sugovornici/ce na rodnu tipizaciju sportova gledaju na različite načine. Dio njih upoznat je s rodnom tipizacijom sportova i jasno ih dijeli na muške, ženske i neutralne uviđajući da takva podjela proizlazi iz stereotipnih pretpostavki. Ženski sportovi su za njih tenis, odbojka, gimnastika, odbojka na pijesku i ritmička gimnastika. U muške sportove svrstavaju rukomet, košarku, nogomet i boks, no postoji i „zajednička“ kategorija: „*U atletici je dosta to, ajmo reći, muško-ženski sport.*“ (AIN: 11). Sudionica koja je svjesna rodne tipizacije sportova u društvu, temeljem vlastitog iskustva, te pojave sve većeg broja uspješnih sportašica u „muškim“ sportovima, ovu podjelu vidi kao „nepojmljivu“ tj. nepotrebnu: „*Znam za te klasike, nogomet je muški sport, boks je muški sport, ali sad znam toliko cura koje se bave svime time, da mi je to postalo nepojmljivo. Koje su jako dobre u tome.*“ (VDRG: 27)

Jedan broj sugovornika/ica jasno izražava protivljenje rodnoj tipizaciji sportova u društvu: „*Ja ne bih rekla da su mi neki ženski, a neki muški, ja ih ne bih tako dijelila. Znam da ih dijele puno (...)*“ (KJN: 27). Sugovornici/e smatraju da i muškarci i žene imaju pravo sudjelovanja u svim sportovima: „*Svaka žena ima pravo i može se baviti sa svakim sportom kao i muškarac.*“ (DMN: 29) te da su podjele sportova na muške i ženske plod stereotipa.

Valja napomenuti da se sugovornici/e cijeli život bave sportom te će se kao studenti kineziologije okušati u velikom broju različitih sportova. Njihovo bazično znanje o sportu je veće nego ono prosječne populacije. Samo iskustvo uspješnog savladavanja elemenata i „muških“ i „ženskih“ sportova, tj. veliko teorijsko i praktično znanje o različitim sportovima vjerojatno pridonose smanjivanju predrasuda, čemu bi se moglo pripisati „egalitarnije“ stavove poput ovog kojeg iznosi BCRG: „*Meni koja treniram karate je malo čudno govoriti koji su ženski, a koji muški (sportovi).*“ (BCRG: 29)

Znanje o sportu, mogućnost sudjelovanja te uspješnost nisu „dovoljni“ preduvjeti za smanjivanje rodni stereotipa u društvu. Sudionici/e istraživanja unatoč egalitarnijim stavovima izražavaju sumnju u širu društvenu promjenu:

„Ja ne radim tu podjelu, al to je jednostavno tako. Postoje sportovi koji su puno više muški i ima sportova sa puno više žena. I to će tako bit i to vrlo vjerojatno vrlo su male šanse da se to promijeni. Drago mi je da je u nogometu sve više cura ali je još uvijek puno više muškaraca. Ali uzmimo baš primjer ritmičke gimnastike, tu je puno više djevojaka i jako malo muškaraca. I recimo ples isto, i balet, i slično, znam da nedostaje muškaraca, ali to je tako, i sumnjam da će se previše mijenjati. Možda hoće, ali jako malo.“ (LKR: 2)

Tijekom prvog i drugog vala prikupljanja kvantitativnih podataka sudionicima je bilo postavljeno pitanje o percepciji nogometa i ritmičke gimnastike kao muškog i/ili ženskog sporta. Sudionici ritmičku gimnastiku poimaju većinom (65,2 % u prvom i 59% u drugom valu) ili isključivo kao ženski sport (18% u prvom i 21% u drugom valu) dok nogomet percipiraju kao većinom muški sport (57,1% u prvom i 58,4% u drugom valu). Međutim, 39,1% sudionika u prvom valu i 37,3% sudionika u drugom valu smatra da je nogomet podjednako i za žene i za muškarce dok za ritmičku gimnastiku isto smatra 16,8% odnosno 19,3% sudionika (Tablica 2).

Tablica 2. Percepcija nogometa i ritmičke gimnastike kao muškog i/ili ženskog sporta (N=161)

	Za mene je nogomet...		Za mene je ritmička gimnastika...	
	1. val n (%)	2. val n (%)	1. val n (%)	2. val n (%)
Isključivo muški sport	6 (3,7)	7 (4,3)	0 (0,0)	1 (0,6)
Većinom muški sport	92 (57,1)	94 (58,4)	0 (0,0)	0 (0,0)
Podjednako muški i ženski sport	63 (39,1)	60 (37,3)	27 (16,8)	31 (19,3)
Većinom ženski sport	0 (0,0)	0 (0,0)	105 (65,2)	95 (59)
Isključivo ženski sport	0 (0,0)	0 (0,0)	29 (18)	34 (21,1)

Kako bi se utvrdio postoje li statistički značajne razlike u poimanju nogometa i ritmičke gimnastike prije i nakon što su sudionici/ce sudjelovali na nastavi kolegija Ritmička gimnastika i Nogomet korišten je Wilcoxonov test rangiranja. Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika između poimanja nogometa i ritmičke gimnastike kao muškog i/ili ženskog sporta između prvog i drugog vala prikupljanja podataka na ukupnom uzorku (Tablica 3).

Tablica 3. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala na ukupnom uzorku u poimanju nogometa i ritmičke gimnastike kao muškog i/ili ženskog sporta (N=161)

1. val – 2. val	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Z	p
Za mene je nogomet... - Za mene je nogomet...	2,35>2,33	-,649	,516
Za mene je ritmička gimnastika... - Za mene je ritmička gimnastika...	4,01>4,00	-,005	,996

$\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa; p – razina statističke značajnosti

4.1.2. Razlike između muških i ženskih sportova

Sport ima potencijalni utjecaj na norme, vrijednosti i uvjerenja širih društvenih praksi. Mediji i sport u svojevrsnom su simbiotskom odnosu pa konstruiraju i koriste rodne stereotipe kako bi održali rodnu nejednakost i rodne razlike, kako aktivno kroz pisane riječi, tako i pasivno kroz fotografije (Trolan, 2013). Naime, s jedne strane, tjelesni izgled sportašica smatra se važnijim od uspješnosti u sportu. S druge strane, medijska zastupljenost pokriva velik dio postignuća sportaša i mali dio rezultata sportašica, što potiče ideju da je sport primjereniji muškarcima (Uyar i sur., 2022).

Sugovornici/ce su iznimno svjesni razlika između muških i ženskih sportova, kako prema zastupljenosti u medijima, tako i prema zaradi i ulaganjima. Vidljivo je kako sugovornici/ce ističu tjelesne predispozicije muškaraca: „...fiziološki muško i žensko nisu isti niti će ikad biti...“ (LKRG: 24) koje im omogućuju brzinu i atraktivnost što za posljedicu ima veću popularnost i gledanost:

„Sama ta gledanost i sve je dosta manje i novac značajno manji... muški više publike privlači i možda su malo atraktivniji, s te biološke strane, i onda jednostavno više novca i reklama ide u muški sport.“ (PAN: 29)

Biološka inferiornost žena spominje se kao razlog slabije vidljivosti ženskog sporta dok nejednakost šansi i nejednaki društveni uvjeti nisu identificirani kao uzroci problema. „Zaćarani krug“ u koji se upada veličajući muškarce kao brže, više, jače i zanimljivije što im omogućava veću zaradu i više publike za posljedicu ima nevidljivost i društvenu marginalizaciju ženskog sporta. Porijeklo ovakvih stavova moguće je tražiti u rodnoj socijalizaciji. Kako je ranije spomenuto, hrvatsko društvo je patrijarhalno na svim razinama (Leinert Novosel, 2000; Tomić-

Koludrović i Kunac, 2000; Topolčić, 2001). Od žena se očekuje usmjerenost na privatnu sferu obitelji i brigu o djeci što dovodi do stereotipnih pretpostavki da žene sportašice ne mogu biti dobre majke te da ih sport odvraća od majčinstva, najpoželjnije ženske uloge u društvu (Galić, 2004; 2011a). Iako studenti u novijem istraživanju pokazuju egalitarnije stavove o rodnim ulogama (Petani i sur., 2021) navedene izjave još uvijek su dokaz utjecaja patrijarhalne sredine:

„Dosta se posprdno gleda na njih (žene). Pogotovo opet imam iskustva s tim u tom pogledu, i pogotovo ako ne ostvaruju rezultate šta, barem za (žensku) nogometnu reprezentaciju sigurno ne ostvaruju rezultate ko muški, i onda je to onak: “Kaj, one igraju bez veze, ja sam bolji“ i takve stvari. Ok, možda je istina zbog spolnih razlika, ali nema smisla, jer nema smisla to uspoređivat.“ (IKRG: 24)

Neke od sugovornica iznimno su ljute i frustrirane što je razlika između muških i ženskih sportova očita i što žive u društvu koje ne tretira sportske uspjehe muškaraca i žena na jednak način:

*„Sad sam se sjetila za ravnopravnost žena... tipa dolazak nogometaša, rukometaša to se slavilo to je bilo... meni je drago, ko god... i došla je ona mlada cura, Matea Jelić i doslovno samo njena obitelj je bila. **Cura je medalju na Olimpijskim igrama osvojila, nama bi to trebalo bit isto kao i bilo šta drugo, i nije.**“ (SDRG: 27)*

„...al to me generalno frustrira u ovom svijetu što su muški onak... muški su i već imaju sve što žele i žene se opet trebaju pokazati i ovisi kako to pokažu jer ako pokažu previše onda su: „Joj, žena si, emotivna si, razdražljiva“, ako ne pokažeš ništa onda: „Kaj je tebi?“... tak da ono... uvijek treba tražiti taj neki balans i to je ono što me frustrira što ne mogu raditi samo onak kako osjećam i to je to.“ (IMN: 11)

4.1.3. Mediji ne prate dovoljno ženski sport

Unatoč pomacima u postizanju rodne ravnopravnosti u sportu, sportašice se još uvijek suočavaju s brojnim preprekama (Scheidler i Wagstaff, 2018). Mnoge sportašice društvo prihvaća i dobivaju medijsku pokrivenost samo ako se bave tradicionalno ženskim sportovima (Coche i Tuggle, 2016). Ukoliko se žena odluči baviti muškim sportom njezina seksualnost dovodi se u pitanje (Blinde, 1991). Mediji imaju tendenciju ignorirati sportska postignuća žena fokusirajući se na njihov tjelesni izgled (Trolan, 2013), privatni život (Bissell i Duke, 2007; Hardin i sur., 2002; Jones, 2006) te ženstvenost i seksualnost čak i ako postižu impresivnije sportske uspjehe (Fink,

2015). Ženski sportovi smatraju se i manje uzbudljivim i sporijim od muških (Lebel i Danylichuk, 2009).

Izloženost medijima utječe na stavove društva prema sportu. Jones i Greer (2011) ispitivali su rodnu tipizaciju ekstremnog sportskog snowboardinga (daskanja na snijegu) i otkrili da je izloženost medijima glavni prediktor rodne tipizacije sporta. Pojedinci koji su bili izloženi gledanju natjecanja muških sportova snowboard su smatrali muškim sportom, dok su ispitanici u većoj mjeri izloženi natjecanjima i reportažama o ženskim sportovima snowboard smatrali ženskim sportom. Povećana medijska pokrivenost ženskih sportova poboljšava pozitivne stavove prema ženskim sportovima i sportašicama (Pope i sur., 2022; Scheadler i Wagstaff, 2018) dok se interes za ženski sport u tim situacijama nužno ne povećava (Scheidler i Wagstaff, 2018).

Sugovornici/ce primjećuju marginalizaciju ženskog sporta u medijima. Neovisno o tome daju li odgovore sugovornice: „*Iskreno, ne sjećam se kad sam zadnji put čula da na vijestima pričaju o nekoj ženskoj pobjedi ili nešto.*“ (IMN: 30) ili sugovornici: „*Uopće nije popraćeno. Uopće se ne priča o ženskom sportu.*“ (MPRG: 28) vidljivo je da su svjesni kako sportski uspjesi žena nisu dovoljno zastupljeni u medijima. Sugovornice još dodaju da većinom muškarci gledaju i prate sport te da u Hrvatskoj sportaši imaju bolje sportske uspjehe od sportašica što smatraju razlogom većeg medijskog fokusa na muški sport:

„*Uopće se ne prenose. Gledam košarku i znam sve muške košarkaše, ja uopće ne znam košarkašice. Opet, jasno mi je jer vjerojatno većina ljudi koja prati sport su muškarci, žene to uopće ne prate i onda je zanimljivije možda gledat mušku košarku pa zato i televizije to prenose. Al opet, trebalo bi možda malo više.*“ (DKN: 27)

„*Mislim da su malo manje zastupljene nego muškarci, ali to je i opravdano zbog rezultata. Uvijek će se pričati o nekom tko napravi veći uspjeh, a žene u hrvatskom sportu su na nekoj možda nižoj razini od muškaraca i zbog toga se i manje piše o njima.*“ (BCRG: 27)

Sugovornik LKNRG uz podzastupljenost ženskog sporta u hrvatskim medijima prepoznaje moć novca u svijetu sporta pa medijsku propagandu muškog sporta povezuju sa sponzorima što rezultira i većom vidljivošću muškog sporta: „*Prema ženama u hrvatskom sportu je možda malo manje zastupljen nego muški dok u svijetu kad god se potegla rasprava tema je da su žene potplaćene, da žene zaslužuju više i sl. s čim se ja na svjetskoj razini ne slažem jer je **poanta svjetskog sporta zarada**, a zaradu ne nose jednako jedni i drugi pa onda koliko nosi zarade toliko*

može i taj koji je donosi zarađivat. A u Hrvatskoj više se priča kad muškarac donese trofej nego žena.“(LKNRG: 35).

4.1.4. Ženski sport sve zastupljeniji u medijima

Dio sugovornika/ca primjećuje napredak u medijskoj popraćenosti ženskog sporta i uspjeha žena u sportu, posebno u posljednje vrijeme. Postoje dokazi da je medijsko izvještavanje o nogometu u Ujedinjenom Kraljevstvu prešlo u „novo doba“ veće rodne ravnopravnosti, posebno u razdoblju od Olimpijskih igara u Londonu 2012. i Svjetskog nogometnog prvenstva za žene 2015. (Petty i Pope, 2019). Medijsko izvještavanje fokusiralo se na vještinu i postignuća engleske ženske reprezentacije, umjesto trivijaliziranja igračica poput ismijavanja ili svođenja na seksualne objekte. Optimistične promjene u medijskom izvještavanju autorice iznose uz dozu opreza. U Ujedinjenom Kraljevstvu ženski sport još uvijek ima svega 3-12% godišnjeg izvještavanja u tisku i na televiziji (Women in sport, 2018). Stoga je teško raspravljati o širim pomacima prema većoj rodnoj ravnopravnosti, barem u smislu medijskog predstavljanja ženskog nogometa i ženskog sporta u Ujedinjenom Kraljevstvu, i to u relativno kratkom vremenskom razdoblju (Petty i Pope, 2019).

Sugovornica, profesionalna nogometašica, u posljednje vrijeme primjećuje zainteresiranost medija za klub u kojem trenira: *„Iz mogeg iskustva, u zadnjih pola godine smo čak možda i neki prvi put stali pred kamere i počeli smo više tako u medije nas izlagati i društvenim mrežama, i novinama, i tako, a prije toga uopće toga nije bilo. Što je ogromna razlika. Nitko nas prije nije ni znao da postojimo ni ništa, a sad su nas sve više počeli stavljati u medije. Nadam se da se tak i nastavi i da što više bude tog.“* (KJN: 25).

Sugovornica AIN primijetila je izrazito pozitivno izvještavanje o vrhunskim rezultatima atletičarki: *„Ako gledam u atletici, ako su vrhunski rezultati, dosta ih se onako veliča, potiče, to sve onako super.“* (AIN: 29).

Sugovornici također iznose primjere medijskog praćenja vrhunskih sportskih rezultata žena i primjećuju pozitivne pomake na tom tragu:

„Nije kao prije da se ono gleda kao žene i sport ne bi trebalo... mijenja se i kroz medije se pokušava popularizirati i mislim da bi to tako i trebalo bit.“ (LKRK: 25)

„Kad god neka ženska osoba ostvari vrhunski rezultat o tom se piše, o tom se hvali.“
(PAN: 2)

4.1.5. Izgled sportašica u medijima

Masovni mediji igraju značajnu ulogu u prijenosu rodni razlika i nejednakosti kroz dnevne vizualne sadržaje unutar tiskanih i televizijskih medija. Razlike u rodnim ulogama posebno su vidljive u svijetu sporta. Unutar sportske sfere, na žene se na prvom mjestu još uvijek gleda kao na „žene“ pa tek onda na kao na „sportašice“ (Trolan, 2013). Žensko se tijelo u sportu identificira kao objekt stoga su žene često na prekretnici između odabira da budu sportašice ili žene (Harrison i Lynch, 2005). Istraživači poput Messnera (1988) te Rowea i Browna (1994) suglasni su da sportsko područje ostaje mjesto gdje se rodna neravnopravnost prihvaća kao norma. Unatoč tome, patrijarhalne vrijednosti koje su se povijesno povezivale sa sportom mediji neprestano potvrđuju. Usprkos napretku ženskog sporta i sportašica te potencijalu žena da budu pozitivni uzori, prikazivanje sportašica u medijima podvrgnuto je objektivizaciji i nevidljivosti u usporedbi s muškim sportašima ili muškim sportovima (Coakley, 2021; Trolan, 2013). Sportašice ne samo da su nedovoljno zastupljene, trivijalizirane i seksualizirane, nego mediji igraju ulogu i u naglašavanju ženstvenosti sportašica u skladu sa uvriježenim stereotipima o tome što žena mora biti i kao sportašica, i kao žena (Knight i Giuliano, 2001; McGannon i sur., 2015; Whisenant i sur., 2002). Medijska pozornost na sportašice posebno je usmjerena na izgled njihova tijela i tjelesnu privlačnost (Daniels, 2012; Daniels i Wartena, 2011). Podzastupljenost i seksualizacija sportašica i dalje su prisutni, a sportski mediji nastavljaju jačati i reproducirati hegemonijsku muškost unutar sporta (Trolan, 2013). Moguće je pretpostaviti da će povećana komercijalizacija sporta i trgovina pravima na emitiranje, zajedno sa sve većim značajem televizije za financiranje sporta putem sponzora, dodatno pogurati tipične ženske sportove na margine (Pfister, 2010). Sugovornici/ce su primijetili da se u medijima vrlo često spominje tjelesni izgled sportašica i stavlja ga se ispred sportskih postignuća:

*„To se meni nije svidjelo. Konkretno kad smo broncu osvojili s rukometnom reprezentacijom isto one fore da se neke djevojke snimalo i stavljalo konstantno na TV, konstantno njihovi intervjui, a neke se totalno stavilo u drugi plan. Ne kažem ja, možda su to one htjele, ali to je cijeli kolektiv. **Treba se samo po uspjehu gledati, a ne po tome tko je ljepši, tko je zgodniji.** To me isto smeta što kao da neka sportašica mora bit takva i ako nije zgodna neću ju prikazivat... nije mi to u redu.“* (BIN: 28)

*„Osobno znam baš te košarkašice koje su proglasili najljepša košarkašica, najljepša sportašica i... baš je **fokus na izgled**.“ (DKN: 28)*

Smatraju da novinari na taj način uspijevaju osigurati da članak bude pročitan, da se okupira muška publika i ostvare „klikovi“ tj. medijska vidljivost. Većina sugovornika/ica ne slaže se s takvim načinom predstavljanja sportašica - *„**uvijek se povezuje da sportašice su prekrasne, a sportaši su uspješni. To je užas!**“ (VDRG: 25).* Smatraju kako je sportski uspjeh sportašica ono što treba naglasiti i staviti u fokus javnosti

„To se spomene uvijek, to je dio folklora. S tim se ne slažem. Ja sam sportaš i ja ne mogu komentirat nešto što komentira netko iz bilo koje druge grane a kamo li novinar koji mora taj naslov učinit zanimljivim i senzacionalnim tako da ona mora bit prelijepa... Matea Jelić osvojila zlato, ona mora bit prelijepa, ona ne može bit mlada... onda će taj članak otvorit i onaj kojeg ne zanima sport, očito je to.“ (LKNRG: 25)

„To sam primijetio... činjenica je da ako je sportašica lijepa da će bolje prolaziti, da će bit popularnija i da će imat više pratitelja na Instagramu i da će se više pratiti općenito. Mislim da to ide tako i s muške strane, ali kod žena se naglašava više.“ (PAN: 27)

Jedna sugovornica smatra kako je važno da se sportski uspjeh sportašice predstavi u javnosti, a kako bi se medijski interes ipak privukao, pristaje na isticanje tjelesnog izgleda prije razgovora o sportskim rezultatima:

„Uvijek je to tako. Ima jedan članak gdje se tako i o meni piše. Razumijem to. Nemam ništa protiv toga, neka me se malo pohvali.“ (BCRG: 27)

Slične odgovore davale su i sugovornice, nogometašice, u istraživanju Bartoluci i Baršić (2020). Igračice su svjesne marginalizacije ženskog nogometa pa svjesno pokušavaju privući medijsku pažnju ističući tjelesni izgled. Seksualizacija i objektivizacija ženskog tijela u medijskom izvještavanju, društveno su vrlo problematične teme. Ovakva vrsta izvještavanja u sportu doprinosi razvoju rodne neravnopravnosti i internalizaciji stereotipa u društvu.

Navedeni nalazi kvalitativne dionice istraživanja na temu muškog i ženskog sporta te medijskoj popraćenosti istih vrlo su slični nalazima kvantitativnih dionica istraživanja. Stav prema prikazivanju muških i ženskih sportova u medijima ispitanici su iznijeli u prvom i drugom valu

prikupljanja podataka kvantitativne dionice istraživanja. 48,5% ispitanika prvog vala istraživanja i 59,1% drugog vala u nekoj mjeri se slaže da bi mediji trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti. Većina ispitanika u nekoj mjeri smatra da nastupi ženskih ekipa nisu dosadni (72,1% u prvom i 61,5% u drugom valu), da ženski sport ima svoju publiku (73,3% u prvom i 67,7% u drugom valu), da za žene nisu isključivo estetski sportovi (85,7% u prvom i 82,6% u drugom valu), da je i ženski sport „pravi“ sport (85,1% u prvom i 88,8% u drugom valu), da žene zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao i muškarci (74,5% u prvom i 65,8% u drugom valu) te da žene imaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru (90,6% u prvom i 90,7% u drugom valu). Sve navedeno upućuje na to da ispitanici imaju razvijenu svijest o rodnoj tipizaciji sportova temeljenu na tradicionalnim rodnim ulogama te je vidljivo da se pojavljuje pomak ka modernosti u stavovima prema rodnoj ravnopravnosti u sportu.

4.1.6. Za žene je obitelj, ne sport

U Hrvatskoj je još uvijek prisutno neravnopravno tretiranje žena samo zbog njihovog spola. Područje u kojem se percipira najveća neravnopravnost žena je obitelj u kojoj briga oko djece još uvijek pretežno pripada ženama, a usprkos zaposlenosti žene su i glavna radna snaga u obitelji (Baranović i Leinert Novosel, 2011; Čulig i sur., 2007; Klasnić, 2017). Sugovornici/ce su svjesni da žive u patrijarhalnom društvu sklonom tradicionalnim rodnim ulogama. Dio sugovornika/ca smatra kako društvo ne bi podržalo žene koje bi se nakon poroda imale namjeru vratiti u sport pa tako sugovornik DKN kaže: „*Mislim da društvo to gleda kako neće dosta biti uz svoje dijete, da će ga zapostaviti.*“. I sugovornik PAN na istom je tragu: „*Naše društvo je dosta primitivno, (...) moguće da bi naišla na neke osude, da se treba posvetiti djetetu, da treba ostati kod kuće...*“.

Što se tiče tjelesne aktivnosti i zadržavanja u sportu identificirano je nekoliko životnih razdoblja u kojima dolazi do naglog pada tjelesne aktivnosti. Istraživanja pokazuju da tjelesna aktivnost u adolescenciji izrazito pada. Razlozi zbog kojih se to događa su školske obaveze, nedostatak slobodnog vremena te pojava drugih interesa. Samo nadareni i uporni ostaju u sportu i sportskim aktivnostima. Preporučenu razinu tjelesnih aktivnosti ispunjava samo 19% adolescenata (Guthold i sur., 2020). Prelazak mladih iz adolescencije u odraslost druga je stepenica. U toj dobi od 50% do 80% mladih ne ispunjava globalne smjernice o tjelesnoj aktivnosti (Hallal i sur., 2012). Mladi koji upisuju fakultete općenito imaju pozitivan stav prema tjelesnoj aktivnosti, međutim, prijelaz

u odraslost, zajedno s fakultetskim obvezama, promjenom mjesta boravka i društvenim životom predstavlja veliki izazov pa studenti odustaju od tjelesne aktivnosti i rutine koju su imali u adolescentsko doba (Costigan i sur., 2015). Nakon toga, mlada odrasla dob za mnoge je razdoblje ključnih životnih promjena. U tom periodu ljudi počinju samostalni život, pronadu posao, započnu život s partnerom ili se vjenčaju i imaju djecu (Allender i sur., 2008; van Houten i sur., 2017). Upravo ova četiri životna događaja snažno utječu na odluke o prestanku bavljenja sportom i to više na muškarce nego na žene (van Houten i sur., 2017). Odluke o prestanku bavljenja sportom ovise o socijalnom i kulturnom okruženju (Coakley, 2021), a izazova s kojima se žene susreću mnogo je više. Tako sportašice u razvoju vide manje prilika za napredovanje do elitne razine pa stoga napuštaju sport prije nego što ostvare svoj potencijal, ranije od mladih sportaša (Williams, 2013). Žene znatno rjeđe od muškaraca sudjeluju u tjelesno aktivnom provođenju slobodnog vremena. Isto tako, žene koje imaju djecu rjeđe aktivno provode slobodno vrijeme u usporedbi sa ženama koje nemaju djecu. Iz navedenih podataka vidljiva je tradicionalna uloga žena koja se očituje u brizi za djecu i obavljanje kućnih poslova (Miller i Brown, 2005; van Houten i sur., 2017). Postati roditelj jedan je od najvažnijih prijelaza koji se događaju u životu osobe. U sportu se ova tranzicija često događa tijekom natjecateljske karijere sportaša/ica i snažno je povezana s promjenama koje se događaju u njihovim privatnim životima (Wylleman i Lavallee, 2004). Dok mnogi sportaši u trenutku kada se odluče postati roditelji nastavljaju svoju sportsku karijeru usklađujući je sa obiteljskim obavezama, sportašicama, češće nego sportašima, tada završava sportska karijera (McGannon i sur., 2015; Moesch i sur., 2012). Kulturološke pretpostavke kako nije moguće uskladiti karijeru vrhunske sportašice sa izazovima majčinstva imaju jaki utjecaj na sportašice. One tako smatraju da je sportsku karijeru moguće imati isključivo prije roditeljstva (Ronkainen i sur., 2016). Kulturna i društvena očekivanja od majki koja se odnose na davanje prioriteta potrebama djeteta, nesebičnost i žrtvovanje vlastitih potreba za potrebe djeteta u suprotnosti su sa zahtjevima sporta za koji se smatra da mora sadržavati kompetitivnost, tvrdoglavost, dominaciju i agresivnost. Ovako percipirana nekompatibilnost može navesti mnoge sportašice na vjerovanje kako je nemoguće kombinirati vrhunsku sportsku karijeru s majčinstvom (Tekavc i sur., 2020). Sportska karijera diktira važne odluke sportašica pa tako one odabiru vrijeme za začecje, a zatim i vrstu i količinu sportske aktivnosti tijekom trudnoće (Tekavc i sur., 2020). Majke sportašice snažno ovise o podršci bliskih članova obitelji kada moraju uskladiti dvostruku odgovornost: majke i vrhunske sportašice (Darroch i Hillsburg, 2017). Osobito je važna potpora

partnera koja sportašicama omogućava da uravnoteže sport i majčinstvo te im olakšava angažman u obje uloge ravnopravno i istovremeno (McGannon i sur., 2015). Sudionice istraživanja Darroch i Hillsburg (2017) te Tekavc i sur. (2020) izjavile su kako se kao majke osjećaju osnaženo, energičnije, fleksibilnije i organiziranije te da sport doživljavaju kao odmor od svoje majčinske uloge. Njihova motivacija za sport nije se smanjila, nego je dobila dodatni aspekt. Majčinstvo je sportašicama otvorilo drugačiji pogled na život, a svijest o sportskim ciljevima i važnim stvarima u životu učinilo ih je još jačima.

Većina sugovornika/ica ovog istraživanja smatra da sportašice koje se nakon poroda vraćaju u sport zaslužuju podršku. Odgovori pokazuju afirmativan stav i sugovornika i sugovornica prema povratku žene u sport nakon poroda. Svjesni su težine paralelnog funkcioniranja u privatnoj i javnoj sferi te podršku obitelji posebno ističu.

„Pa, što sam ja vidjela, čula, mislim da dosta to potiču, majka je i trenira u vrhunskom sportu. Nije joj lako. Znam za neke atletičarke da isto tako, kad komentiram sa prijateljicama, bavile su se, onda su dobile djecu i nakon nekog vremena su se opet vratile i onda opet ih se nastavi pratiti kako su dostigle vrhunsku formu možda na istoj razini kao prije, ali dosta na visokoj razini.“ (AIN: 30)

„Mislim da ih društvo podržava. Ako može muškarac imat obitelj i profesionalno se baviti sportom zašto ne bi mogla i žena. Pogotovo ako u obitelji nisu oboje profesionalci, onda vjerujem da je teško uskladiti i obaveze sportske i obitelj, ali ako je samo žena uspješna u sportu ne vidim razlog zašto bi odustala od karijere.“ (BCRG: 28)

Iznimno egalitarne stavove iznijele su dvije sugovornice:

„Mislim da društvo to gleda kako neće dosta biti uz svoje dijete, da će ga zapostaviti, al opet mislim da je to baš moguće... u košarci, mi smo igrali protiv ekipa gdje su žene baš došle nakon poroda i baš su bile podržane i od strane nas i od strane drugih ekipa i njihovih muževa koji su onda bili s djecom i gledali ih. Imam baš pozitivna iskustva s tim.“ (DKN: 29)

„Ja apsolutno podržavam da se žena vrati u vrhunski sport ili u sport općenito nakon što rodi. Ne treba ona sad zapostavit sebe zato što je rodila. Treba naći balans. To je užasno teško i svaka čast tim ženama, ali treba ona napraviti nekakav balans da se brine i za dijete, i za sebe, i za sport.“ (IDRG: 27)

Posebno interesantan je egalitaran stav sugovornika koji je svjestan zahtjevnosti uloge majke i sportašice pa kaže: „*Ja bih osobno gledao njih kao vrlo uspješne. Zato što bit vrhunski sportaš bez ikoga u obitelji je dovoljno zahtjevno, a ako imaš cijelu obitelj i uspijevaš to kombinirat svaka čast.*“ (IKRG: 26). Jedan sugovornik primjećuje da se sportašice susreću s društvenim pritiscima i očekivanjima te da svakako na umu moraju imati i zdravlje i dob primjerenu za zasnivanje obitelji: „*Ja smatram da društvo općenito dijeli isto mišljenje, da gledam na to pozitivno. Svaka žena želi osnovat obitelj ali naš život ne dopušta da to bude u svakoj fazi života pa kad-tad mora. Nije joj lako i mislim da nakon poroda joj se nije lako vratiti u stanje i fizičku spremu kako je bilo prije.*“ (DMN: 28).

Nastavno na izjave sugovornika/ca za primijetiti je kako je većina ovih mladih ljudi čula za pozitivne primjere nastavka sportske karijere sportašica nakon poroda, svjesni su truda koji je potrebno uložiti za nastavak uspješne karijere te smatraju kako je tim sportašicama iznimno važna podrška okoline, posebno obitelji: „*Mislim da ako osoba ima podršku svoje obitelji zašto se ne bi vratila u sport.*“ (MPRG: 27). Iznimno pozitivne stavove iznijeli su na temu tradicionalnih rodnih uloga i sudionici/ce kvantitativnog dijela istraživanja. Više od polovine sudionika/ca prvog (55,3%) i drugog (56,6%) vala prikupljanja podataka kvantitativne dionice istraživanja u nekoj se mjeri slaže da muškarac treba podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige za djecu. Da profesionalna sportašica može biti dobra majka smatra 89,4% sudionika/ca prvog i 86,3% sudionika/ca drugog vala. S tvrdnjom da se žena koja bavi profesionalnim sportom ne može brinuti za svoju obitelj ne slaže se 82,7% sudionika/ca prvog i 71,4% sudionika/ca drugog vala. Slično tome, 82,7% ispitanika prvog i 75,1% ispitanika drugog vala ne smatra da je za ženu kraj karijere kad jednom dobije dijete. 75,2% sudionika prvog i 70,8% drugog vala nije se složilo s tvrdnjom da profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.

4.2. KIF - svi sve

4.2.1. Razlozi zbog kojih je izjednačen plan i program za studentice i studente

2013. godine na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu napravljena je revizija nastavnog plana i programa. Revizija se odnosila na osuvremenjivanje programskih sadržaja te izjednačavanje nastavnog plana i programa za studentice i studente uključivanjem nekolicine relevantnih predmeta koji daju značajan doprinos upotpunjavaju kompetencija završenim

studentima. Upravo od tada i studentice i studenti imaju obvezne kolegije Nogomet i Ritmička gimnastika.

Sugovornici/ce su svjesni da imaju izjednačen plan i program, a promjenu u programu objašnjavaju modernizacijom društvenih odnosa u širem društvu te u skladu s tim i potrebe da se tim promjenama prilagodi i sustav obrazovanja: „*Kako napredujemo i evoluiramo kao društvo jednostavno je zaključak da svi moramo biti jednaki u svemu i jednostavno zbog toga.*“ (DMN: 31). Interesantno je primijetiti kako sugovornica SDRG kaže: „*Vjerojatno su se bunili ljudi, žene vjerojatno.*“. Svjesni su da „pobuna“ izaziva promjenu, na koju u pravilu gledaju afirmativno jer „*se svi trudimo da imamo jednaka prava*“ što znači da trebamo „*raditi iste stvari*“ (VDRG: 29). Istovremeno argumentacija ide u smjeru: „*bune se žene*“, „*onda nek žena radi muške poslove*“, no ne i obrnuto, nitko nije sa izjavom išao u smjeru da bi se muškarci trebali okušati na ženskom terenu. Sugovornici/ce spominju jednakost spolova kao glavni razlog izjednačavanja plana i programa za studentice i studente: „*Mislim da se htjela postaviti jednakost.*“ (BIN: 32), „*Sve ide nekako u tom smjeru da su svi jednaki...*“ (IKRG: 29), „*...uvodi se ta nekakva kakti ravnopravnost.*“ (LKRK: 29), međutim, iz izjava je moguće uvidjeti banalizaciju problema i nerazumijevanje toga da rodna ravnopravnost ne funkcionira po sistemu: „muškarci i žene su isti“ nego „muškarci i žene trebaju imati jednake mogućnosti“. Promjena patrijarhalne paradigme moguća je kada se u društvu promijeni svijest i kada ravnopravnost prestane biti natjecanje u tome tko je bolji, brži i jači već postane poticanje suradnje i omogućavanje jednakih mogućnosti.

4.2.2. Podržavanje izjednačenog plana i programa

Većina sugovornika/ca podržava jednak plan i program za studente i studentice. Isto tako, svjesni su da završetkom Kineziološkog fakulteta postaju visokoobrazovni stručnjaci iz polja kineziologije kompetentni za izvođenje nastave Tjelesne i zdravstvene kulture na svim stupnjevima odgoja i obrazovanja, od predškolskog do visokoškolskog. Sudionici/ce ističu da: „*...ako ćemo mi biti kvalitetni profesori TZK moramo znati pokazati i dečkima mušku gimnastiku i nogomet i curama tj. curama ovo a muškima ritmiku.*“ (BIN: 31). To znači da moraju moći demonstrirati i objasniti sve elemente propisane godišnjim izvedbenim kurikulumom za Tjelesnu i zdravstvenu kulturu u osnovnim i srednjim školama: „*Na kineziologiji moramo moći djeci pokazati sve.*“ (MPRG: 29), neovisno o tome govorimo li o gimnastici, košarci ili plesu: „*Kao kineziolog*

moraš iz svakog sporta znati barem nešto jer jednog dana ako budemo učili djecu ili bilo kog drugog da ne učimo krivo jer mislim da je to sve jako bitno.“ (KJN: 33).

Sugovornica BCRG smatra da se plan i program za studentice i studente izjednačio samo da bi se „osigurali“ da ne dođe do „nekih tenzija u društvu“ čime pokazuje nerazumijevanje problema te ravnopravnost smatra samo izgovorom dok nije svjesna svog iznimno patrijarhalnog stajališta vezanog za temu ravnopravnosti:

„Meni je bolje da je tako zato šta, jednostavno ako smo to upisali ima cura kojima možda nogomet ide bolje nego ritmička i obrnuto, možda ima muških kojima bolje ide ritmička nego nogomet, iako sumnjam, al mislim da je to da se danas izbjegnu te neke tenzije u društvu jer mislim da ljudi samo čekaju neku priliku da se okrenu i počnu argumentirati protiv nečega i onda se ovako samo najlakše osigurati.“ (BCRG: 30)

Ipak, jedan sugovornik vjeruje da se izjednačavanjem plana i programa za studente i studentice postigla ravnopravnost, međutim, ne smatra da bi njemu ikada znanja iz ritmičke gimnastike mogla biti od koristi. Ovim odgovorom potvrđuje se teza da studenti kineziologije odrađuju zadatke koji se pred njih stavljaju, ne propitkuju zašto nešto moraju činiti i ne pokušavaju isto promijeniti što je vrlo vjerojatno posljedica socijalizacije u sportu koju je većina sudionika istraživanja iskusila:

„To je kao nešt pošteno, al zašto bi meni trebala ritmička gimnastika a curama nogomet? To mi isto neće bit jasno, al ok.“ (FMN: 33)

Suprotno tome, sudionica AIN iznimno se veseli novim znanjima i iskustvima: „Meni je to lijepo iskustvo, zabavno mi je jer bih voljela da svi prođemo sve već kad smo to upisali i ako osobe to žele zašto ne probati i iskusiti taj dio.“ (AIN: 33)

4.2.3. Muškarci u tajicama

O tome kako studenti pristupaju studiju kineziologije puno govori izjava jednog sugovornika. On jasno objašnjava da je svjestan da na Kineziološkom fakultetu postoje kolegiji na kojima nije sve onako kako želi, ali ako želi studirati mora se prilagoditi pravilima koja već postoje i odraditi traženo. Na kolegij Ritmička gimnastika studenti su obavezni doći odjeveni u tajice i bijelu majicu, a studentice u tajice i uski dres. S obzirom na to da se kolegij Ritmička gimnastika izvodi u šestom semestru, studenti su do tada već odslušali kolegij Atletika na kojem su na vježbe bili obvezni

dolaziti odjeveni u tajice i bijelu majicu. Iako tajice smatraju ženskim odjevnim predmetom, odluku da ih moraju obući su prihvatili i odlučili ne propitkivati pravila kojih se moraju pridržavati.

*“Već na prvom semestru, odmah na Atletici, morali smo svi obući tajice i mislim da su tu otpali svi kojima je to toliki problem. I jako brzo sam skužio da, pogotovo na ovom faksu, **moraš bit spreman da ćeš izgledat ko debil nekad ako ga želiš proći i nema druge.** Vjerujem u sebe i svoju seksualnost tako da mi ne smeta to što nosim tajice i bacam loptu okolo.” (IKRG: 34)*

Studenti kineziologije imaju iskustvo sportskog treninga te su kroz socijalizaciju u sportu imali priliku susresti se sa različitim profilima trenera. Miljković (2009) definira tri tradicionalna stila treniranja: autokratski, demokratski i *laissez-faire* stil. Kod autokratskog trenera prevladava jednosmjerna komunikacija, on odlučuje što i kako će se raditi, ističe osobni autoritet i ne zanima ga mišljenje sportaša. Demokratski trener prijateljski je nastrojen te zajedno sa sportašima raspravlja i dopušta im da sudjeluju u grupnim odlukama, ciljevima i metodama treninga. Dok se *laissez-faire* stil odnosi na ležerni, opušteni pristup u kojem trener ne pokazuje zainteresiranost, pasivan je, nema postavljene ciljeve niti plan i program rada.

Demokratski profil trenera značajno je povezan s osobnim i društvenim razvojem sportaša (Bruner i sur., 2017; Vella i sur., 2013) te jačim vezama i osjećajem pripadnosti među članovima grupe (González-García i sur., 2021) međutim, nemaju svi sportaši privilegiju rada s trenerima takvog profila. Iz izjava sugovornika/ica vidljivo je kako oni ne razmišljaju o tome jesu li zadatci koje dobivaju i trebaju odraditi i položiti tijekom studiranja na Kineziološkom fakultetu primjereni, zahtjevni, teški, lagani... Ovakvo ponašanje moglo bi se pripisati kulturi sportaša koji odmalena slušaju trenera, ispunjavaju zadatke ne analizirajući pritom njihovu ispravnost, težinu, opravdanost, itsl. Sugovornici/ce su svjesni da su zadatci dio plana i programa te da nemaju mehanizam za promijeniti isti. U zadatcima ustraju i vježbaju.

„Kad imamo vježbe i kad se ufuraš i kad odradiš nekoliko puta i kad ponavljaš, ponavljaš onda zapravo shvatiš da to nije toliko teško i da se to da ispraviti. Jedino što se tebi treba dogoditi taj klik u glavi da kažeš: “Ja ću to sad riješiti i to sad izvježbat”, i to je to.” (LKRK: 33)

„Kad cura ili dečko odluče upisati ovaj fakultet znaju šta ih čeka. Čekaju ih ti sportovi i razni predmeti i za to moraju biti spremni.” (LKRK: 28)

4.3. Nastava na kolegiju Nogomet

Nogomet je obavezni kolegij za studente i studentice sveučilišnog integriranog prijediplomskog i diplomskog studija Kineziologije u četvrtom semestru. Kolegij se izvodi u obimu od 15 sati predavanja, 30 sati vježbi primijenjene kineziologije i 30 sati seminara.

U mnogim zemljama i regijama svijeta nogomet je najpopularniji sport – privlači milijune sudionika i milijarde ljudi koji su na neki način zainteresirani za ovaj sport. Iako ovu igru još uvijek pretežno igraju dječaci i muškarci, broj igračica je u stalnom porastu (Pope i Pfister, 2018). Usprkos uspjesima koje djevojke i žene postižu u raznim poljima ovog sporta, nogomet je i dalje uglavnom „muški rezervat“ (Magrath, 2017). Diskriminacija žena u nogometu, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj, vidljiva je na više razina. Žene u nogometu imaju manje plaće i ugovore, ne nalaze se na vodećim pozicijama u nogometnim savezima, u medijima se pojavljuju vrlo rijetko te ne nailaze na podršku okoline ukoliko se odluče baviti nogometom (Bartoluci i Baršić, 2020; Pfister, 2011; Scraton i sur., 2018).

Nogomet je široko prihvaćen kao muški sport i pred ženama se nalaze mnoge barijere koje je potrebno prijeći da bi u ovom sportu bile prihvaćene. Kako bi se istražio interes, zalaganje i ponašanje studenata i studentica na nastavi jednog tipično muškog sporta etnografska dionica ovog istraživanja provodila se na seminarima kolegija Nogomet. Promatrana je jedna grupa studenata i jedna grupa studentica. Nastavu na seminarima promatranih grupa vodili su vanjski suradnici, diplomirani kineziolozi sa dugogodišnjim trenerskim iskustvom. Nakon etnografske dionice istraživanja neki od studenata/ica zamoljeni su da budu sugovornici tijekom intervjua.

Početak semestra bio je vrlo upečatljiv. Odmah na prvom satu nastave kolegija Nogomet studentice su bile vrlo tihe, slušale su upute i nisu postavljale pitanja. S obzirom na tišinu i poslušnost istraživačica postavlja pitanje studentici koja taj dan nije vježbala nego je sjedila sa strane: „Jeste li uvijek ovako tihe?“ Studentica S4 odgovara: „*Jesmo, ali vidjet ćete nas vjerojatno i kada nismo baš od volje.*“ Studentice vježbaju bez pogovora te se trude pravilno izvesti tražene zadatke. Tijekom nogometne igre, u drugom dijelu sata, vidi se opuštenija atmosfera, smješkaju se i međusobno bodre dok jedna i nakon primljenog pogotka želi zadržati dobru atmosferu pa uzvikuje: „*Igraj, važno je sudjelovati!*“ Iznimno su bile angažirane, igrale su do posljednjeg trenutka.

Studenti se na prvom satu nastave kolegija Nogomet ponašaju vrlo slično studenticama. Slušaju i izvode zadatke. Opušteni odgovaraju na postavljena pitanja neovisno jesu li sigurni u točnost odgovora ili ne. Nakon odrađenog zadatka nekolicina studenata dotiče kolegu do sebe, namiguje, „fintira“... U drugom dijelu sata svi studenti igraju i iznimno se trude ispuniti zadane zadatke.

Tijekom sljedećih nekoliko tjedana studentice su ostale tihe i svaki puta odrađivale tražene zadatke bez pogovora. Komentar studentice S5 pojašnjava ponašanja u grupi. Studentica kaže: „*Ne volim baš pričati dok radim, valjda želimo što prije biti gotove pa odrađujemo sve zadatke.*“ Ovakva radna atmosfera studenticama je omogućavala da na satu imaju dovoljno vremena, i za igru, i za uvježbavanje elemenata. Prije najavljenih kolokvija sve studentice posvetile su se ponavljanju elemenata. Tijekom izvođenja zadataka iznimno se trude izvesti ispravno zadane elemente. U grupi ima studentica kojima ide teže učenje i uvježbavanje elemenata te one međusobno komentiraju:

S1: „*Ja imam 2 lijeve!*”

S2: „*Ja nemam niti jednu!*”

S3: „*Bit ću vječno u ovoj dvorani!*”

Iz komentara se ne može iščitati ljutnja. One su svjesne svojih sposobnosti i nakon komentara samo nastavljaju vježbati.

S obzirom na to da se u grupi nalazi studentica koja se profesionalno bavi nogometom, ona je vrlo često prozvana na nastavi da demonstrira pojedine elemente. Studentica od početka semestra pomaže kolegicama i verbalno te pokazujući dodatno onima kojima je pomoć potrebna. Navedena studentica strpljivo daje savjete, dodaje lopte, ne gubi strpljenje, pokazuje elemente i bodri kolegice. Studentica S6 objašnjava: „*Mi smo pričale s njom i ona kaže da želi da mi igramo, pustit će nas da pokušavamo.*” Navedena studentica ovako govori o svom angažmanu:

„*Da, mogu se malo praviti važna. Mislim da nema smisla da ja tu izigravam nekog i nešto tak da bolje da... da je veći plus da ja njima pomazem, da vidim da nekoj curi ne ide pa ak mogu pomoć, pomognem, il tak neš... mislim da mi je to bolja opcija nego da se ja tu dokazujem ili nešto, tak da ono... to mi je tu super.*“ (KJN: 30)

4.3.1. Prijašnja iskustva s nogometom

Prvih iskustava s nogometom u mladosti prisjetile su se sugovornice tijekom intervjua. Druženje s braćom i dječacima iz susjedstva omogućilo im je upoznavanje s ovim „muškim“ sportom: „*Uvijek kako sam se družila sa dečkima kao manja: „nogomet, nogomet, nogomet“ pa bi znala malo s njima igrati nogomet.*“ (AIN: 44.) Ulazak u svijet nogometa preko očeva, braće ili muških prijatelja slično opisuju i nogometašice koje su bile sudionice istraživanja Bartoluci i Baršić (2020).

*„Ja sam jako htjela nogomet trenirati, jako, jako. Imali smo mi u našem selu igralište i **moj brat** je tamo trenirao. I ja uporno ja hoću s dečkima, ja hoću s dečkima. I tu tata kao: »Idi!«. I to je meni bilo super.“* (BIN: 5)

*„Najviše sam se družila sa **susjedima**. **Dečki** su bili većinom tako da sam dosta često nogomet igrala, ali sam bila na голу.“* (IDRG: 4)

Studenti na pitanje o nogometnim početcima odgovaraju vrlo kratko. Iz odgovora se vidi da je neupitno jesu li igrali nogomet kao djeca jer je to nešto što svaki dječak radi: „*Od šeste godine sam se bavio nogometom i dan danas.*“ (LKR: 4), „*Uvijek bi na ulici igrali nogomet i tu bi se opustio i uživao.*“ (PJR: 7)

Bilo je studentica koje nisu imale nikakva, dok su neke imale i negativna iskustva iz djetinjstva vezano za nogometnu igru. Negativna iskustva odnosila su se na sitne ozljede: „*Uvijek sam bila na голу ko mala jer me brat stavio na gol svaki put kad bi igrala s njegovim frendovima i onda bi većinom dobivala u glavu i tako to.*“ (PKN: 40), „*...bilo je tu i ozljeda, dobila bih u glavu, u pluća.*“ (IDRG: 35) ili neprimjerene protivnike što bi rezultiralo povlačenjem iz igre:

„Brat i sestra bi igrali i onda u dvorištu kao: „ajde ti na gol“ i onda njih dvoje igraju i samo bi ja bila na голу i onda kao: „ajde sad malo mijenjat“... oni su me gurali pa kak su oni tak sam i ja s njima al me nikad nije baš zanimalo.“ (IMN: 40)

Nakon dva mjeseca nastave na kolegiju Nogomet studentice su na jednom satu 45 minuta vježbale u potpunoj tišini. Nije bilo nikakvih komentara ili priče niti međusobno, niti s nastavnikom. Nakon 45 minuta nastavnik je napravio kratku pauzu i dao im vrijeme za okrijepu i kratki odmor. Drugi dio sata bio je namijenjen za igru i tek tada su se počele smješkat i te se na njima vidjelo zadovoljstvo. Nakon sata nastavnik se osvrnuo na ponašanje studentica te je rekao kako su izrazito mirne te da prelazak na novi zadatak određuje prema ponašanju jedne studentice koja pogledom

ili govorom tijela pokaže da je dosta. Upravo je ta studentica „tihi vođa“ grupe i njezino ponašanje može se pojasniti sljedećim odgovorom:

“... jasno mi je da ima osnovnih stvari koje moraš proći al' tipa da udaljavamo loptu s 3 na 6 na cijelu dužinu dvorane je stvarno glupo, samo nam padne volja jer radimo stalno istu stvar samo na razini većoj, možeš nas staviti da radimo na 6 metara i odmah na cijeloj dužini jer to što odugovlače mi sam smanjuje volju da radim.” (IMN: 46)

Navedena studentica kaže i sljedeće:

„...generalno nogomet ne volim, ali nogomet ko nogomet kad igramo mi je super jer volim igrati.” (IMN: 37)

Svoju grupu, još tijekom trajanja nastave, u neformalnom razgovoru, ovako je opisala (IMN): *„Jako im je dobra grupa. Zadovoljna sam, pomažemo si međusobno, zajedno vježbamo, družimo se i privatno.”* Ovaj komentar daje naslutiti da su se studentice sprijateljile, da dijele iste interese te da su uvidjele kako im zajednički rad omogućava lakše ispunjavanje fakultetskih obaveza. Isto tako, studentica ozbiljno shvaća zadatke i odrađuje ih što upućuje na zaključak kako je kroz socijalizaciju u sportu naučena raditi i slušati trenera te da je vrlo kompetitivna i bilo koja vrsta natjecanja je iznimno veseli.

4.3.2. Angažman grupe na nastavi

Sudionice intervjua komentirale su ponašanje i angažman grupe na nastavi Nogometa. Studentice su na nastavu došle s dozom opreza i straha: *„...jedino da se nitko ne ozlijedi to me malo brine, mene brine ali mislim da i druge cure brine...” (AIN: 35)*, vjerojatno iz razloga što nogomet ima status muškog sporta, s elementima grubosti i agresivnosti. Istovremeno, nogomet kao timski sport ih povezuje te se stvara grupna dinamika, *„ta neka složnost” (AIN: 35)*.

„Mislim da su super cure. Jako puno njih je bilo uplašeno zbog nogometa i kao kako će one to, one i nogomet, dvije lijeve... al' toliko se trude, mi kad igramo one su uživljene skroz. Meni je to lijepo za vidjeti.” (BIN: 38)

Prvotni strah i predrasude od nepoznatog, muškog sporta nestaju, što govori u prilog tome da ženama treba dati priliku da se okušaju „na muškom terenu“ jer tada se one se počinju truditi, a nakon toga i zabavljati. Razumijevanje nastavnika za studentice koje nemaju prethodno iskustvo

u ovom sportu rezultira prilagođavanju nastavnog procesa koji studenticama postaje zanimljiv i dostupan, a time nestaje strah pa se one osjećaju ugodno i opušteno izvode zadatke.

„Na nastavi mi je bilo super. Bilo je prilagođeno nama. Bilo je razumijevanja jer se zna da mi nismo to prije kao dečki igrali.” (DKN: 33)

“Kad sam krenula tu na nastavi radit, iskreno, bilo mi je dobro jer nije bilo toliko komplicirano i teško.” (IDRG: 31)

„Mislim da su ok prihvatile baš iz tog razloga što imamo i dobre profesore i asistente i sve to i ovako međusobno smo ok grupa i znaju da ja treniram nogomet pa mi ne smiju reći ništa protiv ali ono, neke se malo naživciraju jer im ne ide pa kao nogomet, kak' to vi možete, to dečki mogu, njima to nije problem, i mi se mučimo s tim, al' ono vježbaju i rade 'ko svi ostali.” (KJN: 36)

Iznimno afirmativan stav prema izvođenju zadataka i sportski pristup pokazuje izjava sugovornice IMN koja zna koji je fakultet upisala, „želi igrat“ i zadatke odrađuje jer „to mora“:

*„Ja generalno ne volim stav ... mislim jasno mi je ako nekog nešto ne zanima, naravno da se neće potruditi, ali kad igramo i onda one mene pitaju: „Zašto se toliko daješ u to?“ Zato jer želim igrat! Sam to. Jer isto tako, bilo šta, onak, ne da mi se... Dobro stara, **svima nam se nešto ne da pa moramo to odraditi**. Osobno imam stav „ne da mi se“ al' zato jer mislim da sam fulala fakultet tak da onak, ne da mi se, al' to ne znači da neću raditi nogomet, gimnastiku...” (IMN: 43)*

U sljedećim tjednima studenti nastavljaju s izvođenjem zadataka bez dodatnih pitanja, bez pogovora te vrlo opušteno i sretno igraju nogomet u drugom dijelu sata. Većina studenata ima dobro predznanje, zadatke izvode bez napora, pritom često dodaju i neke zahtjevnije pokrete. Upravo veliko predznanje i jednostavnost elemenata potiču studenta S7 da prilikom izvođenja jednog zadatka komentira sa strane: „Ko ikad vodi loptu unutar njom stranom stopala? Da mi je vidjeti nekog tko brzo trči i vodi unutar njom.” Slični komentari vezani uz jednostavnost elemenata koje studenti moraju izvoditi na nastavi su i sljedeći:

„Ovdje se uče nekakve osnove i to je više program za škole. Neke stvari se možda neće ... neki profesionalni nogometaš to ne prakticira al' to su osnove sve.” (PAN: 32)

“Neki su čuli da je lagano pa se neki ne trude toliko.” (MMN: 33)

Ukoliko netko element ne napravi savršeno ostali se smješkaju i zadirkuju, a sve u dobroj namjeri, bez podrugivanja. Ponašanje svojih kolega na nastavi komentirali su ovako:

„Svi su opušteni. Neki malo i preopušteni.“ (DMN: 37)

„Bilo je svega, al uglavnom je sve bilo dobro. Mislim da je radna atmosfera bila dobra, da smo napravili sve što smo trebali.“ (PAN: 37)

Nakon nekoliko tjedana i sam je nastavnik rekao da navedena grupa studenata ima odlično predznanje, da je s njima vrlo lako raditi te da se brzo može prolaziti kroz nove elemente. Navedeno se moglo lako primijetiti jer su svi studenti veliki dio vremena na nastavi bili u pokretu, slušali su, trudili se i izvodili zadane elemente na vrlo visokoj razini.

U nekoliko navrata, dva do tri studenta nisu vježbala. Sjedili su sa strane. Oni su opušteno razgovarali o nadolazećim kolokvijima, nogometnim utakmicama, zajedničkim izlascima, odbojkaškom turniru, popodnevnoj rekreaciji i sl. Iz njihovih priča moglo se razaznati da se međusobno druže i nakon fakultetskih obveza.

Razlika u predznanju i u količini vremena koje je potrebno za uvježbavanje pojedinih elemenata između muške i ženske grupe bila je velika. Pred kraj semestra, činilo se kao da su se studentice umorile ili „zasitile“. Nastavile su bespogovorno odrađivati zadatke na nastavi, ali nisu bile toliko sretne kada su imale priliku igrati. Radije bi se odlučivale za uvježbavanje elemenata za kolokvij. Svu pažnju su posvećivale konačnom cilju, a to je polaganje ispita.

Kako se bližio kraj semestra, tako su studenti, za razliku od studentica, dolazili na nastavu Nogometa isključivo u nadi da će što više vremena igrati. Kako su bili svjesni svog predznanja, važna im je bila igra i međusobno druženje kroz igru. Svaki put su se dobro zabavili i izašli iz dvorane vrlo zadovoljni. Komentar sugovornika to potvrđuje:

„Na nastavi je bilo dosta dosadno jer radili smo samo naj, naj, najjednostavnije stvari, bilo je dosta jednostavno, mislim da su mogli staviti teže elemente. To mi nije bilo zanimljivo. Jedino mi je bilo zanimljivo to što smo igrali na kraju sata.“ (PJRG: 31)

„Nastava je bila dosadna. Pogotovo što nas je u grupi od 15 bilo 10 nogometaša. Samo smo čekali da sve odradimo i da igramo.“ (IKRG: 30)

4.3.3. Kad zabijem gol...

Sugovornici/ce su se izjašnjavali i komentirali kako se osjećaju kada zabiju gol. Ovo pitanje izazvalo je smijeh i radost na licima svih sugovornika/ca. Postizanje pogotka opisuju kao divno iskustvo koje izaziva osjećaj sreće. Primjećuje se da nema razlike u odgovorima između studentica i studenata.

„Vrhunski! Baš onako jako dobro! Ne znam, baš uzbuđena jako. Ko da mogu opet, ko da mogu sve napraviti.“ (BIN: 34)

„Uh... nije da zabijam često golove al zabio sam nekoliko golova ovu sezonu i super... dobar osjećaj... pogotovo ak je to za pobjedu, bude dobar osjećaj. Sad mi je to onak, nije više... al nekad dok sam bio u mlađim kategorijama aha, to mi je sad nagrada jer već mjesec dana izrazito puno treniram i nagradilo me. To sam uvijek tako gledao.“ (LKRG: 31)

„Osjećam se ko Messi. Jer nogomet mi nije jača strana al mi je zabavno i onda kad zabijem još, wouu!“ (PKN: 38)

Iako je postizanje koša tijekom košarkaške igre puno češće u odnosu na postizanje pogotka u nogometu studenticu VDRG osjećaj sreće, ispunjenja i euforije nakon postignutog koša u košarci asocira na postizanje pogotka u nogometu te se osvrće na svoje iskustvo. Kako studentica opisuje vrlo rijetku, specifičnu situaciju koja joj se dogodila za pretpostaviti je da ju je upravo zbog toga ta situacija i podsjetila na postizanje pogotka u nogometu.

„Prekrasno! Nikad neću zaboraviti, bila je jedna utakmica jako gusta, bile smo blizu sa poenima i bio je moment gdje su izvodili protivnici loptu i ja to vidim, bila sam na pola terena i ja sam stigla šprint nabacit i doslovce uzet loptu i zabila im koš ispred nosa. Znači, najljepši osjećaj na svijetu. To je onako... ne znam, baš prekrasno.“ (VDRG: 31)

4.3.4. „Volejčina“ i muškost

O tome koliko studenti i studentice Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ne razmišljaju o tome trebaju li ili ne vježbati sportove koji ne korespondiraju s njihovim rodnom govore sljedeći odgovori. Naime, od sugovornika/ca se tražilo da objasne hoće li dobar udarac koji izvedu nogom utjecati na njihovu „muškost“, kako se osjećaju nakon izvođenja takvog udarca i pomisle li ikada

da su tako pokazali „muški“ dio sebe. Sugovornici/ce su imali jednoznačne odgovore. Iznimno dobro izveden udarac u nogometu nisu povezivali sa „muškošću“. LKNRG navodi: **„osjećaš se da si bolji u tom trenutku u sportu, ne pridodajem to muškosti.“** (LKNRG: 31). Svega se jedan ispitanik osjećao kao „malo veći frajer“: „*Ne bih rekao da se osjećam ko veća muškarčina, ali se osjećam sigurno bolje i možda čak i da... možda malo u smislu više frajer.*“ (IKRG: 32).

Uspješan udarac povezuju u pravilu sa dobrom tehničkom izvedbom elementa koja proizlazi iz dugotrajnog vježbanja: **„Ništa što se tiče roda ili spola, ništa. To je sve do tehnike, sve do treninga.“** (PJRG: 33). Smatraju da je takav udarac nagrada za uloženi rad i trud: „*Samo budem ponosna, ajme povezala sam sve pokrete koje trebam i shvatila.*“ (VDRG: 32), i na stanoviti način, demonstriranje jednakih mogućnosti muškaraca i žena: „*Ja se još bolje osjećam onda. I pogotovo kad muški čak to vide i kad onako uuu... i onda sam onako: Vidite da možemo svi!*“ (BIN: 35.)

4.3.5. Kineziologinje u profesionalnom nogometu

S obzirom na to da su intervjui sa studenticama bili provedeni nakon odslušane nastave kolegija Nogomet na kojoj su studentice bile upoznate sa svim segmentima ovog sporta, postavljeno im je pitanje o njihovom eventualnom sportskom angažmanu u muškom nogometnom klubu. Iako je to tipično muški sport bi li, za vrlo izdašan honorar, prihvatile ponudu zaposlenja u jednom takvom klubu. Odgovori su podijeljeni. Neke sugovornice odmah imaju spreman odgovor:

„*Bi!*“ (SDRG: 45)

„*Mislim da ne bi. (smijeh)*“ (DKN: 43)

Neke sugovornice propitkuju svoje prethodno znanje i kompetencije prije davanja odgovora:

„*Ovisi šta. Više bih možda kao fizioterapeut. Ko trener, ne znam, možda kao kondicijski ili tako nešto, ali kao glavni trener mislim da ne bih. Ne bih to htjela.*“ (AIN: 46)

„*Pa bi. Znam da novac ne bi trebao bit neki motivator ali... pa bi.*“ (IDRG: 40)

„*Pa možda... mislim, nikad nisam bila u tom sportu al ono potrudila bih se, zašto ne?*“ (PKN: 46)

Žene i djevojke su kroz povijest bile i ostale nedovoljno zastupljene u sportu, kako u igračkim, tako i u trenerskim te administrativnim ulogama (Borgers i sur., 2018). Negativni stereotipi o ženama koje se bave sportom utječu na sportske aktivnosti u kojima žene i djevojke sudjeluju, a posebno se odnose na one sportove u kojima tradicionalno dominiraju muškarci ili se smatraju prikladnima za muškarce (Gentile i sur., 2018). Međunarodna studija o rodnoj raznolikosti u upravljanju sportom ukazuje da su žene u 45 zemalja i dalje nedovoljno zastupljene kao direktorice (globalni prosjek 20%), predsjednice (11%) i glavne izvršne direktorice (16%). Jasno je da prisutnost žena u upravljačkim strukturama sportskih organizacija ostaje globalni problem jer je rodna ravnopravnost u upravljanju nacionalnim sportskim organizacijama nedostatna (Adriaanse, 2016). Sudjelovanje u sportu bilo u ulozi sportaša ili administrativnoj ulozi povezano je s pozitivnim individualnim, društvenim, strateškim i ekonomskim koristima (Eime i sur., 2021). Postoje snažni dokazi da rodna raznolikost u korporativnim odborima ima pozitivan učinak kroz niz procesa i poslovnih ishoda, kao i da je važan uzor drugim ženama (Terjesen i sur., 2009). S obzirom na navedene dokaze, negativne stereotipe prema ženama u sportu, na činjenicu da su sudionice intervju tek druga godina Kineziološkog fakulteta, kao i na to da im predstoji još (najmanje) tri godine studija, za pretpostaviti je kako još uvijek nemaju dovoljno znanja o trenerskom poslu, ali i o širim aspektima rada u sportu pa tako njihovi odgovori ne iznenađuju. Vjerojatno se teško staviti u ulogu trenerice u muškom nogometnom klubu iz perspektive mlade studentice koja je tek odslušala kolegij Nogomet.

4.3.6. Korištenje dobivenih znanja u praksi

Nakon odslušane nastave kolegija Nogomet sugovornici/ce komentiraju stečena znanja koja već primjenjuju u praksi. Neki se dotiču motoričkih znanja koja koriste tijekom rekreacije: „*Moja ekipa, svi su nogometaši - sad i ja mogu s njima ići odigrati i sve...*“ (MMN: 28), a drugi teorijskih znanja koja koriste u društvu tijekom neformalnog gledanja nogometa na televiziji.

*„Sad kako je krenuo semestar imam neku dodatnu motivaciju kako trebam proći taj predmet onda imam dodatnu motivaciju da naučim nešto i putem mi se krenuo više sviđati.... Kad pogledam neke dijelove onda kažem dečku: „Aaa vidi ovaj je napravio ovo.“, onda on gleda kao da to je to.... Komentiraju poslije utakmicu i onda onako meni su malo glupi ti komentatori pa kažem kako je ovaj to komentirao, kao to uopće nije točno, raspravljamo... **ljepše se osjećam što više znam.**“ (AIN: 44)*

Iz navedenih izjava je vidljivo da je „znanje moć“ – ono što su naučili (podjednako i studentice, i studenti) na nastavi Nogometa, sada mogu koristiti u svakodnevnom životu. Na primjeru ovih izjava vidljivo je kako socijalizacija u „muške“, odnosno „ženske“ sportove može biti društveno korisna, neovisno o spolu/rodu.

4.3.7. Nakon nastave nogometa

Iskustva sugovornika/ica nakon odslušane nastave kolegija Nogomet, a vezano za percepciju ovog sporta, su različita. Neki su ovaj sport još više zavoljeli, neki ga vole manje, na neke nastava nije utjecala, a dio je zadovoljan znanjima koje su dobili nakon odslušane nastave. I u ovom kontekstu sudionici govore o stečenom znanju koje sada povezuju sa razbijanjem predrasuda o nogometu kao „laganom“ sportu.

*„Ako gledam na nogomet na faksu zabavno mi je zato što **učim nešto novo**, dosta sam se poboljšala, zadovoljna sam s tim... Zavoljela sam ga više.“ (AIN: 44)*

*„Nije mi se ništa na loše promijenilo. **Samo sam dobila još veći „dokaz“ da i cure koje su imale „dvije lijeve“ i ne znam ni ja šta, stvarno mogu. Uz vježbu se sve može.**“ (BIN: 39)*

„Shvatila sam da je teže nego sam mislila. Jer kad gledaš i on vodi loptu i kak sad ne može a vodi cijeli život loptu, al opet nije to baš tak jednostavno. Bolje primjećujem te neke stvari il te neke finte koje smo radili.“ (DKN: 40)

„Kao sport mi se još više sviđa kad sam neke stvari naučio, baš sam zadovoljan.“ (MMN: 34)

4.4. Nastava na kolegiju Ritmička gimnastika

Ritmička gimnastika je obavezni kolegij za studente i studentice sveučilišnog integriranog prijediplomskog i diplomskog studija Kineziologije u šestom semestru. Kolegij se izvodi u obimu od 15 sati predavanja, 30 sati vježbi primijenjene kineziologije i 30 sati seminara.

Pojava moderne ritmičke gimnastike potječe iz nekih gimnastičkih škola koje su se pojavile u Europi tijekom devetnaestog stoljeća. Najutjecajniji je bio švedski sustav slobodnog vježbanja koji je razvio Ling, a njegov koncept estetske gimnastike poticao je učenike da izraze svoje osjećaje i

emocije kroz pokrete tijela (Palmer, 2003). Od tog trenutka nadalje, disciplina koja je postala poznata kao moderna gimnastika razvijala se pod utjecajem različitih entuzijasta kao što su Emile Jacques-Dalcroze (1895. – 1950.) koji je svojim konceptom euritmike nastojao eksperimentirati s glazbom kroz pokret; Rudolf Bode (1881. – 1971.), poznat po svom radu na razvoju izražajnog aspekta tijela; Hinrich Medau (1890. – 1974.), koji u svojoj školi Medau u Berlinu koristi sprave koje su i danas dio suvremene ritmičke gimnastike; jednako tako zabilježen je i doprinos Isadore Duncan (1878. – 1929.), balerine koja je promovirala ples temeljen na prirodnim pokretima (Piedra i sur., 2020).

Početak dvadesetog stoljeća počinje se s natjecanjima u kojima određene vještine dobivaju i određeni stupanj težine. Međunarodna gimnastička federacija (Fédération Internationale de Gymnastique - FIG) prima ritmičku gimnastiku u svoj savez 1961. godine, a prvo svjetsko prvenstvo održava se 1963. godine u Budimpešti. Ritmička gimnastika 1984. godine ulazi na listu olimpijskih sportova i premijeru ima na Olimpijskim igrama u Los Angelesu iste godine (Wolf-Cvitak, 2000).

Ritmička gimnastika je konvencionalno-estetska sportska aktivnost (Wolf-Cvitak, 2000). Ono što je krasi jest spoj baleta i modernog plesa pa tako ritmička gimnastika ujedinjuje sport i umjetnost (FIG). Natjecateljice u ovom sportu izvode iznimno teške elemente uz manipulaciju s jednom od četiri sprave: obručem, loptom, čunjevima i trakom. Vrlo važni elementi u ritmičkoj vježbi su fleksibilnost i glazbena pratnja (Chiat i Ying, 2012).

Ritmička gimnastika je nastala kao pokušaj da se istaknu tradicionalno „ženske“ vještine (ljepota, elegancija, finoća i sl.). Unatoč tome, neki dječaci počinju vježbati ritmičku gimnastiku pa pojedini savezi zemalja poput Francuske, Japana ili Španjolske priznaju i promiču muški način natjecanja. Većina trenera, roditelja i gimnastičarki vjeruje da je ritmička gimnastika ženski sport koji ističe tipične ženske karakteristike (Piedra, 2017) pa se tako smatra neprikladnim da se dječaci bave aktivnostima koje su društveno klasificirane za djevojčice (Anderson, 2005). Priyadharshini i Pressland (2016) ističu kako su tradicija, sportska struktura, društveni pritisak i rodni status nekih sportova u mnogim slučajevima prepreka za promjenu mišljenja. Činiti suprotno može značiti diskreditaciju, ruganje ili odbacivanje važnog dijela društva.

Upravo zbog svega navedenog, ritmička gimnastika kako tipično ženski sport koji moraju vježbati studenti Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izabrana je da bude mjesto etnografske dionice ovog istraživanja. Etnografska dionica istraživanja sastojala se od promatranja jedne grupe

studenata i jedne grupe studentica na seminarima kolegija Ritmička gimnastika. Nastavu na seminarima promatranih grupa vodile su vanjske suradnice, diplomirane kineziologinje, bivše natjecateljice u navedenom sportu sa dugogodišnjim trenerskim iskustvom. Nakon etnografske dionice istraživanja neki od studenata/ica zamoljeni su da budu sugovornici tijekom intervjua.

4.4.1. Priče i pričiće

Početak semestra na nastavi Ritmičke gimnastike u grupi studentica počeo je vrlo opušteno. Studentice su radile zadatke u tišini, trudile su se i međusobno se smješkale ukoliko im je neki element bilo teško izvesti. Tijekom cijelog semestra studentice vrlo koncentrirano prate nastavu i izvršavaju zadatke. Razlog tomu mogao bi biti sljedeći:

*„Čak su mi i cure govorile za ritmičku gimnastiku da im je teško, muški pogotovo.“
(IDRG: 37)*

„Čula sam da je teško, da svi prenose /ispit/, da svi imaju muke s time. Ja sam došla i od prvog trena odmah sve ok, ovo moram pazit.“ (VDRG: 37)

Studenti na nastavi Ritmičke gimnastike tijekom cijelog semestra šute i izvode tražene elemente. Većina je posebno koncentrirana kod izvođenja zahtjevnijih vježbi, ne odustaju, pokušavaju ispraviti pogreške. Kao i studentice, i oni su čuli od starijih studenata što mogu očekivati na nastavi Ritmičke gimnastike. Promatrajući njihove odgovore, zanimljivo je primijetiti kako od prijašnjih generacija nisu čuli da je riječ o nečem glupom, nepotrebnom, tipično ženskom sportu i sl. već da se radi o nečem teškom i zahtjevnom.

„Nisam čuo neka pretjerano pozitivna iskustva. Uglavnom su svi: Joj, puno elemenata, kolokvij, ako ne riješiš na nastavi kasnije će ti biti teže, ako ne vježbaš“ Zato sam se ja više počeo truditi da pokušam što prije riješiti.“ (LKRK: 37)

*„Čuo sam da je **teško i zahtjevno**. Mislim da čak u startu je to više utjecalo onak, ovo je preteško i preglupo, neću se truditi. Onda sam skužio da nije toliko teško i ako se hoću truditi da ću ga samo prije riješiti.“ (IKRG: 37)*

4.4.2. Prijašnja iskustva s ritmičkom gimnastikom

Kako je ritmička gimnastika rodno tipizirana kao ženski sport bilo je zanimljivo čuti mišljenja studenata treće godine Kineziološkog fakulteta o ritmičkoj gimnastici kao sportu, ali i o kolegiju koji su morali odslušati. Vrlo je zanimljivo da većina studenata/ica nije imala nikakav doticaj s ovim sportom prije dolaska na Kineziološki fakultet. Dio studenata ipak je tijekom nastave Tjelesne i zdravstvene kulture bio upoznat s osnovama ovog sporta: „*Ritmičku gimnastiku sam imala na satu TZK u osnovnoj školi, nešto sitno.*“ (VDRG: 35), „*Baka je držala u školi skupa s majkom određene treninge ritmičke gimnastike.*“ (LKNRG: 33).

“čuo sam za akrobatski rock and roll. To je jedino, najbliža poveznica. Za ritmičku gimnastiku sam čuo na pripremama za KIF.” (MPRG: 14)

“Svim sportovima se bavimo, osim ritmičkom gimnastikom muški, tog tu nema.” (IDRG: 13)

„Ko mala sam htjela trenirat ritmiku. Moja najbolja prijateljica iz osnovne je trenirala to i ja bi ono...sad ona ide šta ja ne mogu, a mama je rekla: „Nemoj, to će ti škodit što od tog sporta ima puno istezanja i sagibanja i dosta problema s kralježnicom.“. Sad mi je super jer sam to probala i drago mi je i volim ples i sve što je povezano mi je super.” (SDRG: 37)

Prema odgovorima vidljivo je da je ritmička gimnastika vrlo slabo medijski popraćena te da su vrlo rijetki došli u doticaj s tim sportom. Na prvom satu teorijskog predavanja kolegija Ritmička gimnastika profesorica je pustila video zapise natjecanja. Studenti su na glas komentirali: *Wow! Ma daaaaj... šta je ovo?, Isss... Ideš!, Molim?... Većina je imala širom otvorene i oči, i usta, neki su stavljali dlanove na oči i skrivali se, drugi su se smješkali, čudili.* Profesorica je pred punom dvoranom pitala: *Koliko je studentica do sad gledalo ritmičku gimnastiku na televiziji?* Dvije studentice podigle su ruku.

Prof.: *Koliko je studentica gledalo natjecanje ritmičke gimnastike uživo?* Nekoliko studentica je podiglo ruku.

Prof.: *Koliko je studenata do sad gledalo ritmičku gimnastiku uživo?* Samo jedan student podigao je ruku.

Profesorica je studentima na prvom teorijskom predavanju pustila i isječke s natjecanja muške ritmičke gimnastike. Moglo se vidjeti podrugljivo smješkanje i čuo se komentar: *Nek' se bave*

samo da mi ne moramo! Nakon toga i drugi komentar: *Jednostavno meni nije zanimljivo. Neka se drugi bave time.* Prof.: Zašto vam nije zanimljiva ritmička gimnastika? Odgovor: *Jer ju ne razumijem (ne znaju pravila).*

Profesorica je pustila video nogometaša koji vježbaju balet. Pitala je: Što mislite zašto nogometaši vježbaju balet? Odgovor je bio: *Jer moraju!* Nakon ovog profesorica studentima objašnjava da nogometaši izvode neke vježbe baleta kako bi osvijestili svoj pokret i ovladali tehnikom svakog elementa koji izvode.

Ritmička gimnastika u potpunosti je ženski rezervat (Pfister, 2010). Unatoč tome, neki dječaci su postali dio ovog sporta. Neke zemlje, poput Francuske, Španjolske i Japana, priznaju muško natjecanje. Međutim, udio muškaraca koji se bavi ritmičkom gimnastikom u Španjolskoj, Francuskoj ili Japanu još uvijek je vrlo mali i iznosi 1%. Stereotipi, predrasude i tradicija glavne su prepreke razvoju ove discipline kod dječaka (Piedra, 2017).

4.4.3. Angažman grupe na nastavi

Iako su na nastavi studenti bez pogovora radili sve elemente, trudili se, bili koncentrirani, prihvaćali sugestije i pokušavali ispraviti greške oni angažman grupe na nastavi Ritmičke gimnastike komentiraju na različite načine. „*Nezainteresirani smo*“ ističu jer „*to je ono muško u nečem što nikad nije vidio i sreo*“ (LKNRG: 36) što se može objasniti suočavanjem s elementima koji su novi i „*...samo po sebi su teški.*“ (IKRG: 41), a isto tako ne smatraju da će im svi ti elementi biti potrebni u daljnjem profesionalnom radu i rado bi da moraju naučiti „*osnove... Izbacio bih neke stvari.*“ (MPRG: 42) što utječe i na njihovu motivaciju za rad pa kažu: „*Pogotovo ta motivacija padne kad budu rijetko kolokviji ili na kolokviju budu strožiji kriteriji i slično.*“ (LKR: 38) i „*To me nekak žulja što to nije sport kojim bi se ja mogao baviti da hoću i onda mi je malo bez veze da ga moram toliko učiti na faksu.*“ (IKRG: 41).

Student PJRG ističe: „*Bio sam minimalno, skroz minimalno angažiran. Baš mi nije sjeo sport. Potrudio sam se, nisam išao ono ajme šta će mi ovo zamrznuti nego baš sam išao s mentalitetom kao svaki drugi sport, novi je, idem probati nešto naučiti... ali baš mi nije sjelo.*“ (PJRG: 38). Ovakav odgovor ne iznenađuje jer navedeni student nije redovito dolazio na nastavu. U trenutku kada je student prvi put došao na nastavu grupa je već naučila osnovne kretnje i bila je upoznata s

načinom rada na nastavi. Iako student kaže da se pokušao uklopiti i raditi zadatke no nije uspio pratiti ritam grupe.

Ponekad se znalo dogoditi na seminaru da pojedini student pokaže znakove ljutnje prema samom sebi jer neki element ne može izvesti onako kako želi. Da im elementi nisu bliski i da im je teško potvrđuje komentar S7: „*U ponedjeljak dobijem grč u stopalu i onda ne mogu ništa cijeli tjedan dok ne ozdravim.*”

Jedan student nije dolazio na nastavu redovito, ali svaki put kada bi došao izgledao je kao da mu se ne da raditi, često sam sebi nešto spočitava, maše rukama, ljuti se, protestira gestama. Ostali kolege ne obraćaju pažnju na njega nego se koncentriraju isključivo na zadatke koje moraju izvesti. Prihvaćaju sugestije i pomoć od strane nastavnice i nikada se ne ljute ako ih se ispravi. Vrlo često si međusobno pomažu i ispravljaju pogreške.

Kako su elementi postajali zahtjevniji bilo je sve više komentara koji su se tiho mogli čuti za vrijeme izvođenja istih: „*Samo da je za 2!*”, „*Valjda je za prolaz.*”, „*Iz ovog kolegija 2 vrijedi ko 16!*”

4.4.4. Izvedba = gracioznost?

Ritmička gimnastika rođena je kao pokušaj isticanja tradicionalno ženskih vještina poput fleksibilnosti, koordinacije, ravnoteže, mršavosti, gracioznosti...(Piedra, 2017). Povezivanje izvedbe elemenata s gracioznošću i elegancijom nije bio slučaj kod sugovornika/ca. Oni pravilnu izvedbu elemenata povezuju s pozitivnom ocjenom na kolegiju Ritmička gimnastika. Kada osjete da su pojedini element izveli ispravno, postaju svjesni da će to rezultirati pozitivnom ocjenom: „...ovo sam napravio katastrofa, al **valjda je za 2.**“ (IKRG: 33).

Isto tako, svjesni su da njihova izvedba nikako nije na takvoj razini da bi se mogla povezati s elegancijom.

„*Tijekom izvođenja skoro svakog elementa se osjećam malo nekako čudno i možda malo smotano. Prvi put to radim i prvi put se susrećem sa svim ovim rekvizitima i onda mi je malo.. u početku mi je teško, ali **savladam sve kroz vježbu.***“ (BCRG: 35)

„*Kad skužim i kad napravim osjećam se super jer sam uspio nešto napraviti, nešto novo.*“ (MPRG: 34)

Zanimljivo je da samo jedan ispitanik spominje fleksibilnost i da nitko od njih ne govori o tome da su previše ženskasti, feminizirani ili bilo što slično što bi davalo negativnu etiketu ovom sportu. Pristupaju mu kao i svakom drugom zadatku.

„Sve to što zahtjeva fleksibilnost... ne treba se uopće uspoređivat, zna se da su cure fleksibilnije i samim time je to njima jednostavnije i onda izgleda i elegantnije naravno, a dečkima koji su kruti, koji nisu toliko fleksibilni, teško je postići elegantnost ako nisi fleksibilan.“ (LKRГ: 34)

Sugovornica osjeća eleganciju i ženstvenost prilikom izvođenja elemenata jer u trenutku kada osjeti da je „zategnuta“ zna da je element dobro izveden, a to odmah utječe i na estetsku komponentu:

“Čak i da. Zato što znam da se cijela zategnem kako nikad ne i da bi bio lijep sport mora bit te neka elegancija, mora bit te ženstvenosti, inače to nije to.” (VDRG: 33)

4.4.5. Više si žensko ako vježbaš ritmičku gimnastiku?

Sugovornici nisu osjećali da izvođenje elemenata ritmičke gimnastike utječe na njihovu „žensku“ stranu. Nijedan to nije naveo u intervjuu. Ukoliko izvedu ispravno neki element isključivo osjećaju da će to utjecati na brže polaganje ispita što je njima i cilj.

„Ne osjećaš! Osjećaš se da ćeš položiti taj element.“ (LKNRG: 32)

*„Nisam to povezao s tim. Meni je bilo samo ono: „Super, uspio si napraviti element“. **Zašto bi bio manje muško?**“ (MPRG: 35)*

Sugovornice su podijeljene u odgovorima na ovo pitanje. One koje nisu imale prijašnja iskustva iz ovog sporta ne povezuju dobru izvedbu elemenata sa „ženskom“ stranom.

„Ne osjećam se nikad. Nikad mi to nije prošlo kroz glavu. Na ritmičkoj mi je uvijek, ajme, kako sad izgledam dok ovo radim?“ (BCRG: 36)

Jedna smatra kako je izvedba elemenata uz pokazivanje ženstvenosti dio ovog sporta i dio koji se ocjenjuje pa želi izgledati „ženstveno“ iako u tome ne uspijeva:

„Pa ono, je. Mislim, većinom se znam frustrirati jer mi ne ide, jer nisam iz takvog sporta tako da mi je teško pronaći tu ženstvenu stranu da to izgleda lijepo, a to doslovno traže od nas.“ (VDRG: 34)

Sugovornica, bivša natjecateljica u ritmičkoj gimnastici, svjesna je da izvedba elemenata na visokoj razini zahtijeva iznimno puno treninga pa ju tako svaki uspješan pokušaj veseli i iz nje izvlači „žensku“ stranu:

„Više žensko. Baš sam ponosna na sebe. To sad jako lagano izgleda kad ja tu radim. U natjecateljskom programu ima elemenata koje ja jako teško izvodim i na sreću ponekad. Jako sam ponosna ako uspijem.“ (IDRG: 34)

4.4.6. Kineziolog u klubu ritmičke gimnastike

Nakon što su studenti odslušali kolegij Ritmička gimnastika i upoznati su s velikim brojem elemenata ovog sporta zamoljeni su za komentar oko njihovog eventualnog angažmana u klubu ritmičke gimnastike koji bi bio dobro plaćen. Vrlo vjerojatno bi takav angažman odbili, ali zarada bi imala važnu ulogu pri odluci.

„Ako je lova dobra bi. Za dobre novce, baš dobre, dobre, da.“ (LKNRG: 40)

„Ako mi se sviđa bi, ovako na prvu me ne privlači. Potaknuo bi me novac, ali nije mi to ključni faktor.“ (PAN: 41)

4.4.7. Studenti ne nastupaju

Sugovornici su bili suočeni s pomalo provokativnim pitanjem koje se odnosilo na mogućnost javnog nastupa pred publikom sa kratkom koreografijom u koju su ukomponirani elementi ritmičke gimnastike. Izričito su odbili javni nastup ako od toga nemaju izravnu korist. S obzirom na dosadašnje odgovore iz kojih je jasno vidljivo da studenti bespogovorno vježbaju isključivo kako bi položili ispit, za pretpostaviti je da nastup ne bi odbili kada bi on bio dio obaveznih komponenti kolegija bez kojeg ne bi mogli polagati ispit ili kada bi nastupom ostvarili neku vrstu dodatnih bodova potrebnih za polaganje ispita.

„Ne. Nemam ništa od toga. Da mi to znači da ću položiti ispit da, ovako ne. Nije nešto što radim za ljubav nego je nešto što radim za interes, a takve stvari ne volim. Šta radim, radim s nekim ciljem.“ (LKNRG: 41)

„Ja da radim ove elemente? Nema šanse! Ne, ne. Zato što ne volim to raditi. Da sam ritmičar, onda zašto ne?“ (PJRG: 44)

4.4.8. Misija „kolokvij“

Kako se bližio kraj semestra, kao da se nervoza uvukla u grupu studentica. Počele su međusobno komentirati kako ne znaju kada će se održati kolokvij, a one vježbaju u slobodnom vremenu i žele što prije položiti što više elemenata.

„Na Ritmičkoj ne bih ništa mijenjala, samo da malo češće kolokviji budu.“ (BCRG: 43)

„Samo bih stavila puno više kolokvija da ljudi stignu to položiti.“ (IDRG: 39)

Svaki put nakon kolokvija sretne su jer dobiju povratnu informaciju o svom napretku i čine se motivirane za daljnje vježbanje.

Isto tako, pred kraj semestra, većina studenata počela se buniti jer se kolokviji nisu održavali i moraju odjednom položiti puno elemenata. „Vrte očima“, odmahuju rukom, dio njih komentira kako želi izaći na kolokvij i polagati elemente. Kasnije su rekli:

„Bilo bi bolje da se zna kad su i kad će biti kolokviji... i mislim da bi se tad i studenti bolje pripremili i mislim da bi i što se muškog dijela studenata tiče da bi bili ipak malo više motivirani.“ (LKRG: 41)

„Promijenio bi zagrijavanje da nije onako dugo, da bude ful često kolokvija i neke elemente bi izbacio, neki baš izgledaju smiješno.“ (PJRG: 41)

“...kolokvija nema. Moglo se unaprijed definirat kada će bit kolokviji i onda bi se svi pripremili. (MPRG: 44)

4.4.9. Nakon nastave Ritmičke gimnastike

Nakon odslušane nastave na kolegiju Ritmička gimnastika sugovornici/ce su iznosili vlastita iskustva s nastave te govorili o tome jesu li ta iskustva utjecala na promjenu u percepciji navedenog sporta. Vidljivo je da zastupljenost sporta u medijima ima veliki utjecaj na poznavanje pojedinog sporta. Kako za ritmičku gimnastiku na našim području u medijskom prostoru gotovo da nema mjesta, dio studenata/ica tek nakon odslušanog kolegija istu smatra sportom. Uvidjeli su da je za izvođenje elemenata na visokom nivou potreban dugoročan rad i odricanje. Većina sugovornika/ica sretna je što se upoznala sa ovim sportom. Iz navedenog jasno je kako znanje

pomaže u borbi protiv predrasuda te kako socijalizacija u sportu, u ovom slučaju kratkotrajna, pomaže približiti pojedine sportove široj publici.

*„Sad sam ga percipirao više kao sport. Možda i malo više poštovanja s moje strane. Shvaćam i težinu samog sporta, da **nije baš sve tak jednostavno**.“ (LKRГ: 40)*

*„Ritmička gimnastika mi je puno zanimljivija, a **dugo sam ju smatrala glupom dok se nisam upoznala s njom***.“ (VDRG: 40)

„Drago mi je da sam prošla kroz elemente osnovne i možda one koji nisu osnovni toliko ali dal se promijenilo, to i nije baš nešto...“ (SDRG: 42)

„Nije baš, možda bi bilo bolje da ga se malo više promovira. Da ljudi čuju za njega. Mislim da nitko ni ne zna da postoji ritmička gimnastika. Slabo se čuje.“ (MPRG: 41)

Jednom sugovorniku, iako je svjestan znanja koje je dobio, ipak se nikako nije svidjela ritmička gimnastika.

„Malo bolje znam sad. Izvor je frustracije u mom životu. Sad mi je jedino možda malo manje draga.“ (IKRG: 40)

4.5. Nakon odslušanih kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika

Prije početka nastave u ljetnom semestru ak. god. 2021./2022., u prvom valu prikupljanja podataka, sudionici su odgovorili na pitanje u kojem su iznijeli stupanj interesa za kolegij koji su tada upisali (Nogomet ili Ritmička gimnastika) (Tablica 4). Najviše sudionika imalo je osrednji interes (40,4%) za kolegij koji su upisali dok je 27,3% sudionika iskazalo prilično visok stupanj interesa. U drugom valu prikupljanja podataka sudionici su odgovorili na pitanje o zadovoljstvu odslušanim kolegijem. Oko dvije trećine sudionika su vrlo (34,8%) ili većinom (32,9%) zadovoljni odslušanim kolegijem. Iz rezultata se može primijetiti da je interes prema upisanom kolegiju ($\bar{x}=3,42$) manji od zadovoljstva nakon odslušanog kolegija ($\bar{x}=3,87$). Ovakav rezultat upućuje na zaključak da su studenti/ce bili zadovoljni nastavom na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika te da eventualan strah od novih sadržaja i različite priče koje kruže među studentima mogu utjecati na interes prema kolegiju koji se upisuje, a da iskustvo dolazaka na nastavu i upoznavanja elemenata novog sporta rezultira zadovoljstvom i razbijanjem predrasuda.

Tablica 4. Interes/zadovoljstvo sudionika upisanim/odslušanim kolegijem (N=161)

Koliki je Vaš trenutni interes za kolegij koji ste upisali u ljetnom semestru ak. god. 2021./2022.?							
	Vrlo nizak	Prilično nizak	Osrednji	Prilično visok	Vrlo visok		
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	$\bar{x}$	SD
1. val	12 (7,5)	11 (6,8)	65 (40,4)	44 (27,3)	29 (18)	3,42	1,093
Koliko ste ukupno zadovoljni tim kolegijem?							
	Vrlo nezadovoljan/na	Većinom nezadovoljan/na	Niti zadovoljan/na niti nezadovoljan/na	Većinom zadovoljan/na	Vrlo zadovoljan/na		
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	$\bar{x}$	SD
2. val	5 (3,1)	15 (9,3)	32 (19,9)	53 (32,9)	56 (34,8)	3,87	1,090

$\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

4.5.1. Napredak na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika

Dio sugovornika/ica koji su intervjuirani nakon odslušanog šestog semestra već su položili kolegij Nogomet i upravo su odslušali kolegij Ritmička gimnastika. Kako oni imaju iskustvo sudjelovanja na oba navedena kolegija, bili su zamoljeni za komentar i mišljenje o tome na kojem od ta dva kolegija su postigli veći napredak i o čemu je dominantno taj napredak ovisio. Iz odgovora je vidljivo da je ritmička gimnastika sugovornike zaintrigirala te da su postali svjesni težine, zahtjevnosti, ali i ljepote ovog sporta. Odgovori mogu imati veze i sa popularnošću ova dva sporta jer se ovdje radi o razlici između „velikog“ i „malog“ sporta koji ima različit stupanj vidljivosti i popularnosti u društvu.

„Moj osobni napredak mi je veći na ritmičkoj zato šta nikad nisam to radila i onda mi automatski znači kad nešto dobro napravim. Na nogometu više-manje te elemente sve sam se susrela s njima. Kad ga napravim ne znači mi ništa. Ako ću tehnicirat 10 nisam zadovoljna jer želim 15.“ (BCRG: 41)

„Više sam napredovao na ritmičkoj gimnastici jer je moje predznanje bilo jako, jako malo, a iz nogometa sam već imao predznanje.“ (LKRГ: 39)

„Ritmička gimnastika. Napredak je ovisio o zainteresiranosti i pristupu. Na nogometu mi je svaki sat izgledao manje-više isto. Na ritmičkoj gimnastici je svaki put nešto novo. Imaš jedan rekvizit i s njim ona u jednom satu izmisli 7 vježbi što je meni wow i onda imam onu misao, joj moram to vježbat, nema šanse da sve to popamtim... i onda mi drži tu neizvjesnost, šta će bit dalje, šta će se dalje desit. Na nogometu sam znala da ću doć i udarit loptu lijevom ili desnom.“ (VDRG: 39)

4.5.2. Želiš položiti? – Nemoj se bunit!

Iznimno upečatljivo tijekom cijelog semestra bilo je to što studenti/ce odrađuju zadatke na nastavi u tišini, bez dodatnih pitanja i bez ikakvog negodovanja. Neovisno o tome radi li se o vježbama na kolegiju Nogomet ili Ritmička gimnastika, studenti/ce pokazuju poštovanje prema profesorima. Poneki zadatci bili su iznimno zahtjevni, neki su (pogotovo na nastavi Ritmičke gimnastike) bili potpuno nepoznati i studentima i studenticama, neki su zahtijevali posebnu koncentraciju i sl. međutim, studenti/ce nisu pokazivali ljutnju, nisu demonstrativno odustajali ili sjedali sa strane, nisu zahtijevali dodatna objašnjenja ili tražili promjenu zadataka.

Jednom prilikom, nakon što je bilo jasno da se isti obrazac ponašanja ponavlja i da studenti/ce na nastavi vježbaju bez pogovora, u hodniku prije početka seminara iz kolegija Ritmička gimnastika na pitanje: „Vi se ništa ne bunite?“ jedna studentica (S8) odgovara : „*Nemamo ništa od toga. Samo bi nam rekli da sjednemo sa strane ako ne možemo raditi.*”

Sugovornici/ce ističu kako poštuju hijerarhiju: „*Ne znam, to je nekakva hijerarhija. Ona je profesorica, mi smo studenti.*“ (IKRG: 42), a posebno često ističu da im je najvažnije položiti ispit: „*Da uspijem napraviti i da prođem, a ako uz to što ja prođem znači da ja to znam napraviti.*“ (AIN: 43) i rade sve kako bi im ostvarenje tog cilja bilo što lakše. Dio sugovornika sigurno je kroz svoju sportsku karijeru imao trenera koji se ponašao isključivo autokratski. Takvi treneri su lideri koji neprestano ističu osobni autoritet i donošenje odluka i ne zanima ih, niti poštuju, mišljenje sportaša (de Albuquerque i sur., 2021). Tijekom godina provedenih s autokratskim trenerom, sportaši nauče raditi zadatke „zato jer je trener tako rekao“ i ne postavljati pitanja. Takav obrazac ponavljaju i u situacijama koje se kasnije pojavljuju u njihovim životima.

„**Znamo da to moramo** i da ćemo to morat položiti i onda bolje sad nego kasnije.“
(DKN: 42)

„**Šute i rade**, mislim da je to super. Bolje i da tako šute jer onda to u sebi stvaraju neku sliku, ajde mogu ja to, neću sad bit jedina koja će odustat, dobro mi dođe da sad vježbam.“ (KJN: 39)

„*Ne bunimo se u pravilu, al nakon određenog vremena nam to postane nezanimljivo. Naučili smo na fakultetu da **od bunjenja nema ništa** i da to sve treba privest kraju i to je to.*“ (LKNRG: 39)

*„Mislim samo da su ono normalni dečki. I dalje smatram koliko god su profesori mlađi i sve i mi smo na fakultetu al mi je opet u glavi **on je profesor i šta on kaže tako treba bit.**“ (LPN: 39)*

*„**Naučio sam tako i od roditelja, i od škole, slušaj šta kažu i to je to....** Nećemo se bunit profesoru. Jedino si međusobno netko neš kaže kad je umoran, nije da ćemo se baš na glas bunit.“ (MMN: 36)*

*„Pa ne znam, **naučili smo slušat.** Što je po meni normalno jer kao student nisi više u srednjoj ili osnovnoj školi , moraš se ponašat u skladu sa svojim godinama. To mi je normalno.“ (PKN: 43)*

„Odradimo jer umiljato janje dvije sise siše. Bolje da se odradi i kao ok, super, super i onda kasnije... Bolje ovako nego da se krene bunit. Naravno, treba nekad pitat i reći nešto, ali ako vidiš da ne ide i da je profesorica takva pusti, poslije će bit bolje.“ (SDRG: 44)

Kvalitativna dionica istraživanja sastojala se od etnografije i polustrukturiranih intervjua s elementima dubinskih. Na ovaj način moguće je bilo pratiti studente i studentice u sudjelovanju na seminarima kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika te im nakon odslušane nastave postaviti pitanja kojima bi se došlo do objašnjenja njihovih ponašanja, ali i dodatnih mišljenja o temama vezanim za rodnu ravnopravnost kako u sportu, tako i općenito u društvu. Tijekom cijelog semestra iznimno je bilo upečatljivo što i studenti i studentice, neovisno o kojem je kolegiju riječ, ispunjavaju zadatke koji su postavljeni pred njih bez postavljanja pitanja i bez odbijanja izvođenja istih. Niti u jednom trenutku nije došla do izražaja mladenačka buntovnost, pokušaj izbjegavanja ili odbijanja izvođenja zadataka. Ovakvo ponašanje studenti i studentice objašnjavaju kao nešto normalno, uobičajeno - ne žele se suprotstavljati profesorima, niti ulaziti u sukobe te su svjesni nastavnog plana i programa studiranja na Kineziološkom fakultetu. Samim upisom na Kineziološki fakultet pristali su na sve oblike vježbi i vrste zadataka. Studenti/ce se ne opterećuju time smatra li se neki sport više „muškim“ ili „ženskim“ te je li prikladno sudjelovati u njemu, oni pred sobom imaju jasan cilj koji spominju tijekom cijelog semestra - položiti ispit.

5. REZULTATI KVANTITATIVNIH DIONICA ISTRAŽIVANJA

Kvantitativne dionice istraživanja omogućuju utvrđivanje promjena u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu te promjene u stavovima o rodnim ulogama. U sklopu ovog dijela istraživanja testirane su postavljene hipoteze.

Kvantitativni podatci dobiveni su dvovalnim prikupljanjem podataka pomoću anketnih upitnika i nadopunjeni su spoznajama iz kvalitativnog dijela istraživanja.

Rezultati su prikazani redoslijedom postavljenih istraživačkih ciljeva i hipoteza ovog istraživanja.

5.1. Stav o rodnoj neravnopravnosti u sportu

Skala rodne neravnopravnosti u sportu, validirana za ovo istraživanje (poglavlje 3.3.2. *Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata*), korištena je kako bi se ispitali stavovi sudionika o rodnoj ravnopravnosti u sportu. Zvezdicom (*) su označene čestice formulirane u negativnom smjeru, odnosno na kojima viši rezultat označava veću rodnu ravnopravnost u sportu. Rezultati prvog vala istraživanja na Skali rodne neravnopravnosti u sportu nalaze se u Tablici 5. Najmanja razina slaganja iskazana je na čestici „Ženski sport nije “pravi” sport“ s kojom se uopće nije složilo 59% sudionika, a neslaganje je iskazalo i 26,1% sudionika. Niska razina slaganja također se vidi u česticama „Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati "vrhunskim sportašima"“, „Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu“ i s kojima se uopće nije složilo 56,5% sudionika, a nije se složilo 33,5% odnosno 34,8% sudionika. 54% sudionika uopće se nije složilo s tvrdnjama „Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima“, „Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci“ i „Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka“. S tvrdnjom „Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru“ uopće se nije složilo 57,1% sudionika dok se 33,5% s istom tvrdnjom ne slaže. Visoka razina neslaganja bila je i na čestici „Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod“ s kojom je 51,6% sudionika izrazilo potpuno neslaganje, a još 41,6% sudionika se nije slagalo.

Vrlo negativan stav još se može vidjeti u razini slaganja s česticama „Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj“, „Ženski sport je blijeda kopija

muškog sporta“ i „Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere“. S navedenim tvrdnjama oko 82% sudionika izrazilo je neki stupanj neslaganja.

Čestica pozitivnog predznaka s kojom se složilo najviše sudionika, njih 31,7%, glasi „Neki sportovi su pregrubi za žene“. S istom česticom ne slaže se 24,8%, a u potpunosti ne slaže još 23,6% sudionika. To je ujedno i najviši prosječni rezultat među svim česticama formuliranih u pozitivnom smjeru ($\bar{x}=2,7$; $SD=1,275$).

Pozitivan stav izražen je na česticama s negativnim predznakom. S česticom „Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca“ u potpunosti se složilo 44,1% sudionika, dok se s istom složilo 22,4% sudionika. Također, pozitivan stav je iskazan na čestici „Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti“ s kojom se složilo 20,5% i potpuno slaganje je izrazilo još 38,6% sudionika.

Na čestici „Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima“ najviše je neodlučnih odgovora (ne znam, nisam siguran/na). 30,4% sudionika odgovorilo je da ne znaju ili nisu sigurni. Kako ima nešto više sudionika koji se u nekoj mjeri ne slažu s ovom česticom (51,6%) ukupni odgovori tendiraju negativnom stavu.

Iz rezultata prvog vala istraživanja na skali rodne neravnopravnosti u sportu moguće je zaključiti da su stavovi sudionika, obzirom na slaganje odnosno odbijanje sadržaja instrumenta, u smjeru rodne ravnopravnosti u sportu. Većina sudionika iskazuje neslaganje s česticama pozitivnog smjera na kojima veći rezultat indicira veću neravnopravnost u sportu.

Tablica 5. Deskriptivni pokazatelji skale rodne neravnopravnosti u sportu, 1. val (N=161)

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	SD
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)		
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	65 (40,4)	56 (34,8)	31 (19,3)	9 (5,6)	0 (0,0)	1,90	,903
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	29 (18)	69 (42,9)	49 (30,4)	11 (6,8)	3 (1,9)	2,32	,911
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	92 (57,1)	54 (33,5)	13 (8,1)	2 (1,2)	0 (0,0)	1,53	,698
Neki sportovi su pregrubi za žene.	38 (23,6)	40 (24,8)	24 (14,9)	51 (31,7)	8 (5)	2,70	1,275
Ženski sport nije "pravi" sport.	95 (59)	42 (26,1)	16 (9,9)	5 (3,1)	3 (1,9)	1,63	,921
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	69 (42,9)	64 (39,8)	21 (13)	6 (3,7)	1 (0,6)	1,80	,852
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	65 (40,4)	44 (27,3)	25 (15,5)	19 (11,8)	8 (5)	2,14	1,212
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	54 (33,5)	69 (42,9)	29 (18)	8 (5)	1 (0,6)	1,96	,880
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	87 (54)	33 (20,5)	23 (14,3)	10 (6,2)	8 (5)	1,88	1,171
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	59 (36,7)	74 (46)	24 (14,9)	4 (2,5)	0 (0,0)	1,83	,768
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	91 (56,5)	56 (34,8)	11 (6,8)	3 (1,9)	0 (0,0)	1,54	,707
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca.*	7 (4,4)	22 (13,7)	25 (15,5)	36 (22,4)	71 (44,1)	3,88	1,237
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	87 (54)	57 (35,4)	13 (8,1)	2 (1,2)	2 (1,2)	1,60	,793
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	61 (37,9)	68 (42,2)	29 (18)	3 (1,9)	0 (0,0)	1,84	,782
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti.*	14 (8,7)	29 (18)	23 (14,3)	33 (20,5)	62 (38,5)	3,62	1,378
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	59 (36,7)	57 (35,4)	27 (16,8)	14 (8,7)	4 (2,5)	2,05	1,054
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati "vrhunskim sportašima".	91 (56,5)	54 (33,5)	12 (7,5)	3 (1,9)	1 (0,6)	1,57	,765
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	79 (49,1)	53 (32,9)	20 (12,4)	7 (4,4)	2 (1,2)	1,76	,920
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima	87 (54)	51 (31,7)	12 (7,5)	11 (6,8)	0 (0,0)	1,67	,886
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	83 (51,6)	67 (41,6)	10 (6,2)	1 (0,6)	0 (0,0)	1,56	,641
Ženski sport nema svoju publiku.	57 (35,4)	61 (37,9)	31 (19,3)	11 (6,8)	1 (0,6)	1,99	,939

$\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * čestice su formulirane u suprotnom smjeru na način da više slaganje ukazuje na veću rodnu ravnopravnost u sportu

Rezultati drugog vala istraživanja na česticama skale rodne neravnopravnosti u sportu nalaze se u Tablici 6. Sa tvrdnjom „Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru“ ne

slaže se ili se uopće ne slaže 90,7% sudionika. Neslaganje s tvrdnjom „Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere“ iskazalo je 50,9% sudionika, a njih 24,2% uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom. Da su žene preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu ne smatra 46% ispitanika dok se 41,6% uopće ne slaže s navedenim. Slično tome, sa česticom „Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka“ ne slaže se 45,3% sudionika, a njih 41% u potpunosti se ne slaže s ovom česticom.

Izrazito negativan stav prema rodnoj neravnopravnosti u sportu može se vidjeti u razini nekog stupnja neslaganja s česticama „Ženski sport nije “pravi” sport“ (88,8%), „Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod“ (85,7%), „Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati "vrhunskim sportašima"“ (83,2%) i „Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima“ (82,6%).

Vrlo zanimljivo je razmišljanje jedne sugovornice koja na pitanje o tome kako okolina u kojoj živi gleda na sportaše i sportašice te je li imala negativnih iskustava odgovara: „*Pošto sam ja cura i bavila sam se ritmičkom gimnastikom nisam imala nikakve loše komentare. Možda bi da se netko muški bavi ritmičkom gimnastikom... njega bi gledali na taj način kao da jednostavno blati muški rod.*“ (IDRG: 9). Ovakav odgovor pokazuje da je sugovornica svjesna predrasuda koje su ukorijenjene u našem društvu, ali isto tako pokazuje i pomak prema egalitarnosti mlađih generacija.

Kao i u prvom valu prikupljanja podataka, najviši prosječni rezultat među svim česticama formuliranih u pozitivnom smjeru je na čestici „Neki sportovi su pregrubi za žene“ ($\bar{x}=2,85$; $SD=1,216$). Čestica s kojom su se sudionici najviše slagali je „Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca“. S navedenom tvrdnjom slagalo se 34,2% sudionika, a u potpunosti se slagalo još njih 32,3%. S česticom „Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti“ slagalo se 26,1% sudionika, a u potpunosti se slagalo još 22,4% sudionika. Prosječni rezultati na ove dvije čestice su $\bar{x}=3,77$ i $\bar{x}=3,34$. Kako je ovdje riječ o česticama koje su formulirane u suprotnom smjeru vidljiv je negativan stav prema rodnoj neravnopravnosti u sportu.

Najviše neodlučnih odgovora (ne znam, nisam siguran/na) je na čestici „Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima“ na kojoj je 27,3% sudionika odgovorilo da ne znaju ili nisu sigurni. Nešto više sudionika u nekoj se mjeri ne slažu s česticom (51,6%) od onih koji se u nekoj mjeri slažu (21,1%) te je ovdje vidljiva tendencija odgovora prema negativnom stavu.

Čestice formulirane u pozitivnom smjeru, njih 19, imaju prosječne rezultate u rasponu od 1,67 do 2,85. Kako je prosječna vrijednost ispod 3, što je srednji rezultat na skali, vidljivo je da sudionici ovog istraživanja pokazuju rodno ravnopravne stavove o sportu.

Tablica 6. Deskriptivni pokazatelji skale rodne neravnopravnosti u sportu, 2. val (N=161)

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	SD
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)		
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	42 (26,1)	72 (44,7)	34 (21,1)	11 (6,8)	2 (1,2)	2,12	,920
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	22 (13,7)	61 (37,9)	44 (27,3)	30 (18,6)	4 (2,5)	2,58	1,022
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	71 (44,1)	75 (46,6)	12 (7,5)	1 (0,6)	2 (1,2)	1,68	,745
Neki sportovi su pregrubi za žene.	24 (14,9)	48 (29,8)	29 (18)	48 (29,8)	12 (7,5)	2,85	1,216
Ženski sport nije "pravi" sport.	77 (47,8)	66 (41)	12 (7,45)	6 (3,73)	0 (0,0)	1,67	,773
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	43 (26,7)	72 (44,7)	36 (22,4)	10 (6,2)	0 (0,0)	2,08	,859
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	43 (26,7)	59 (36,7)	25 (15,5)	29 (18)	5 (3,1)	2,34	1,146
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	49 (30,4)	68 (42,2)	29 (18)	11 (6,8)	4 (2,5)	2,09	,990
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	66 (41)	40 (24,8)	19 (11,8)	30 (18,6)	6 (3,7)	2,19	1,258
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	39 (24,2)	82 (50,9)	31 (19,3)	8 (5)	1 (0,6)	2,07	,830
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	67 (41,6)	74 (46)	15 (9,3)	4 (2,5)	1 (0,6)	1,75	,777
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca.*	5 (3,1)	25 (15,5)	24 (14,9)	55 (34,2)	52 (32,3)	3,77	1,152
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	66 (41)	73 (45,3)	18 (11,2)	4 (2,5)	0 (0,0)	1,75	,750
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	50 (31,1)	70 (43,5)	27 (16,8)	10 (6,2)	4 (2,5)	2,06	,976
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti.*	10 (6,2)	39 (24,2)	34 (21,1)	42 (26,1)	36 (22,4)	3,34	1,240
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	38 (23,7)	61 (37,9)	32 (19,9)	28 (17,4)	2 (1,2)	2,35	1,062
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	73 (45,3)	61 (37,9)	21 (13)	5 (3,1)	1 (0,6)	1,76	,842
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	60 (37,3)	53 (32,9)	35 (21,7)	11 (6,8)	2 (1,2)	2,02	,990
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima	70 (43,5)	63 (39,1)	21 (13)	5 (3,1)	2 (1,2)	1,8	,874
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	65 (40,4)	73 (45,3)	15 (9,3)	6 (3,7)	2 (1,2)	1,80	,850
Ženski sport nema svoju publiku.	41 (25,5)	68 (42,2)	33 (20,5)	17 (10,6)	2 (1,2)	2,20	,980

$\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * čestice su formulirane u suprotnom smjeru na način da više slaganje ukazuje na veću rodnu ravnopravnost u sportu

5.2. Testiranje razlika između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale rodne neravnopravnosti u sportu

Sve tvrdnje stavova o rodnoj neravnopravnosti u sportu statistički značajno odstupaju od normalne distribucije te su zbog toga korišteni neparametrijski testovi za testiranje razlika na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala istraživanja.

Rezultati Wilcoxonovog testa rangiranja za testiranje razlika na parovima tvrdnji skale o rodnoj neravnopravnosti u sportu između prvog i drugog vala istraživanja ukupnog uzorka (N=161) nalaze se u Tablici 7. Rezultati na 16 parova tvrdnji se statistički značajno razlikuju između prvog i drugog vala istraživanja. Na svih 16 parova tvrdnji rezultat je statistički značajno viši u drugom valu istraživanja što ukazuje na višu razinu rodne neravnopravnosti u sportu u drugome valu istraživanja.

Na 5 parova tvrdnji („Neki sportovi su pregrubi za žene“, „Ženski sport nije pravi sport“, „Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima“, „Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...)“ i „Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca“) nema statistički značajne razlike u rezultatima prvog i drugog vala istraživanja kod ukupnog uzorka.

Tablica 7. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala na skali rodne neravnopravnosti u sportu (N=161)

1. val – 2. val	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Me 1	Me 2	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga. – Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	1,90<2,12**	2,00	2,00	-2,813
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima. – Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	2,32<2,58**	2,00	2,00	-2,921
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru. – Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	1,53<1,68*	1,00	2,00	-2,061
Neki sportovi su pregrubi za žene. – Neki sportovi su pregrubi za žene.	2,70<2,85	3,00	3,00	-1,759
Ženski sport nije pravi sport. – Ženski sport nije pravi sport.	1,63<1,67	1,00	2,00	-,571
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj. – Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	1,80<2,08**	2,00	2,00	-4,141
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci. – Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	2,14<2,34*	2,00	2,00	-2,460
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima. – Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	1,96<2,09	2,00	2,00	-1,661
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci. – Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	1,88<2,19**	1,00	2,00	-3,263
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere. – Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	1,83<2,07**	2,00	2,00	-3,772
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu. – Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	1,54<1,75**	1,00	2,00	-3,333
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca – Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	3,88>3,77	4,00	4,00	-1,272
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka. – Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	1,60<1,75*	1,00	2,00	-2,534
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom. – Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	1,84<2,06**	2,00	2,00	-2,884
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti – Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	3,62>3,34**	4,00	3,00	-2,970
Nastupi ženskih ekipa su dosadni. – Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	2,05<2,35**	2,00	2,00	-3,701
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“. – Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	1,57<1,76**	1,00	2,00	-2,649
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta. – Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	1,76<2,02**	2,00	2,00	-3,538
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...). – Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	1,67<1,8	1,00	2,00	-1,904
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod. – Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	1,56<1,8**	1,00	2,00	-3,882
Ženski sport nema svoju publiku. – Ženski sport nema svoju publiku.	1,99<2,2*	2,00	2,00	-2,336

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; Me 1– medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val;

Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

Razlike u rezultatima na parovima tvrdnji skale o rodnoj neravnopravnosti u sportu kod studenata (N=92) između prvog i drugog vala istraživanja prikazane su u Tablici 8. Statistički značajna razlika u rezultatima između prvog i drugog vala istraživanja kod studenata postoji na 13 tvrdnji. Rezultati drugog vala istraživanja na svih 13 tvrdnji su statistički značajno veći i ukazuju na viši stupanj rodne neravnopravnosti u sportu. Na 8 tvrdnji nema statistički značajne razlike u rezultatima prvog i drugog vala istraživanja kod studenata.

Tablica 8. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala kod studenata na skali rodne neravnopravnosti u sportu (N=92)

1. val – 2. val	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Me 1	Me 2	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga. – Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	2,02<2,25*	2,00	2,00	-2,187
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima. – Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	2,46<2,84**	2,00	3,00	-3,238
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru. – Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	1,73<1,85	2,00	2,00	-1,355
Neki sportovi su pregrubi za žene. – Neki sportovi su pregrubi za žene.	3,02<3,30*	3,50	4,00	-2,346
Ženski sport nije pravi sport. – Ženski sport nije pravi sport.	1,95=1,95	2,00	2,00	-,058
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj. – Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	1,93<2,21**	2,00	2,00	-3,467
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci. – Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	2,55<2,80*	2,00	3,00	-2,259
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima. – Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	2,18<2,42*	2,00	2,00	-2,401
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci. – Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	2,35<2,59	2,00	2,00	-1,926
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere. – Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	1,92<2,18**	2,00	2,00	-3,230
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu. – Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	1,83<2,00*	2,00	2,00	-1,992
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca – Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	3,45>3,25	3,00	3,00	-1,447
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka. – Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	1,75<1,89	2,00	2,00	-1,652
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom. – Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	2,09<2,47**	2,00	2,00	-3,380
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti – Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	3,12>2,78*	3,00	3,00	-2,385
Nastupi ženskih ekipa su dosadni. – Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	2,46<2,84**	2,00	3,00	-3,299
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“. – Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	1,85<2,05	2,00	2,00	-1,863
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta. – Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	2,13<2,46**	2,00	2,00	-2,815

Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...). – Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	2,07=2,07	2,00	2,00	-,851
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod. – Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	1,76<2,13**	2,00	2,00	-4,106
Ženski sport nema svoju publiku. – Ženski sport nema svoju publiku.	2,14<2,28	2,00	2,00	-1,241

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x}$ 1 – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x}$ 2 – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

Tablica 9 prikazuje razlike u rezultatima između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale o rodnoj neravnopravnosti u sportu kod studentica (N=69). Statistički značajna razlika u rezultatima između prvog i drugog vala istraživanja kod studentica postoji na 10 tvrdnji. Na svih 10 tvrdnji rezultati su statistički značajno veći u drugom valu istraživanja što ukazuje na viši stupanj rodne neravnopravnosti u sportu kod studentica.

Tablica 9. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala kod studentica na skali rodne neravnopravnosti u sportu (N=69)

1. val – 2. val	$\bar{x}$ 1 / $\bar{x}$ 2	Me 1	Me 2	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga. – Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	1,74<1,96	2,00	2,00	-1,765
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima. – Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	2,13<2,25*	2,00	2,00	-,723
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru. – Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	1,28<1,46	1,00	1,00	-1,630
Neki sportovi su pregrubi za žene. – Neki sportovi su pregrubi za žene.	2,26>2,25	2,00	2,00	-,057
Ženski sport nije pravi sport. – Ženski sport nije pravi sport.	1,20<1,30	1,00	1,00	-1,236
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj. – Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	1,61<1,91*	1,00	2,00	-2,486
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci. – Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	1,58<1,72	1,00	2,00	-1,067
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima. – Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	1,67>1,64	2,00	2,00	-,400
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci. – Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	1,25<1,67**	1,00	1,00	-2,683
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere. – Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	1,71<1,91*	2,00	2,00	-2,058
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu. – Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	1,16<1,41**	1,00	1,00	-3,024
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca – Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	4,46=4,46	5,00	5,00	-,162
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka. – Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	1,41<1,57*	1,00	1,00	-2,111
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom. – Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	1,51=1,51	1,00	1,00	-,013

Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti – Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	4,29>4,09	5,00	4,00	-1,906
Nastupi ženskih ekipa su dosadni. – Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	1,51<1,70	1,00	2,00	-1,784
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“. – Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	1,19<1,36*	1,00	1,00	-2,120
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta. – Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	1,26<1,43*	1,00	1,00	-2,216
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...). – Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	1,14<1,32*	1,00	1,00	-2,449
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod. – Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	1,29<1,36	1,00	1,00	-,898
Ženski sport nema svoju publiku. – Ženski sport nema svoju publiku.	1,80<2,09*	2,00	2,00	-2,170

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x}$ 1 – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x}$ 2 – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

5.3. Promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu

Razlike između studenata i studentica u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu u prvom valu istraživanja testirane su Mann-Whitney U testom i nalaze se u Tablici 10. Uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu postoji statistički značajna razlika između studenata i studentica na 16 čestica ovog instrumenta. Studentice imaju statistički značajno niže rezultate od studenata na svih 16 čestica što upućuje na to da studentice pokazuju rodno ravnopravnije stavove u sportu od studenata. Studentice se ne slažu sa tipičnim stereotipima o sportašicama kojima se podcjenjuju njihove sposobnosti i vještine, odbacuju vjerovati da sport nije namijenjen ženama zbog preosjetljivosti ženskog tijela koje ima isključivo reproduktivnu ulogu te nije stvoreno za podnošenje velikih tjelesnih napora koje iziskuje sport. Isto tako, u statistički značajno većoj mjeri od studenata smatraju da sport nije isključivo za muškarce, da mediji trebaju prenositi jednako muški i ženski sport, da zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci te da se i muškarci mogu baviti estetskim sportovima bez da budu stigmatizirani.

Tablica 10. Razlika u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu između studenata i studentica – 1. val

	Spol	N	SrR M / SrR Ž	Me	U	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	Muški	92	87,18>72,75	2,00	2605	-2,066
	Ženski	69		2,00		
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	Muškog	92	87,96>71,72	2,00	2534	-2,321
	Ženski	69		2,00		
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	Muški	92	93,09>64,88**	2,00	2062	-4,314
	Ženski	69		1,00		
Neki sportovi su pregrubi za žene.	Muški	92	92,51>65,65**	3,50	2115	-3,738
	Ženski	69		2,00		
Ženski sport nije pravi sport.	Muški	92	96,61>60,18**	2,00	1737,5	-5,571
	Ženski	69		1,00		
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	Muški	92	88,80>70,59	2,00	2456	-2,651
	Ženski	69		1,00		
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	Muški	92	96,68>59,69**	2,00	1703,5	-5,271
	Ženski	69		1,00		
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	Muški	92	92,86>65,18**	2,00	2082,5	-3,98
	Ženski	69		2,00		
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	Muški	92	101,79>53,28**	2,00	1261,5	-7,169
	Ženski	69		1,00		
	Muški	92	86,68>73,42	2,00	2651	-1,937

Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	Ženski	69		2,00		
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	Muški	92	98,46>57,72**	2,00	1567,5	-6,225
	Ženski	69		1,00		
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	Muški	92	62,94<105,08**	3,00	1512,5	-5,994
	Ženski	69		5,00		
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	Muški	92	92,07>66,24**	2,00	2155,5	-3,896
	Ženski	69		1,00		
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	Muški	92	94,83>62,56**	2,00	1901,5	-4,675
	Ženski	69		1,00		
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	Muški	92	63,42<104,44**	3,00	1556,5	-5,745
	Ženski	69		5,00		
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	Muški	92	98,64>57,49**	2,00	1551,5	-5,839
	Ženski	69		1,00		
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	Muški	92	97,01>59,66**	2,00	1701,5	-5,691
	Ženski	69		1,00		
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	Muški	92	99,16>56,79**	2,00	1503,5	-6,211
	Ženski	69		1,00		
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	Muški	92	101,25>54,00**	2,00	1311	-7,072
	Ženski	69		1,00		
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	Muški	92	94,74>62,68**	2,00	1910	-4,856
	Ženski	69		1,00		
Ženski sport nema svoju publiku.	Muški	92	88,50>71,00	2,00	2484	-2,493
	Ženski	69		2,00		

** značajno uz 1% rizika uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu; SrR M – srednji rang muški; SrR Ž – srednji rang ženski; Me – medijan; U – vrijednost Mann – Whitney U testa; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa

U drugom valu istraživanja Mann – Whitney U testom izračunate su razlike između studentica i studenata u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu (Tablica 11). Uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu na 16 čestica ove skale postoji statistički značajna razlika između studentica i studenata. Studentice na svih 16 čestica postižu statistički značajno niže rezultate od studenata.

Iznimno velika razlika između studentica i studenata u slaganju je sa tvrdnjama: „Neki sportovi su pregrubi za žene“, „Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci“, „Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca“, „Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom“, „Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti“, „Nastupi ženskih ekipa su dosadni“, „Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta“, „Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...)“ i „Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju

muški rod“. Statistički značajne razlike između studenata i studentica u drugom valu prikupljanja podataka nije bilo u slaganju sa tvrdnjama iz domene tradicionalnih rodni uloga koje se odnose na stereotipne pretpostavke da žene sportašice ne mogu biti dobre majke i da ih sport odvraća od majčinstva te da žena koja se bavi profesionalnim sportom ne može brinuti za svoju obitelj i da dobivanje djeteta ujedno označava i kraj sportske karijere.

I u prvom i u drugom valu istraživanja studentice postižu niže rezultate na svim česticama skale rodne neravnopravnosti u sportu iz čega se može zaključiti da studentice imaju egalitarnije stavove o rodnoj ravnopravnosti u sportu od studenata.

Tablica 11. Razlika u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu između studenata i studentica – 2. val

	Spol	N	SrR M / SrR Ž	Me	U	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	Muški	92	87,35>72,54	2,00	2590	-2,123
	Ženski	69		2,00		
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	Muški	92	92,53>65,63**	3,00	2114	-3,785
	Ženski	69		2,00		
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	Muški	92	93,32>64,57**	2,00	2041	-4,295
	Ženski	69		1,00		
Neki sportovi su pregrubi za žene.	Muški	92	98,04>58,28**	4,00	1607	-5,53
	Ženski	69		2,00		
Ženski sport nije pravi sport.	Muški	92	97,57>58,91**	2,00	1650	-5,745
	Ženski	69		1,00		
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	Muški	92	88,32>71,24	2,00	2501	-2,452
	Ženski	69		2,00		
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	Muški	92	99,84>55,88**	3,00	1441	-6,165
	Ženski	69		2,00		
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	Muški	92	96,2>60,73**	2,00	1776	-5,063
	Ženski	69		2,00		
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	Muški	92	96,99>59,68**	2,00	1703	-5,274
	Ženski	69		1,00		
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	Muški	92	87,63>72,17	2,00	2565	-2,263
	Ženski	69		2,00		
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	Muški	92	96,02>60,97**	2,00	1792	-5,182
	Ženski	69		1,00		
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	Muški	92	58,95<110,41**	3,00	1145	-7,228
	Ženski	69		5,00		
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	Muški	92	88,84>70,54	2,00	2453	-2,695
	Ženski	69		1,00		

Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	Muški	92	100,5>55**	2,00	1380	-6,522
	Ženski	69		1,00		
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	Muški	92	60,48<108,36**	3,00	1287	-6,625
	Ženski	69		4,00		
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	Muški	92	101,87>53,17**	3,00	1254	-6,84
	Ženski	69		2,00		
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	Muški	92	97,23>59,36**	2,00	1681	-5,531
	Ženski	69		1,00		
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	Muški	92	101,4>53,8**	2,00	1297	-6,751
	Ženski	69		1,00		
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	Muški	92	99,76>55,99**	2,00	1449	-6,372
	Ženski	69		1,00		
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	Muški	92	98,79>57,28**	2,00	1537	-6,101
	Ženski	69		1,00		
Ženski sport nema svoju publiku.	Muški	92	85,3>75,27	2,00	2779	-1,425
	Ženski	69		2,00		

** značajno uz 1% rizika uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu; SrR M – srednji rang muški; SrR Ž – srednji rang ženski; Me – medijan; U – vrijednost Mann – Whitney U testa; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa

Mann – Whitney U test korišten je za izračun razlika u stavovima prema rodnoj neravnoj pravnosti u sportu između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i sudionika koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika. Statistički značajne razlike, uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu, u prvom valu istraživanja nisu detektirane (Tablica 12).

Tablica 12. Razlika u stavovima prema rodnoj neravnoj pravnosti u sportu između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i sudionika koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika – 1. val

	Upisani kolegij	N	SrR N / SrR RG	Me	U	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	Nogomet	90	85,25>75,61	2,00	2813	-1,384
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	Nogomet	90	83,21>78,20	2,00	2996	-0,719
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	Nogomet	90	83,26>78,14	1,00	2992	-0,785
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Neki sportovi su pregrubi za žene.	Nogomet	90	80,32<81,86	3,00	3134	-0,215
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Ženski sport nije pravi sport.	Nogomet	90	79,54<82,85	1,00	3064	-0,506
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	Nogomet	90	83,60>77,70	2,00	2961	-0,861
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
	Nogomet	90	82,81>78,71	2,00	3033	-0,581

Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	Nogomet	90	84,97>75,97	2,00	2838	-1,297
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	Nogomet	90	80,75<81,32	1,00	3173	-0,084
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	Nogomet	90	84,25>76,88	2,00	2903	-1,08
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	Nogomet	90	81,72>80,08	1,00	3130	-0,251
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	Nogomet	90	86,23>74,37	4,00	2725	-1,692
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	Nogomet	90	82,48>79,13	1,00	3062	-0,507
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	Nogomet	90	83,52>77,80	2,00	2968	-0,831
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	Nogomet	90	82,14>79,55	4,00	3092	-0,365
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	Nogomet	90	79,49<82,92	2,00	3059	-0,488
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	Nogomet	90	80,36<81,81	1,00	3138	-0,221
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	Nogomet	90	80,90<81,13	1,50	3186	-0,033
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	Nogomet	90	79,44<82,98	1,00	3055	-0,532
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	Nogomet	90	82,15>79,54	1,00	3092	-0,396
	Ritmička gimnastika	71		1,00		
Ženski sport nema svoju publiku.	Nogomet	90	85,30>75,55	2,00	2808	-1,394
	Ritmička gimnastika	71		2,00		

SrR N – srednji rang nogomet; SrR RG – srednji rang ritmička gimnastika; Me – medijan; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U – vrijednost Mann – Whitney U testa

Mann – Whitney U test je korišten i u drugom valu istraživanja za izračun razlika u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i sudionika koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika. Statistički značajne razlike u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i onih koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika, uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu, nisu detektirane (Tablica 13).

Tablica 13. Razlika u stavovima prema rodnoj neravnopravnosti u sportu između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i sudionika koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika – 2. val

	Odslušani kolegij	N	SrR N / SrR RG	Me	U	Z
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	Nogomet	90	86,23>74,37	2,00	2724	-1,706
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	Nogomet	90	75,14<88,43	2,00	2668	-1,876
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	Nogomet	90	82,45>79,16	2,00	3065	-0,493
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Neki sportovi su pregrubi za žene.	Nogomet	90	77,62<85,29	3,00	2891	-1,071
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Ženski sport nije pravi sport.	Nogomet	90	79,56<82,83	1,00	3065	-0,488
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	Nogomet	90	87,02>73,37	2,00	2653	-1,967
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	Nogomet	90	82,34>79,3	2,00	3074	-0,429
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	Nogomet	90	78,32<84,39	2,00	2954	-0,87
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	Nogomet	90	81,91>79,85	2,00	3113	-0,293
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	Nogomet	90	86,66>73,83	2,00	2686	-1,884
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	Nogomet	90	79,83<82,48	2,00	3090	-0,392
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca	Nogomet	90	82,66>78,89	4,00	3046	-0,531
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	Nogomet	90	84,93>76,01	2,00	2841	-1,318
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	Nogomet	90	77,08<85,97	2,00	2842	-1,279
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti	Nogomet	90	82,63>78,93	3,00	3048	-0,514
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	Nogomet	90	81,08>80,89	2,00	3188	-0,027
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati „vrhunskim sportašima“.	Nogomet	90	80,31<81,87	2,00	3133	-0,229
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	Nogomet	90	82,97>78,5	2,00	3018	-0,636
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	Nogomet	90	80,87<81,17	2,00	3183	-0,044
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
	Nogomet	90	80,71<81,37	2,00	3169	-0,097

Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijedaju muški rod.	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Ženski sport nema svoju publiku.	Nogomet	90	86,67>73,82	2,00	2685	-1,832
	Ritmička gimnastika	71		2,00		

SrR N – srednji rang nogomet; SrR RG – srednji rang ritmička gimnastika; Me – medijan; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa;
U – vrijednost Mann – Whitney U testa

Sukladno drugom istraživačkom cilju istraženo je postoje li promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu. Zbroj rezultata na pojedinim česticama skale rodne neravnopravnosti u sportu čini rezultat skale rodne neravnopravnosti u sportu. Veći rezultat na skali označava veću rodnu neravnopravnost u sportu.

Analizom Kolmogorov-Smirnovljeva testa utvrđeno je da se distribucija skale rodne neravnopravnosti u sportu statistički značajno ne razlikuje od normalne distribucije (Tablica 14) pa će se za testiranje razlika koristiti parametrijski testovi.

T-test za zavisne uzorke korišten je za testiranje razlika rezultata na skali rodne neravnopravnosti u sportu između dvaju mjerenja.

Tablica 14. Testiranje normalnosti rezultata skale rodne neravnopravnosti u sportu

	N	$\bar{x}$	SD	K-S	p
Skala rodne neravnopravnosti u sportu – 1. val	161	39,75	12,317	1,085	0,190
Skala rodne neravnopravnosti u sportu – 2. val	161	44,04	13,271	0,771	0,592

K-S - vrijednost Kolmogorov-Smirnovljeva testa za utvrđivanje normaliteta distribucije ; N – broj sudionika; $\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Rezultati t-testa za zavisne uzorke (Tablica 15) upućuju da su sudionici postigli statistički značajno viši rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu nakon odslušanih kolegija u odnosu na rezultate prije odslušanih kolegija ($t=-5,78$; $p<0,01$). Pokazatelj veličine efekta Cohenov d iznosi $d=0,335$ što predstavlja slab efekt. S obzirom na to da viši rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu označava viši stupanj neravnopravnosti u sportu može se zaključiti kako sudionici ovog istraživanja nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu pokazuju manje egalitarne stavove prema rodnoj ravnopravnosti u sportu što ukazuje na specifičnost uzorka i onemogućava širu generalizaciju ovog nalaza.

Tablica 15. Razlike rezultata na skali rodne neravnopravnosti u sportu između prvog i drugog vala (N=161)

	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	SD	t	df
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 1. val	39,75 < 44,04**	12,317	-5,78	160
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 2. val		13,271		

** p < 0,01; t - vrijednost t-testa za zavisne uzorke; df – stupnjevi slobode; $\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; SD – standardna devijacija

Inicijalna hipoteza ovog istraživanja pretpostavlja da postoje statistički značajne promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti. Na temelju dobivenih rezultata utvrđeno je da hipoteza ovog dijela istraživanja nije potvrđena. Nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu na ukupnom uzorku došlo je do promjena u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu u smjeru rodne neravnopravnosti. Iako ovakav nalaz nije u skladu s očekivanjima može se ipak primijetiti da prosječan ukupni rezultat na skali stavova o rodnoj neravnopravnosti u sportu dobiven na cijelom uzorku u prvom valu prikupljanja podataka iznosi $\bar{x}_{1.val}=39,57$ ($SD_{1.val}=12,317$) dok je u drugom valu prikupljanja podataka on $\bar{x}_{2.val}=44,04$ ($SD_{2.val}=13,271$). Teorijski minimum skale je 21 dok teorijski maksimum iznosi 105, iznos sredine teorijskog raspona varijacija je 63. Iz navedenog je vidljivo da su stavovi o rodnoj neravnopravnosti u sportu kod sudionika ovog istraživanja umjereno egalitarni (aritmetička sredina pomaknuta je od sredine skale prema egalitarnijem polu).

Kako bi se izračunala razlika između studenata i studentica na skali rodne neravnopravnosti u sportu u prvom i drugom valu istraživanja korišten je t-test za nezavisne uzorke.

Analizirajući po spolu, studentice u prvom valu istraživanja pokazuju statistički značajno niži rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu od studenata ($t=9,004$; $p<0,01$). Smjer razlika pokazuje da studentice imaju egalitarnije stavove ($\bar{x}=31,93$; $SD=6,813$), dok su stavovi studenata manje egalitarni ($\bar{x}=45,62$; $SD=12,281$) (Tablica 16).

Tablica 16. Razlike između studentica i studenata na skali rodne neravnopravnosti u sportu
– 1. val

	Spol	N	$\bar{x}$ M / $\bar{x}$ Ž	SD	t	df
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 1. val	Muški	92	45,62>31,93**	12,281	9,004	147,72
	Ženski	69		6,813		

** p < 0,01; df – stupnjevi slobode; $\bar{x}$ M – aritmetička sredina muški; $\bar{x}$ Ž – aritmetička sredina ženski; SD – standardna devijacija;
t - vrijednost t-testa za nezavisne uzorke

I u drugom valu istraživanja studentice pokazuju statistički značajno niži rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu od studenata (t=9,250; p<0,01). Ovakav rezultat ukazuje da i nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu studenti ($\bar{x}$ =50,63; SD=12,157) u značajno višoj mjeri pokazuju rodno neravnopravnije stavove u sportu od studentica ($\bar{x}$ =35,26; SD=8,926) (Tablica 17).

Tablica 17. Razlike između studentica i studenata na skali rodne neravnopravnosti u sportu
– 2. val

	Spol	N	$\bar{x}$ M / $\bar{x}$ Ž	SD	t	df
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 2. val	Muški	92	50,63>35,26**	12,157	9,250	158,941
	Ženski	69		8,926		

** p < 0,01; df – stupnjevi slobode; $\bar{x}$ M – aritmetička sredina muški; $\bar{x}$ Ž – aritmetička sredina ženski; SD – standardna devijacija;
t - vrijednost t-testa za nezavisne uzorke

Za izračunavanje razlika između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i onih koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika na skali rodne neravnopravnosti u sportu korišten je t-test za nezavisne uzorke.

Nije potvrđena statistički značajna razlika između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i onih koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika na skali rodne neravnopravnosti u sportu. Isto tako, nema statistički značajne razlike na skali rodne neravnopravnosti u sportu između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i sudionika koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika (Tablica 18).

Tablica 18. Razlike između sudionika koji su upisali/odslušali Nogomet i onih koji su upisali/odslušali Ritmičku gimnastiku na skali rodne neravnopravnosti u sportu – 1. i 2. val

	Upisani/odslušani kolegij	N	$\bar{x}$ N / $\bar{x}$ RG	SD	t	df
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 1. val	Nogomet	90	40,01>39,42	12,808	0,30	159
	Ritmička gimnastika	71		11,748		
Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 2. val	Nogomet	90	44,26>43,77	13,845	0,228	159
	Ritmička gimnastika	71		12,599		

$\bar{x}$ N – aritmetička sredina nogomet; $\bar{x}$ RG – aritmetička sredina ritmička gimnastika; SD – standardna devijacija; df – stupnjevi slobode; t – vrijednost t-testa za nezavisne uzorke

U ovom istraživanju pretpostavka je bila da će se stavovi studenata i studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički značajno razlikovati kako s obzirom na spol tako i s obzirom na sport o kojem je riječ.

Stavovi studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu statistički se značajno razlikuju od stavova studenta kako u prvom tako i u drugom valu istraživanja. Studentice u obje točke mjerenja pokazuju egalitarnije stavove od studenata.

Međutim, stavovi sudionika o rodnoj ravnopravnosti u sportu statistički se značajno ne razlikuju niti s obzirom na to jesu li upisali Nogomet ili Ritmičku gimnastiku niti s obzirom na to jesu li odslušali Nogomet ili Ritmičku gimnastiku.

Na temelju dobivenih rezultata utvrđeno je da je navedena hipoteza djelomično potvrđena.

5.4. Stavovi povezani s rodom

Rodne uloge uključuju ponašanja dodijeljena muškarcima i ženama koja se temelje isključivo na rodnim razlikama. S druge strane, stavovi prema rodnim ulogama odnose se na uvjerenja koja ljudi imaju o povjerenim ulogama i odgovornostima muškaraca i žena. Stavovi igraju veliku ulogu u oblikovanju ponašanja i identiteta pojedinca i često mogu biti važniji od toga je li netko muškarac ili žena (Petani i sur., 2021; Frieze i sur., 2003).

Stavovi o rodnim ulogama među pojedincima mogu varirati od tradicionalnih preko umjerenih do egalitarnih. Tradicionalni stavovi potiču razlike u ulogama muškaraca i žena i favoriziraju muški rod. Nasuprot tome, egalitarni stavovi prema rodnim ulogama ne podržavaju segregaciju prema rodu i potiču jednaka očekivanja muškaraca i žena u svim sferama društvenog života (Petani i sur., 2021; Giddens i sur., 2018; Wharton, 2005).

Skalom rodnih stavova procijenjeni su stavovi sudionika povezani s rodom (Tomić-Koludrović i sur., 2018) koji su usko povezani s rodnom ravnopravnošću. Izvorna skala prilagođena je potrebama ovog istraživanja (poglavlje 3.3.2. *Predistraživanje za validaciju mjernih instrumenata*). Zvezdicom (*) su označene čestice formulirane u negativnom smjeru, odnosno na kojima veći rezultat označava višu razinu rodne neravnopravnosti, a ostale su čestice formulirane na način da veći rezultat označava egalitarniji stav. Rezultati prvog vala istraživanja na skali rodnih stavova prikazani su u Tablici 19.

Sudionici pokazuju izrazito visok stupanj slaganja s česticom „Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake“ s kojom se 49,7% sudionika u potpunosti slagalo, a još 37,9% sudionika se slagalo. Slična razina slaganja vidljiva je i kod čestice „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci“ s kojom se u potpunosti slaže 49,1% i slaže 34,8% sudionika. Visok stupanj slaganja vidljiv je i kod čestice „Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi“ gdje se u nekoj mjeri s česticom slaže 73,9% sudionika i kod čestice „Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima“ s kojom je 72,1% sudionika izrazilo neki stupanj slaganja.

Za česticu „Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici“ najviše je neodlučnih odgovora. 57,1% sudionika ne zna ili nije sigurno dok ukupni odgovori pokazuju tendenciju prema negativnom stavu jer ima više sudionika koji se u nekoj mjeri ne slažu s česticom (29,2%) od onih

koji se u nekoj mjeri slažu (13,6%). Druga čestica koja se može istaknuti po broju neodlučnih odgovora je čestica: „Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci“ na kojoj je oko polovina sudionika (52,2%) odgovorila da ne zna ili nije sigurno. Ukupni odgovori pokazuju kako se 23,7% sudionika u nekoj mjeri slaže dok se 27,3% u nekoj mjeri ne slaže s njom. Najmanja razina slaganja iskazana je na čestici „Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene“ s kojom se nije slagalo 46% sudionika, a uopće se nije slagalo 19,9% sudionika. Niska razina slaganja također se vidi u čestici „O kontracepciji se treba brinuti žena“ s kojom se nije slagalo 36% sudionika, a uopće se nije slagalo 25,5% sudionika. Slično tome, s česticom „Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena“ uopće se nije slagalo 21,7% ispitanika, a nije se slagalo njih 39,8%. Čestice o kojima je ovdje riječ formulirane su u suprotnom smjeru pa se ovdje mogu iščitati rodno ravnopravni stavovi.

Tablica 19. Deskriptivni pokazatelji skale rodnih stavova, 1. val (N=161)

	U opće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	SD
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)		
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	7 (4,4)	33 (20,5)	54 (33,5)	58 (36)	9 (5,6)	3,18	,968
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	9 (5,6)	35 (21,7)	84 (52,2)	30 (18,6)	3 (1,9)	2,89	,834
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	7 (4,4)	32 (19,9)	58 (36)	53 (32,9)	11 (6,8)	3,18	,974
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.*	8 (5)	39 (24,2)	92 (57,1)	20 (12,4)	2 (1,2)	2,81	,763
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	4 (2,5)	3 (1,9)	13 (8,1)	61 (37,9)	80 (49,7)	4,30	,888
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	1 (0,6)	14 (8,7)	30 (18,6)	56 (34,8)	60 (37,3)	3,99	,984
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	1 (0,62)	7 (4,4)	18 (11,2)	56 (34,8)	79 (49,1)	4,27	,873
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.*	18 (11,2)	65 (40,4)	32 (19,9)	37 (23)	9 (5,6)	2,71	1,109
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.*	15 (9,3)	37 (23)	38 (23,6)	64 (39,8)	7 (4,4)	3,07	1,085
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.*	21 (13)	42 (26,1)	37 (23)	55 (34,2)	6 (3,7)	2,89	1,127
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.*	11 (6,8)	31 (19,3)	45 (28)	58 (36)	16 (9,9)	3,23	1,085
O kontracepciji se treba brinuti žena.*	41 (5,5)	58 (36)	39 (24,2)	17 (10,6)	6 (3,7)	2,31	1,080
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.*	32 (19,9)	74 (46)	25 (15,5)	25 (15,5)	5 (3,1)	2,36	1,064
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.*	27 (16,8)	58 (36)	45 (28)	23 (14,3)	8 (5)	2,55	1,084
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.*	35 (21,7)	64 (39,8)	47 (29,2)	13 (8,1)	2 (1,2)	2,27	,935
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	3 (1,9)	19 (11,8)	50 (31,1)	69 (42,9)	20 (12,4)	3,52	,923
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	1 (0,6)	21 (13)	47 (29,2)	58 (36)	34 (21,1)	3,64	,978
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	27 (16,8)	34 (21,1)	22 (13,7)	40 (24,8)	38 (23,6)	3,17	1,434
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	3 (1,9)	10 (6,2)	29 (18)	75 (46,6)	44 (27,3)	3,91	,931
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	2 (1,2)	11 (6,8)	55 (34,2)	52 (32,3)	41 (25,5)	3,74	,959
Pobačaj treba zabraniti zakonom.*	55 (34,2)	36 (22,4)	41 (25,5)	14 (8,7)	15 (9,3)	2,37	1,288

$\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * čestice su formulirane u suprotnom smjeru na način da više slaganje ukazuje na veću rodnu neravnopravnost

Rezultati drugog vala istraživanja na česticama skale rodni stavova nalaze se u Tablici 20. Potpuno slaganje s česticom „Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake“ iskazalo je 46% sudionika, a 36,7% sudionika s tvrdnjom se slaže. Visoki postotak slaganja (43,5%) je i s tvrdnjom „Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima“ dok se 26,1% sudionika u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Također, vrlo visoko (40,4%) slaganje sudionika je s tvrdnjom „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci“ uz potpuno slaganje 34,8% sudionika. Ovakvim odgovorima sudionika pokazuju vrlo visoku razinu obrazovno-profesionalne egalitarnosti. S česticom „Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi“ slaže se 42,9% i još njih 28% se u potpunosti slaže. Vrlo visoki stupanj slaganja je s česticom „Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci“ (49,1%) uz još 7,5% sudionika koji se u potpunosti slažu.

Vrlo negativan stav može se vidjeti u razini slaganja s česticama „Pobačaj treba zabraniti zakonom“ i „O kontracepciji se treba brinuti žena“ prema kojima je oko 62% sudionika izrazilo neki stupanj neslaganja. S obzirom na to da je riječ o česticama koje su formulirane u suprotnom smjeru ovdje se vidi pozitivan stav prema rodnim ulogama.

Najviše neodlučnih odgovora (ne znam, nisam siguran/na) je na čestici „Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci“ na kojoj je 55,3% sudionika odgovorilo da ne znaju ili nisu sigurni. Ukupni odgovori na ovoj čestici pokazuju da 23,7% sudionika ima tendenciju prema pozitivnom stavu dok se 21,1% sudionika u nekoj mjeri ne slažu s česticom. Druga čestica po broju neodlučnih odgovora je čestica: „Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici“ na kojoj je 51,6% sudionika odgovorilo da ne zna ili nije sigurno. Na navedenoj čestici ukupni odgovori pokazuju tendenciju prema odbijanju jer je 29,9% sudionika odgovorilo da se u nekoj mjeri ne slažu s česticom.

Tablica 20. Deskriptivni pokazatelji skale rodni stavova, 2. val (N=161)

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem	$\bar{x}$	SD
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)		
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	8 (5)	23 (14,3)	52 (32,3)	65 (40,4)	13 (8,1)	3,32	,985
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	11 (6,8)	23 (14,3)	89 (55,3)	31 (19,3)	7 (4,4)	3,00	,887
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	9 (5,6)	25 (15,5)	71 (44,1)	45 (28)	11 (6,8)	3,15	,957
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.*	12 (7,5)	36 (22,4)	83 (51,6)	26 (16,2)	4 (2,5)	2,84	,873
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	5 (3,1)	8 (5)	15 (9,3)	59 (36,7)	74 (46)	4,17	1,004
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	3 (1,9)	11 (6,8)	35 (21,7)	70 (43,5)	42 (26,1)	3,85	,950
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	4 (2,5)	5 (3,1)	31 (19,3)	65 (40,4)	56 (34,8)	4,02	,945
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.*	15 (9,3)	60 (37,3)	37 (23)	45 (28)	4 (2,5)	2,77	1,038
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.*	14 (8,7)	43 (26,7)	48 (29,8)	52 (32,3)	4 (2,5)	2,93	1,019
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.*	27 (16,8)	38 (23,6)	49 (30,4)	37 (23)	10 (6,2)	2,78	1,160
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.*	7 (4,4)	32 (19,9)	50 (31,1)	61 (37,9)	11 (6,8)	3,23	,989
O kontracepciji se treba brinuti žena.*	38 (23,6)	61 (38)	34 (21,1)	23 (14,3)	5 (3,1)	2,35	1,086
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.*	31 (19,3)	61 (37,9)	39 (24,2)	28 (17,4)	2 (1,2)	2,43	1,029
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.*	23 (14,3)	49 (30,4)	52 (32,3)	28 (17,4)	9 (5,6)	2,70	1,090
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.*	26 (16,2)	54 (33,5)	63 (39,1)	17 (10,6)	1 (0,6)	2,46	,908
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	3 (1,9)	27 (16,8)	40 (24,8)	79 (49,1)	12 (7,5)	3,43	,920
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	5 (3,1)	21 (13)	51 (31,7)	61 (37,9)	23 (14,3)	3,47	,994
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	20 (12,4)	24 (14,9)	41 (25,5)	36 (22,4)	40 (24,8)	3,32	1,330
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	5 (3,1)	12 (7,5)	30 (18,6)	69 (42,9)	45 (28)	3,85	1,014
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	5 (3,1)	20 (12,4)	48 (29,8)	51 (31,7)	37 (23)	3,59	1,069
Pobačaj treba zabraniti zakonom.*	58 (36,2)	41 (25,8)	39 (24,2)	12 (7,5)	11 (6,8)	2,24	1,212

$\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; * čestice su formulirane u suprotnom smjeru na način da više slaganje ukazuje na veću rodnu neravnopravnost

5.5. Testiranje razlika između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale rodni stavova

Sve tvrdnje na skali rodni stavova statistički značajno odstupaju od normalne distribucije te se zbog toga koristio Wilcoxonov test rangiranja za testiranje razlika u rezultatima pojedinih tvrdnji prvog i drugog vala istraživanja.

Rezultati Wilcoxonovog testa za testiranje razlika na parovima tvrdnji skale rodni stavova između prvog i drugog vala prikupljanja podataka ukupnog uzorka (N=161) nalaze se u Tablici 21. Rezultati na tvrdnjama „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci” „Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece“ i „Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije“ statistički značajno su niži u drugom valu istraživanja. S obzirom na navedeno u drugom valu istraživanja sudionici pokazuju rodno neravnopravnije stavove na navedenim česticama.

Rezultati na tvrdnjama „Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice“ i „Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena“ statistički su značajno viši u drugom valu istraživanja u odnosu na prvi val istraživanja. Kako su navedene čestice negativnog predznaka može se zaključiti da rezultati drugog vala istraživanja na ove dvije čestice nisu u smjeru rodne ravnopravnosti.

Tablica 21. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala na skali rodni stavova (N=161)

1. val – 2. val	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Me 1	Me 2	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima. - Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	3,18<3,32	3,00	3,00	-1,653
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci. - Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	2,89<3,00	3,00	3,00	-1,176
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene. - Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	3,18>3,15	3,00	3,00	-,357
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici. - Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	2,81<2,84	3,00	3,00	-,267
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake. - Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	4,30>4,17	4,00	4,00	-1,539
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima. - Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	3,99>3,85	4,00	4,00	-1,524
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci. - Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	4,27>4,02**	4,00	4,00	-3,072
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak. - Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	2,71<2,77	2,00	3,00	-,833
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom. - Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	3,07>2,93	3,00	3,00	-1,632
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji. - Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	2,89>2,78	3,00	3,00	-1,284
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu. - Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	3,23=3,23	3,00	3,00	-,054
O kontracepciji se treba brinuti žena. - O kontracepciji se treba brinuti žena.	2,31<2,35	2,00	2,00	-,617
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene. - Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	2,36<2,43	2,00	2,00	-1,148
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice. - Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	2,55<2,70*	2,00	3,00	-2,010
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena. - Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	2,27<2,46**	2,00	3,00	-2,757
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci. - Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	3,52>3,43	4,00	4,00	-,935
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece. - Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	3,64>3,47*	4,00	4,00	-2,073
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj. - Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	3,17<3,32	3,00	3,00	-1,691
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi. - Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	3,91>3,85	4,00	4,00	-,577
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije. - Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	3,74>3,59*	4,00	4,00	-2,359
Pobačaj treba zabraniti zakonom. - Pobačaj treba zabraniti zakonom.	2,37>2,24	2,00	2,00	-1,846

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

Razlike u rezultatima na parovima tvrdnji skale rodni stavova kod studenata (N=92) između prvog i drugog vala istraživanja prikazane su u Tablici 22. Statistički značajna razlika u rezultatima između prvog i drugog vala istraživanja postoji na dvije tvrdnje. Nakon odslušanih kolegija studenti imaju statistički značajno manji rezultat na tvrdnji „Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije“ što kazuje kako se određeni broj studenata ipak odlučio da ne podržava umjetnu oplodnju žene bez stupanja u brak. Suprotno tome, veći dio studenata u drugom valu prikupljanja podataka ne podržava zakonsku zabranu pobačaja.

Tablica 22. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala kod studenata na skali rodni stavova (N=92)

1. val – 2. val	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Me 1	Me 2	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima. - Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	2,90<3,01	3,00	3,00	-,948
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci. - Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	2,62<2,72	3,00	3,00	-,647
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene. - Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	2,85>2,76	3,00	3,00	-,846
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici. - Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	3,05<3,08	3,00	3,00	-,008
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake. - Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	4,27>4,05	4,00	4,00	-1,601
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima. - Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	3,76>3,58	4,00	4,00	-1,380
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci. - Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	3,90>3,66	4,00	4,00	-1,857
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak. - Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	2,63<2,65	2,00	2,00	-,313
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom. - Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	3,33>3,18	4,00	3,00	-1,041
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji. - Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	3,25>3,11	3,00	3,00	-1,063
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu. - Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	3,07<3,16	3,00	3,00	-,790
O kontracepciji se treba brinuti žena. - O kontracepciji se treba brinuti žena.	2,37>2,33	2,00	2,00	-,320
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene. - Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	2,82<2,86	3,00	3,00	-,432
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice. - Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	3,00<3,18	3,00	3,00	-1,687
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena. - Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	2,60<2,76	3,00	3,00	-1,760

Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci. - Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	3,42>3,23	3,50	3,00	-1,576
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece. - Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	3,35>3,14	3,00	3,00	-1,933
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj. - Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	2,72<2,91	2,50	3,00	-1,698
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi. - Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	3,53<3,55	4,00	4,00	-,345
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije. - Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	3,45>3,25*	3,00	3,00	-2,086
Pobačaj treba zabraniti zakonom. - Pobačaj treba zabraniti zakonom.	2,65>2,41*	3,00	2,00	-2,163

* $p < 0,05$; $\bar{x}$ 1 – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x}$ 2 – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

Tablica 23 prikazuje razlike između prvog i drugog vala istraživanja na parovima tvrdnji skale rodni stavova kod studentica (N=69). Statistički značajna razlika u rezultatima između prvog i drugog vala istraživanja kod studentica postoji na dvije tvrdnje. Studentice su u drugom valu istraživanja postigle statistički značajno manji rezultat na tvrdnji „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci“ te statistički značajno veći rezultat na tvrdnji „Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena“. Ovakav rezultat upućuje na rodno neravnopravne stavove studentica u drugom valu istraživanja prema navedenim tvrdnjama.

Tablica 23. Razlike na parovima tvrdnji između prvog i drugog vala kod studentica na skali rodni stavova (N=69)

1. val – 2. val	$\bar{x}$ 1 / $\bar{x}$ 2	Me 1	Me 2	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima. - Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	3,55<3,74	4,00	4,00	-1,473
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci. - Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	3,26<3,38	3,00	3,00	-1,174
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene. - Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	3,62<3,67	4,00	4,00	-,482
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici. - Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	2,48<2,52	2,00	3,00	-,409
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake. - Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	4,35>4,33	5,00	5,00	-,442
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima. - Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	4,30>4,22	5,00	4,00	-,725

Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci. - Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	4,77>4,49**	5,00	5,00	-2,803
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak. - Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	2,83<2,93	3,00	3,00	-,899
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom. - Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	2,72>2,59	3,00	2,00	-1,261
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji. - Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	2,42>2,35	2,00	2,00	-,742
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu. - Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	3,45>3,32	4,00	3,00	-1,083
O kontracepciji se treba brinuti žena. - O kontracepciji se treba brinuti žena.	2,23<2,39	2,00	2,00	-1,381
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene. - Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	1,75<1,87	2,00	2,00	-1,452
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice. - Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	1,94<2,04	2,00	2,00	-1,100
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena. - Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	1,84<2,06*	2,00	2,00	-2,233
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci. - Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	3,65<3,71	4,00	4,00	-,508
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece. - Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	4,03>3,91	4,00	4,00	-,881
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj. - Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	3,78<3,87	4,00	4,00	-,609
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi. - Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	4,42>4,25	4,00	4,00	-1,671
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije. - Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	4,13>4,04	4,00	4,00	-1,105
Pobačaj treba zabraniti zakonom. - Pobačaj treba zabraniti zakonom.	1,99<2,00	2,00	2,00	-,038

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x}$ 1 – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x}$ 2 – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

5.6. Promjene u stavovima o rodnim ulogama

Razlike između studenta i studentica u stavovima povezanim s rodom u prvom valu istraživanja testirale su se Mann - Whitney U testom i nalaze se u Tablici 24. Uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu postoji statistički značajna razlika između studenata i studentica na 16 čestica ovog instrumenta. Na svih 16 tvrdnji studentice ostvaruju statistički značajno veći rezultat što upućuje na egalitarnije stavove u usporedbi sa studentima. Najveća razlika između studenata i studentica je u slaganju s tvrdnjama: „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci“, „Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice“ i „Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi“.

Tablica 24. Razlike u stavovima povezanim s rodom između studenata i studentica – 1. val

	Spol	N	SrR M / SrR Ž	Me	U	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	Muški	92	67,74<98,68**	3,00	1954	-4,377
	Ženski	69		4,00		
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	Muški	92	65,57<101,58**	3,00	1754	-5,289
	Ženski	69		3,00		
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	Muški	92	65,52<101,64**	3,00	1750	-5,103
	Ženski	69		4,00		
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	Muški	92	94,68>62,76**	3,00	1916	-4,815
	Ženski	69		2,00		
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	Muški	92	77,97<85,04	4,00	2896	-1,049
	Ženski	69		5,00		
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	Muški	92	69,48<96,36**	4,00	2114	-3,819
	Ženski	69		5,00		
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	Muški	92	61,66<106,79**	4,00	1395	-6,639
	Ženski	69		5,00		
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	Muški	92	76,95<86,41	2,00	2801	-1,334
	Ženski	69		3,00		
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	Muški	92	91,83>66,56**	4,00	2178	-3,566
	Ženski	69		3,00		
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	Muški	92	95,17>62,1**	3,00	1870	-4,624
	Ženski	69		2,00		
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	Muški	92	73,88<90,49	3,00	2519	-2,329
	Ženski	69		4,00		
O kontracepciji se treba brinuti žena.	Muški	92	83,29>77,95	2,00	2964	-0,749
	Ženski	69		2,00		
	Muški	92	99,61>56,19**	3,00	1462	-6,208

Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	Ženski	69		2,00		
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	Muški	92	100,32>55,24**	3,00	1397	-6,318
	Ženski	69		2,00		
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	Muški	92	96,9>59,8**	3,00	1712	-5,262
	Ženski	69		2,00		
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	Muški	92	76,11<87,51	3,50	2725	-1,63
	Ženski	69		4,00		
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	Muški	92	68,09<98,22**	3,00	1986	-4,238
	Ženski	69		4,00		
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	Muški	92	66,31<100,59**	2,50	1823	-4,725
	Ženski	69		4,00		
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	Muški	92	62,67<105,44**	4,00	1488	-6,168
	Ženski	69		4,00		
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	Muški	92	66,97<99,71**	3,00	1883	-4,624
	Ženski	69		4,00		
Pobačaj treba zabraniti zakonom.	Muški	92	91,89>66,48**	3,00	2172	-3,547
	Ženski	69		2,00		

** značajno uz 1% rizika uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu; U – vrijednost Mann – Whitney U testa, Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR M – srednji rang muški; SrR Ž – srednji rang ženski; Me - medijan

Razlike između studenata i studentica u stavovima povezanim s rodom drugog vala istraživanja testirane su Mann – Whitney U testom i prikazane su u Tablici 25. Statistički značajne razlike u rezultatima, uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu, između studentica i studenata postoje na 16 čestica. Najveća razlika između studentica i studenata u drugom valu prikupljanja podataka bila je u slaganju s tvrdnjama „Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene“ i „Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci“ s kojima se studentice slažu u statistički značajno višoj mjeri. Studenti se u statistički značajno višoj mjeri od studentica slažu s tvrdnjama da su muškarci po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene i da žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice. Studenti u prosjeku postižu niže rezultate od studentica što upućuje na njihove tradicionalnije stavove.

Tablica 25. Razlike u stavovima povezanim s rodom između studenata i studentica – 2. val

	Spol	N	SrR M / SrR Ž	Me	U	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	Muški	92	66,95<99,73**	3,00	1882	-4,662
	Ženski	69		4,00		
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	Muški	92	67,2<99,41**	3,00	1904	-4,789
	Ženski	69		3,00		
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	Muški	92	62,53<105,62**	3,00	1475	-6,158
	Ženski	69		4,00		
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	Muški	92	92,89>65,15**	3,00	2081	-4,058
	Ženski	69		3,00		
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	Muški	92	76,95<86,41	4,00	2801	-1,38
	Ženski	69		5,00		
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	Muški	92	67,75<98,67**	4,00	1955	-4,415
	Ženski	69		4,00		
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju placu nego muškarci.	Muški	92	62,89<105,14**	4,00	1508	-6,05
	Ženski	69		5,00		
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	Muški	92	75,8<87,93	2,00	2696	-1,708
	Ženski	69		3,00		
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	Muški	92	91,93>66,43**	3,00	2169	-3,581
	Ženski	69		2,00		
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	Muški	92	93,95>63,74**	3,00	1983	-4,193
	Ženski	69		2,00		
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	Muški	92	78,54<84,28	3,00	2948	-0,81
	Ženski	69		3,00		
O kontracepciji se treba brinuti žena.	Muški	92	81,66>80,12	2,00	3113	-0,217
	Ženski	69		2,00		
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	Muški	92	99,5>56,33**	3,00	1472	-6,065
	Ženski	69		2,00		
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	Muški	92	101,57>53,58**	3,00	1282	-6,703
	Ženski	69		2,00		
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	Muški	92	95,46>61,72**	3,00	1844	-4,799
	Ženski	69		2,00		
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	Muški	92	71,42<93,77*	3,00	2293	-3,243
	Ženski	69		4,00		
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	Muški	92	65,87<101,17**	3,00	1782	-4,988
	Ženski	69		4,00		
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	Muški	92	66,61<100,18**	3,00	1851	-4,634
	Ženski	69		4,00		
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	Muški	92	67,2<99,4**	4,00	1905	-4,59
	Ženski	69		4,00		
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	Muški	92	66,48<100,36**	3,00	1839	-4,737
	Ženski	69		4,00		

Pobačaj treba zabraniti zakonom.	Muški	92	88,66>70,78	2,00	2469	-2,508
	Ženski	69		2,00		

** značajno uz 1% rizika uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu; * značajno uz 5% rizika uz Bonferronijevu korekciju za 21 usporedbu; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U - vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR M – srednji rang muški; SrR Ž – srednji rang ženski; Me - medijan

Razlike između sudionika prvog vala istraživanja u rodnim stavovima s obzirom na upisani kolegij (Nogomet ili Ritmička gimnastika) testirane su Mann – Whitney U testom i nisu pronađene (Tablica 26).

Tablica 26. Razlike u stavovima povezanim s rodom između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i sudionika koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika – 1. val

	Upisani kolegij	N	SrR N / SrR RG	Me	U	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	Nogomet	90	85,38>75,45	3,00	2801	-1,409
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	Nogomet	90	81,15>80,81	3,00	3182	-0,05
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	Nogomet	90	80,09<82,15	3,00	3114	-0,291
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	Nogomet	90	84,5>76,56	3,00	2880	-1,201
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	Nogomet	90	84,77>76,22	5,00	2856	-1,275
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	Nogomet	90	86,57>73,94	4,00	2694	-1,799
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju placu nego muškarci.	Nogomet	90	84,33>76,78	5,00	2896	-1,114
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	Nogomet	90	81,22>80,73	2,00	3176	-0,069
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	Nogomet	90	78,53<84,13	3,00	2973	-0,794
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	Nogomet	90	81,77>80,03	3,00	3126	-0,244
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	Nogomet	90	86,55>73,96	3,50	2696	-1,77
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
O kontracepciji se treba brinuti žena.	Nogomet	90	83,44>77,91	2,00	2976	-0,779
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	Nogomet	90	81,17>80,79	2,00	3180	-0,054
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
	Nogomet	90	80,21<82,01	2,00	3124	-0,253

Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	Nogomet	90	78,8<83,79	2,00	2997	-0,71
	Ritmička gimnastika	71		2,00		
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	Nogomet	90	76,42<86,81	3,00	2783	-1,491
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	Nogomet	90	84,08>77,1	4,00	2918	-0,985
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	Nogomet	90	75,44<88,05	3,00	2695	-1,744
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	Nogomet	90	83,07>78,38	4,00	3009	-0,678
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	Nogomet	90	79,16<83,34	4,00	3029	-0,593
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Pobačaj treba zabraniti zakonom.	Nogomet	90	84,89>76,07	2,00	2845	-1,235
	Ritmička gimnastika	71		2,00		

Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U - vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR N – srednji rang nogomet; SrR RG – srednji rang ritmička gimnastika; Me - medijan

Mann – Whitney U test korišten je za testiranje razlika u stavovima povezanim s rodnom između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i sudionika koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika. Nema statistički značajne razlike u stavovima povezanim s rodnom između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i onih koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika (Tablica 27).

Tablica 27. Razlike u stavovima povezanim s rodnom između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i sudionika koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika – 2. val

	Odslušani kolegij	N	SrR N / SrR RG	Me	U	Z
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	Nogomet	90	82,69>78,86	3,50	3043	-0,546
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	Nogomet	90	82,39>79,24	3,00	3070	-0,47
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	Nogomet	90	79,69<82,66	3,00	3077	-0,426
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	Nogomet	90	81,02>80,97	3,00	3193	-0,007
	Ritmička gimnastika	71		3,00		
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	Nogomet	90	82,14>79,55	4,00	3092	-0,38
	Ritmička gimnastika	71		4,00		
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	Nogomet	90	84,56>76,49	4,00	2875	-1,157
	Ritmička gimnastika	71		4,00		

Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju placu nego muškarci.	Nogomet	90	81,53>80,32	$\frac{4,00}{4,00}$	3147	-0,174
	Ritmička gimnastika	71				
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	Nogomet	90	78,26<84,48	$\frac{3,00}{3,00}$	2948	-0,88
	Ritmička gimnastika	71				
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	Nogomet	90	81,97>79,77	$\frac{3,00}{3,00}$	3108	-0,309
	Ritmička gimnastika	71				
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	Nogomet	90	79,37<83,07	$\frac{3,00}{3,00}$	3048	-0,516
	Ritmička gimnastika	71				
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	Nogomet	90	80,46<81,68	$\frac{3,00}{3,00}$	3147	-0,173
	Ritmička gimnastika	71				
O kontracepciji se treba brinuti žena.	Nogomet	90	83,21>78,2	$\frac{2,00}{2,00}$	2997	-0,705
	Ritmička gimnastika	71				
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	Nogomet	90	80,56<81,56	$\frac{2,00}{2,00}$	3156	-0,14
	Ritmička gimnastika	71				
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	Nogomet	90	78,96<83,59	$\frac{3,00}{3,00}$	3011	-0,65
	Ritmička gimnastika	71				
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	Nogomet	90	78,54<84,11	$\frac{2,00}{3,00}$	2974	-0,794
	Ritmička gimnastika	71				
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	Nogomet	90	78,72<83,89	$\frac{4,00}{4,00}$	2990	-0,752
	Ritmička gimnastika	71				
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	Nogomet	90	80,9<81,13	$\frac{3,50}{4,00}$	3186	-0,032
	Ritmička gimnastika	71				
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	Nogomet	90	77,75<85,12	$\frac{3,00}{3,00}$	2903	-1,021
	Ritmička gimnastika	71				
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	Nogomet	90	76,61<86,56	$\frac{4,00}{4,00}$	2800	-1,424
	Ritmička gimnastika	71				
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	Nogomet	90	77,94<84,87	$\frac{3,50}{4,00}$	2920	-0,972
	Ritmička gimnastika	71				
Pobačaj treba zabraniti zakonom.	Nogomet	90	82,42>79,2	$\frac{2,00}{2,00}$	3067	-0,454
	Ritmička gimnastika	71				

Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U - vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR N – srednji rang nogomet; SrR RG – srednji rang ritmička gimnastika; Me - medijan

Sukladno trećem cilju istraživanja istraženo je postoje li promjene u stavovima povezanim s rodom kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu. U prvom i drugom valu istraživanja, analizom Kolmogorov-Smirnovljeva testa, utvrđeno je da podskale tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost nisu normalno distribuirane te će se stoga za testiranje razlika na njima koristiti Mann - Whitney U test.

Podskala reproduktivna prava ne razlikuje se značajno od normalne distribucije te će se stoga za testiranje razlika na istoj koristiti t-testovi (Tablica 28).

Tablica 28. Testiranje normalnosti distribucija podskala rodni stavova (N=161)

1. val	$\bar{x}$	SD	K-S	p
Tradicionalizam	7,18	2,586	1,563	,015
Radna rodna egalitarnost	12,45	2,713	1,416	,036
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	20,00	2,871	1,794	,003
Reproduktivna prava	14,19	3,302	1,112	,168
2. val				
Tradicionalizam	7,59	2,553	1,367	,045
Radna rodna egalitarnost	12,63	2,760	1,427	,034
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	19,33	3,311	1,586	,013
Reproduktivna prava	14,15	3,300	1,137	,151

K-S - vrijednost Kolmogorov-Smirnovljeva testa za utvrđivanje normaliteta distribucije; $\bar{x}$ – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija

Za izračun razlika na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost između dvaju mjerenja korišten je Wilcoxonov test rangiranja. Za izračun razlika na podskali reproduktivna prava korišten je t-test za zavisne uzorke. Na ukupnom uzorku (N=161) nije potvrđena statistička značajnost razlika u stavovima na podskalama reproduktivna prava (Tablica 29) i rodna radna egalitarnost između dvaju mjerenja dok je na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost utvrđena statistički značajna razlika u stavovima između prvog i drugog vala istraživanja (Tablica 30). Na podskali tradicionalizma u drugom valu istraživanja sudionici su ostvarili statistički značajno veći rezultat u odnosu na rezultat prvog vala što indicira rodno neravnopravnije stavove sudionika nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu. Na podskali obrazovno-profesionalne egalitarnosti sudionici su nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu postigli statistički značajno niži rezultat koji, također, ukazuje na rodno neravnopravnije stavove sudionika prema obrazovno-profesionalnoj egalitarnosti. Za utvrđivanje veličine efekta dodatno se izračunao i Cohenov d koji za tradicionalizam iznosi $d=0,16$, a za obrazovno-profesionalnu egalitarnost $d=0,22$ što spada u vrlo niske efekte. Navedeno ukazuje da, iako je razlika statistički značajna, ona je između prvog i drugog vala istraživanja na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost vrlo mala.

Tablica 29. Razlike na podskali reproduktivnih prava između prvog i drugog vala (N=161)

	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	SD	t	df
Reproduktivna prava - 1. val	14,19>14,15	3,302	0,216	160
Reproduktivna prava - 2. val		3,300		

$\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; SD – standardna devijacija; df – stupnjevi slobode; t – vrijednost t-testa za zavisne uzorke

Tablica 30. Razlike na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost između prvog i drugog vala (N=161)

	$\bar{x} 1 / \bar{x} 2$	Me 1	Me 2	Z
Tradicionalizam - 1. val	7,18<7,59**	7,00	8,00	-2,630
Tradicionalizam - 2. val				
Radna rodna egalitarnost - 1. val	12,45<12,63	12,00	12,00	-1,151
Radna rodna egalitarnost - 2. val				
Obrazovno-profesionalna egalitarnost - 1. val	20,00>19,33*	20,00	20,00	-2,410
Obrazovno-profesionalna egalitarnost - 2. val				

**p<0,01; *p<0,05; $\bar{x} 1$ – aritmetička sredina 1. val; $\bar{x} 2$ – aritmetička sredina 2. val; Me 1 – medijan 1. val; Me 2 – medijan 2. val; Z – vrijednost Wilcoxonovog testa

Inicijalna hipoteza ovog istraživanja pretpostavlja da postoje statistički značajne promjene u stavovima o rodnom ulogu nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti.

Na temelju dobivenih rezultata utvrđeno je da je hipoteza ovog dijela istraživanja nije potvrđena. Naime, nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu na ukupnom uzorku došlo je do promjena u stavovima o rodnom ulogu i to na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost u smjeru rodne neravnopravnosti. Minimalni mogući rezultat na podskali tradicionalizam iznosi 3, a maksimalni 15 dok sredina teorijskog raspona varijacija iznosi 9. Kada je riječ o podskali obrazovno-profesionalna egalitarnost minimalni mogući rezultat je 5, maksimalni 25, a sredina teorijskog raspona varijacija iznosi 15. Na podskalama radna rodna egalitarnost i reproduktivna prava nije bilo statistički značajne promjene u stavovima o rodnom ulogu između prvog i drugog vala istraživanja. Raspon vrijednosti na podskalama radna rodna egalitarnost i reproduktivna prava kreće se od 4 do 20, sredina teorijskog raspona varijacija je 12. S obzirom na to da su prosječni rezultati na svim podskalama rodni stavova i prvog i drugog vala

istraživanja veći od sredine teorijskog raspona varijacija pojedine podskale može se zaključiti da sudionici ovog istraživanja imaju umjereno egalitarne stavove povezane s rodom.

Kako bi se izračunala razlika u stavovima o rodnim ulogama između studenata i studentica na podskalama rodnih stavova u prvom i drugom valu istraživanja korišten je t-test za nezavisne uzorke za podskalu reproduktivna prava dok je za podskale tradicionalizam, radna rodna egalitarnost te obrazovno-profesionalna egalitarnost korišten Mann – Whitney U test.

Analizirajući po spolu, studentice u prvom valu istraživanja pokazuju statistički značajno niži rezultat na podskali reproduktivna prava od studenata ($t=-6,636$; $p<0,01$) (Tablica 31). S obzirom na to da na podskali reproduktivna prava viši rezultat ukazuje na egalitarnije stavove može se zaključiti da studentice imaju egalitarnije stavove ($\bar{x}=15,96$; $SD=3,084$) od studenata ($\bar{x}=12,86$; $SD=2,811$). Kako u prvom, tako i u drugom valu istraživanja postoje statistički značajne razlike u stavovima između studentica i studenata na podskali reproduktivna prava. Studentice nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu pokazuju statistički značajno viši rezultat na podskali reproduktivna prava od studenata ($t=-6,204$; $p<0,01$) što ukazuje na manje egalitarne stavove studenata (Tablica 31).

Tablica 31. Razlike na podskali reproduktivna prava između studenata i studentica
– 1. i 2. val

	Spol	N	$\bar{x}$ M / $\bar{x}$ Ž	SD	t	df
Reproduktivna prava - 1. val	Muški	92	12,86<15,96**	2,811	-6,636	159
	Ženski	69		3,084		
Reproduktivna prava - 2. val	Muški	92	12,89<15,83**	2,815	-6,204	159
	Ženski	69		3,167		

** $p<0,01$; $\bar{x}$ M – aritmetička sredina muški; $\bar{x}$ Ž – aritmetička sredina ženski; SD – standardna devijacija; df – stupnjevi slobode; t – vrijednost t-testa za nezavisne uzorke

Utvrđene su statistički značajne razlike između studentica i studenata na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost te obrazovno-profesionalna egalitarnost. Studentice na sve tri podskale iskazuju rodno ravnopravnije stavove od studenata i u prvom i u drugom valu istraživanja (Tablica 32).

Tablica 32. Razlike na podskalama tradicionalizam, rodna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost između studenata i studentica - 1. i 2. val

	Spol	N	SrR M / SrR Ž	Me	U	Z
1. val						
Tradicionalizam	Muški	92	103,75>50,67**	8,00	1081,00	-7,212
	Ženski	69		6,00		
Radna rodna egalitarnost	Muški	92	60,97<107,70**	12,00	1331,50	-6,340
	Ženski	69		14,00		
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	Muški	92	62,87<105,17**	19,00	1506,00	-5,732
	Ženski	69		22,00		
2. val						
Tradicionalizam	Muški	92	104,31>49,91**	9,00	1028,50	-7,399
	Ženski	69		6,00		
Radna rodna egalitarnost	Muški	92	59,30<109,93**	12,00	1178,00	-6,881
	Ženski	69		14,00		
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	Muški	92	62,63<105,50**	19,00	1483,50	-5,805
	Ženski	69		21,00		

**p<0,01; Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U - vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR M – srednji rang muški; SrR Ž – srednji rang ženski; Me - medijan

Rezultati ovog istraživanja u skladu su s rezultatima nekoliko studija u Hrvatskoj (Bartolac, Kamenov i Petrak, 2011; Baranović i Leinert Novosel, 2011; Brajdić-Vuković, Birkelund i Šulhofer, 2007; Jugović, 2004; Tomić-Koludrović i sur., 2018), kao i nekoliko studija na studentima (Bryant, 2003; Çimen i Bulut Serin, 2021; Frieze i sur., 2003; Gui, 2019; Petani i sur., 2021) koji potvrđuju da žene imaju rodno ravnopravnije stavove od muškaraca. Kako brojni socijalni činitelji imaju utjecaj na stavove o rodnoj ravnopravnosti za očekivati je da su podložni promjenama i da bi pod određenim društvenim okolnostima mogli biti drugačiji (Boulliet, 2006).

Za izračunavanje razlika u stavovima o rodnim ulogama između sudionika koji su upisali/odslušali kolegij Nogomet i onih koji su upisali/odslušali kolegij Ritmička gimnastika na podskali reproduktivna prava korišten je t-test za nezavisne uzorke dok je na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost korišten Mann – Whitney U test. Nije potvrđena statistički značajna razlika u stavovima povezanim s rodom između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i onih koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika niti između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i onih koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika na podskalama rodni stavova (Tablica 33 i Tablica 34).

Tablica 33. Razlike između sudionika koji su upisali/odslušali Nogomet i onih koji su upisali/odslušali Ritmičku gimnastiku na podskali reproduktivna prava – 1. i 2. val

	Upisani/odslušani kolegij	N	$\bar{x}$ N / $\bar{x}$ RG	SD	t	df
Reproduktivna prava - 1. val	Nogomet	90	13,94<14,49	3,213	-1,047	159
	Ritmička gimnastika	71		3,410		
Reproduktivna prava - 2. val	Nogomet	90	13,97<14,38	3,269	-,789	159
	Ritmička gimnastika	71		3,348		

$\bar{x}$ N – aritmetička sredina nogomet; $\bar{x}$ RG – aritmetička sredina ritmička gimnastika; SD – standardna devijacija; df – stupnjevi slobode; t - vrijednost t-testa za nezavisne uzorke

Tablica 34. Razlike između sudionika koji su upisali/odslušali Nogomet i onih koji su upisali/odslušali Ritmičku gimnastiku na podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost i obrazovno-profesionalna egalitarnost – 1. i 2. val

	Upisani/odslušani kolegij	N	SrR N / SrR RG	Me	U	Z
1. val						
Tradicionalizam	Nogomet	90	80,31<81,87	7,00	3133,00	-,213
	Ritmička gimnastika	71		7,00		
Radna rodna egalitarnost	Nogomet	90	82,03>79,70	12,50	3102,50	-,317
	Ritmička gimnastika	71		12,00		
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	Nogomet	90	85,38>75,44	21,00	2800,50	-1,351
	Ritmička gimnastika	71		20,00		
2. val						
Tradicionalizam	Nogomet	90	79,32<83,13	8,00	3044,00	-,519
	Ritmička gimnastika	71		8,00		
Radna rodna egalitarnost	Nogomet	90	82,81>78,70	13,00	3032,00	-,560
	Ritmička gimnastika	71		12,00		
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	Nogomet	90	81,27>80,65	19,50	3170,50	-,084
	Ritmička gimnastika	71		20,00		

Z – vrijednost Mann – Whitney U testa; U - vrijednost Mann – Whitney U testa; SrR N – srednji rang nogomet; SrR RG – srednji rang ritmička gimnastika; Me – medijan

Inicijalna hipoteza istraživanja pretpostavlja da će se stavovi studenata i studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički značajno razlikovati kako s obzirom na spol tako i s obzirom na sport o kojem je riječ.

Stavovi studentica o rodnim ulogama statistički se značajno razlikuju od stavova studenta i u prvom i u drugom valu istraživanja. Studentice pokazuju egalitarnije stavove od studenata u obje točke mjerenja na svim podskalama rodnih stavova.

Stavovi sudionika/ca o rodnim ulogama statistički se značajno ne razlikuju niti s obzirom na upisani niti s obzirom na odslušani kolegij.

Temeljem dobivenih rezultata treća hipoteza ovog istraživanja djelomično je potvrđena.

5.7. Prediktori rodne neravnopravnosti u sportu i stavova povezanih s rodom

Kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri sociodemografske karakteristike (spol, godina studija, upisani/odslušani kolegij, dobne kategorije, veličina naselja u kojem je proveden najveći dio života i religijsko uvjerenje) objašnjavaju stavove o rodnoj neravnopravnosti u sportu i stavove povezane s rodom provedene su linearne multivarijatne regresijske analize.

Linearna multivarijatna regresijska analiza sa skalom rodne neravnopravnosti u sportu kao nezavisnom varijablom u prvom valu prikupljanja podataka tumači oko 30% kriterija. U linearnu multivarijatnu regresijsku analizu, koristeći *forward* metodu ulaska prediktora u analizu skale rodne neravnopravnosti u sportu, uključene su sljedeće varijable: spol, godina studija, upisani kolegij, dobne kategorije, veličina naselja u kojem je proveden najveći dio života te religijsko uvjerenje. Statistički značajan prediktor je samo spol ($\beta = -.552$; $p < 0,01$) koji sam tumači 30% varijance skale rodne neravnopravnosti u sportu (Tablica 33).

Slično kao i kod prvog vala prikupljanja podataka, linearna multivarijatna regresijska analiza sa skalom rodne neravnopravnosti u sportu kao kriterijem tumači oko 33% kriterija u drugom valu prikupljanja podataka. U linearnu multivarijatnu regresijsku analizu, koristeći *forward* metodu ulaska prediktora u analizu skale rodne neravnopravnosti u sportu, uključene su sljedeće varijable: spol, godina studija, odslušani kolegij, dobne kategorije, veličina naselja u kojem je proveden najveći dio života te religijsko uvjerenje. Statistički značajan prediktor i u ovom slučaju je samo spol ($\beta = -.575$; $p < 0,01$) koji onda sam tumači 33% varijance skale rodne neravnopravnosti u sportu (Tablica 33). Na temelju navedenog vidljivo je kako studentice pokazuju rodno ravnopravnije stavove u sportu od studenata.

Tablica 33. Rezultati linearne multivarijatne regresijske analize sa skalom rodne neravnopravnosti u sportu kao kriterijskom varijablom (N=161) – 1. i 2. val

Prediktori	Skala rodne neravnopravnosti u sportu - 1. val			Skala rodne neravnopravnosti u sportu – 2. val		
	Pearsonovi koeficijenti korelacije (r)	β	p	Pearsonovi koeficijenti korelacije (r)	β	p
Spol	-,552**	-,552**	,000	-,575**	-,575**	,000
Godina studija	-,035	-,036	,584	-,035	-,036	,576
Upisani/odslušani kolegij	-,024	-,044	,510	-,018	-,039	,551
Dobne kategorije	-,006	-,069	,301	-,071	-,123	,059
Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?	-,030	-,005	,945	,033	,039	,550
Religijsko uvjerenje	,007	,009	,890	-,015	-,012	,848
R ²		,305			,331	
Korigirani R ²		,300			,326	

β – standardizirani regresijski koeficijent; R² - proporcija varijance zavisne varijable objašnjena nezavisnom varijablom; p-razina značajnosti regresijskih koeficijenata; ** p<0,01

Da bi se utvrdili prediktori rodni stavova napravljene su linearne multivarijatne regresijske analize sa podskalama tradicionalizam, radna rodna egalitarnost, obrazovno-profesionalna egalitarnost i reproduktivna prava kao nezavisnim varijablama (Tablica 34). Koristeći *forward* metodu ulaska prediktora u analizu uključene su sljedeće varijable: spol, godina studija, upisani kolegij, dobne kategorije, veličina naselja u kojem je proveden najveći dio života te religijsko uvjerenje. U prvom valu prikupljanja podataka linearna multivarijatna regresijska analiza s podskalom tradicionalizam kao kriterijem tumači oko 33% (R²), odnosno oko 32% (korigirani R²) kriterija. Statistički značajni prediktori su spol, koji sam tumači oko 30% varijance, kojem je dodana veličina naselja u kojoj su sudionici/ce proveli veći dio života (32% varijance). U drugom valu istraživanja linearna multivarijatna regresijska analiza s podskalom tradicionalizam kao kriterijem tumači oko 31% (R²), odnosno 30% (korigirani R²) kriterija. Statistički značajnim prediktorom ovdje se pokazao samo spol (β =-0,556; p<0,01).

Linearna multivarijatna regresijska analiza s podskalom radna rodna egalitarnost kao kriterijem tumači 23% kriterija u prvom i 26% kriterija u drugom valu istraživanja. Statistički značajan prediktor je spol koji u prvom valu tumači 23% varijance, a u drugom valu 26% varijance radne rodne egalitarnosti.

Spol je jedini statistički značajan prediktor obrazovno-profesionalne egalitarnosti i u prvom valu istraživanja ($\beta=0,450$; $p<0,01$) u kojem tumači 20% varijance i u drugom valu istraživanja ($\beta=0,438$; $p<0,01$) u kojem tumači 19% varijance.

Linearna multivarijatna regresijska analiza s podskalom reproduktivna prava kao kriterijem u prvom valu prikupljanja podataka tumači oko 30% (R^2), odnosno oko 29% (korigirani R^2) kriterija. Statistički značajni prediktori su spol, koji sam tumači oko 21% varijance, kojem je dodano religijsko uvjerenje (27% varijance) i godina studija (29% varijance). Značajnim prediktorima reproduktivnih prava drugom valu istraživanja pokazali su se spol ($\beta=0,443$; $p<0,01$) i religijsko uvjerenje ($\beta=-0,306$; $p<0,01$).

Spol se pokazao značajnim prediktorom rodni stavova na svim podskalama i u prvom i u drugom valu istraživanja pa se može zaključiti kako studentice sklonije iskazivanju rodno egalitarnijih stavova od studenata. U prvom valu istraživanja značajan prediktor iskazivanja tradicionalnih stavova, uz spol, bila je veličina naselja u kojem su sudionici/ce proveli većinu života pa su tako sudionici/ce iz manjih sredina skloniji podržati tvrdnje da su muškarci sposobniji donositi važne odluke i da su sposobniji u poslu od žena te da žene samo kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice. Religijsko uvjerenje značajan je prediktor reproduktivnih prava i u prvom i u drugom valu istraživanja. Manje religiozni sudionici/ce iskazuju rodno egalitarnije stavove i skloni su podržati tvrdnje da se ženama prilikom zapošljavanja ne bi trebalo postavljati pitanje o bračnom statusu i broju djece, da žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj te da žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, neovisno je li u braku ili nije, kao i izraziti neslaganje s tvrdnjom da pobačaj treba zabraniti zakonom. U prvom valu istraživanja značajan prediktor reproduktivnih prava, uz spol i religijsko uvjerenje, je godina studija. Studenti/ce viših godina studija skloniji su iskazivati rodno egalitarnije stavove prema reproduktivnim pravima od studenata/ica nižih godina studija.

Tablica 34. Rezultati linearnih multivarijatnih regresijskih analiza s podskalama rodni stavova kao kriterijskim varijablama (N=161) – 1. i 2. val

Kriteriji	Prediktori	1. val			2. val		
		Pearsonovi koeficijenti korelacije (r)	β	p	Pearsonovi koeficijenti korelacije (r)	β	p
Tradicionalizam	Spol	-,552**	-,545**	,000	-,556**	-,556**	,000
	Godina studija	-,007	-,016	,467	-,001	-,003	,494
	Upisani/odslušani kolegij	,050	,020	,266	,065	,045	,206
	Dobne kategorije	-,054	-,114	,247	,007	-,056	,465
	Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?	-,185*	-,160*	,015*	-,083	-,058	,147
	Religijsko uvjerenje	-,040	-,049	,308	-,017	-,014	,415
	R ²		,330			,309	
	Korigirani R ²		,322			,305	
Radna rodna egalitarnost	Spol	,483**	,483**	,000	,512**	,512**	,000
	Godina studija	,006	,008	,469	,035	,037	,329
	Upisani/odslušani kolegij	-,017	,000	,414	-,018	,000	,410
	Dobne kategorije	-,027	,027	,365	-,016	,042	,418
	Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?	-,012	-,034	,441	-,044	-,067	,290
	Religijsko uvjerenje	-,089	-,091	,131	-,114	-,117	,074
	R ²		,234			,262	
	Korigirani R ²		,229			,258	
Obrazovno-profesionalna egalitarnost	Spol	,450**	,450**	,000	,438**	,438**	,000
	Godina studija	-,121	-,120	,063	,046	,047	,282
	Upisani/odslušani kolegij	-,116	-,099	,072	,018	,033	,413
	Dobne kategorije	-,080	-,030	,155	-,011	,039	,447
	Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?	,065	,044	,207	,005	-,015	,476
	Religijsko uvjerenje	,002	,000	,489	,006	,004	,471
	R ²		,202			,192	
	Korigirani R ²		,197			,187	
Reproduktivna prava	Spol	,466**	,467**	,000	,441**	,443**	,000
	Godina studija	,107*	,137*	,043	,065	,100	,206
	Upisani/odslušani kolegij	,083	-,047	,148	,062	,106	,216
	Dobne kategorije	,059	,017	,228	,068	,099	,197
	Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?	-,082	-,116	,152	-,082	-,125	,150
	Religijsko uvjerenje	-,253**	-,270**	,001	-,304**	-,306**	,000
	R ²		,301			,288	
	Korigirani R ²		,288			,279	

β – standardizirani regresijski koeficijent; R² - proporcija varijance zavisne varijable objašnjena nezavisnom varijablom; p-razina značajnosti regresijskih koeficijenata; ** p<0,01; * p<0,05

6. RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Ciljevi ovog doktorskog rada bili su opisati iskustva i reakcije studenata i studentica prilikom bavljenja tipično muškim i tipično ženskim sportom, istražiti postoje li promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu te istražiti postoje li promjene u stavovima povezanim s rodom kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu. Za rasvjetljavanje ovako postavljenih ciljeva koristila se kompleksna mješovita metodologija koja se sastojala od četiri dionice.

U kraćem teorijskom dijelu predstavljeni su glavni koncepti vezani uz rod, spol, sport, socijalizaciju u sport i putem sporta te stanje i odnose prema navedenim fenomenima u hrvatskom društvu. S obzirom na činjenicu da je hrvatsko društvo još uvijek vrlo tradicionalno i pod jakim utjecajem patrijarhata, zanimljivo je bilo ispitati jesu li mladi u Hrvatskoj, u ovom slučaju studenti kineziologije, počeli ploviti valovima modernizma.

U empirijskom dijelu rada predstavljeni su rezultati tematske analize na podacima prikupljenim provođenjem polustrukturiranim intervjuima s elementima dubinskog na uzorku dvadeset studenata/ica Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, podatci iz dnevnčkih zapisa etnografske dionice istraživanja te podatci statističkih analiza kvantitativnih podataka prikupljenih anketnim upitnicima.

Tematskom analizom iskaza sugovornika/ca izdvojene su sljedeće teme: 1. Muški i ženski sportovi, mediji, sportašice, 2. KIF - svi sve, 3. Nastava na kolegiju Nogomet, 4. Nastava na kolegiju Ritmička gimnastika te 5. Nakon odslušanih kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika.

S obzirom na uvriježenu rodnu tipizaciju sportova sugovornicima je jasno da postoji stereotipna podjela sportova na ženske, muške i neutralne. Kako su studenti kineziologije cijeli život povezani sa sportom oni smatraju da svatko ima „*pravo*“ baviti se sportom koji odabere te nemaju naviku dijeljenja sportova na one tipično „ženske“ i tipično „muške“ kako na fakultetu tako i izvan njega. Svjesni su neravnopravne zastupljenosti muških i ženskih sportova u medijima te neravnopravnog ulaganja i zarada, međutim, ističu superiornost muškaraca, njihovu snagu, brzinu i atraktivnost dok ne uviđaju važnost jednakih mogućnosti i tretmana sportaša/ica neovisno o spolu. Isto tako, važno je svima pružiti jednaku podršku i resurse, iste prilike za natjecanje i profesionalni razvoj. U posljednje vrijeme, dio sugovornika primjećuje zainteresiranost medija za ženski sport, što

podržavaju. Međutim, primjećuju i „*fokus na izgled*“ sportašica prije objavljivanja ostvarenog sportskog rezultata. Posebno egalitarni stavovi izneseni su na temu majčinstva i sporta. Naime, sugovornici/ce su svjesni težine balansiranja između javne i privatne sfere, podržavaju majčinstvo profesionalnih sportašica i njihov povratak na sportske terene nakon poroda - „*Ja bih osobno gledao njih kao vrlo uspješne.*“ (IKRG: 26), te uviđaju i ističu važnost podrške okoline i uže obitelji.

Tema **KIF** – **svi sve** pokrila je pitanja o nastavnom planu i programu Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji je revizijom 2013. godine osuvremenjen i od tada izjednačen za studentice i studente. Sugovornici/ce su svjesni izjednačenog plana i programa te isto objašnjavaju modernizacijom društva koja se onda prelijeva na sustav obrazovanja. Često spominju potrebu „*jednakosti*“, ali iz njihovih izjava nije moguće iščitati da shvaćaju kako je potrebno muškarcima i ženama pružiti jednake mogućnosti kako za trening tako i za natjecanja što bi onda rezultiralo većom motivacijom i uspješnošću. Studenti Kineziološkog fakulteta veći dio svog života proveli su u sportu i socijalizirani su putem sporta što ih razlikuje od ostale populacije. Upravo ta socijalizacija u sport i putem sporta te kultura sportaša koji često „slijepo“ slušaju trenera dovodi i do toga da zadatke koje dobivaju tijekom studija ispunjavaju bez pogovora, ne analiziraju i ne propitkuju.

Poglavlje pod naslovom **Nastava na kolegiju Nogomet** otkrilo je stajališta i iskustva sugovornika/ica o nastavi na kolegiju Nogomet, ali i o nogometu kao tipično „muškom“ sportu. Upečatljivo je da su studentice na nastavi u tišini izvodile sve tražene zadatke. U početku na nastavu dolaze pomalo uplašene, ali kada uviđaju da su zadatci prilagođeni početnicima i da ih se može naučiti, počinju se opuštati pa kasnije čak i uživaju u zajedničkoj igri. Studenti također slušaju i zadatke izvode bez pogovora, međutim, u intervjuima navode kako su im zadatci bili lagani te da su „...čekali da sve odradimo i da igramo.“ (IKRG: 30). Zanimljivo je da sugovornicima/cama postizanje pogotka izaziva osjećaj sreće te da iznimno dobro izveden udarac smatraju nagradom za svoj trud i rad, a ne kao dokaz „muškosti“. Odgovori sugovornica povezani s trenerskim angažmanom u nogometnom klubu bili su heterogeni. U hrvatskom društvu nogomet je tradicionalno organiziran i njime dominiraju isključivo muškarci, dok je žene zaposlene u nogometnim klubovima teško primijetiti, pa ovakvi odgovori ne iznenađuju.

Kakva razmišljanja imaju sugovornici o Ritmičkoj gimnastici kao kolegiju i kao tipično „ženskom“ sportu opisana su u poglavlju **Nastava na kolegiju Ritmička gimnastika**. I studentice

i studenti na nastavi kolegija Ritmička gimnastika iznimno su koncentrirani, vježbaju i trude se dati svoj maksimum. Većina ih do dolaska na fakultet nije imala nikakvo predznanje iz ovog sporta. Studenti/ce bespogovorno vježbaju isključivo kako bi položili ispit. Svoje izvedbe ne smatraju gracioznima, ne smatraju da ističe njihovu „žensku“ stranu, vježbaju jer „*to moraju*“.

Nakon odslušanih kolegija Nogomet i Ritmička gimnastika sugovornici/ce Ritmičku gimnastiku izdvajaju kao kolegij na kojem su ostvarili veći napredak što objašnjavaju predznanjem koje iz ovog sporta skoro nisu niti imali. Kako se ovdje radi o razlici između „velikog“ i „malog“ sporta i slaboj medijskoj popraćenost ritmičke gimnastike to je utjecalo i na promjene u percepciji ritmičke gimnastike koja na studente/ice nakon nastave ostavlja dojam „*ne baš tak jednostavnog*“ sporta.

Posebno upečatljivo tijekom cijelog semestra praćenja studenata/ica na nastavi bilo je izvršavanje zadataka koji su od njih traženi. Studenti/ce su „*naučili slušati*“, „*šute i rade*“, „*znaju da to moraju*“ i ne bune se jer „*od bunjenja nema ništa*“. Studenti/ce na nastavu dolaze neopterećeni predrasudama o tome je li neki sport više „ženski“ ili „muški“ i je li prikladno vježbati elemente takvih sportova. Oni pred sobom imaju samo jedan cilj a to je polaganje ispita. Taj cilj ne ispuštaju iz vida tijekom cijelog semestra i napraviti će sve što se od njih traži da ga što prije ispune.

Drugi cilj istraživanja bio je istražiti postoje li promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu. Rezultati koji se odnose na ovaj cilj nalaze se u poglavlju 5.3. *Promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu*. Sudionici su postigli statistički značajno viši rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu nakon odslušanih kolegija u odnosu na rezultate prije odslušanih kolegija što upućuje na zaključak da sudionici ovog istraživanja nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu pokazuju manje egalitarne stavove prema rodnoj ravnopravnosti u sportu. Ovakav nalaz utvrđen je na specifičnom uzorku koji su činili studenti/ce Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te onemogućuje generalizaciju dobivenih nalaza.

Analizirajući po spolu, studentice u prvom valu istraživanja pokazuju statistički značajno niži rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu od studenata. I u drugom valu istraživanja studentice pokazuju statistički značajno niži rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu od studenata. S obzirom na to da niži rezultat na skali rodne neravnopravnosti u sportu indicira rodno ravnopravnije stavove, može se zaključiti kako studentice i u prvom i u drugom valu istraživanja

pokazuju egalitarnije stavove od studenata. Nema statistički značajne razlike između sudionika koji su upisali/odslušali kolegij Nogomet i onih koji su upisali/odslušali kolegij Ritmička gimnastika na skali rodne neravnopravnosti u sportu.

Kako u prvom, tako i u drugom valu prikupljanja podataka značajnim prediktorom rodne neravnopravnosti u sportu pokazao se jedino spol te je i ovdje vidljivo kako studentice pokazuju rodno ravnopravnije stavove u sportu od studenata.

Treći cilj ovog istraživanja odnosio se na testiranje promjena u stavovima povezanim s rodom kod studenata i studentica nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu, te se rezultati koji se odnose na treći cilj prikazani u poglavlju 5.6. *Promjene u stavovima o rodnim ulogama*. Nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu na ukupnom uzorku došlo je do promjena u stavovima o rodnim ulogama i to na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost u smjeru rodne neravnopravnosti. Na podskalama radna rodna egalitarnost i reproduktivna prava nije bilo statistički značajne promjene u stavovima o rodnim ulogama između dvaju mjerenja.

Analizirajući po spolu, studentice su na svim podskalama rodnih stavova, i u prvom i u drugom valu prikupljanja podataka, ostvarile statistički značajno viši rezultat od studenata. Suprotno tome, nema statistički značajne razlike između sudionika koji su upisali kolegij Nogomet i onih koji su upisali kolegij Ritmička gimnastika niti između sudionika koji su odslušali kolegij Nogomet i onih koji su odslušali kolegij Ritmička gimnastika na podskalama rodnih stavova.

Spol se pokazuje značajnim prediktorom rodnih stavova, kako u prvom tako i u drugom valu prikupljanja podataka, što implicira da su iskazivanju rodno egalitarnijih stavova sklonije studentice. U prvom valu istraživanja značajan prediktor tradicionalnih rodnih stavova pokazala se još veličina naselja u kojem su sudionici proveli većinu života. Sudionici/ce iz manjih sredina iskazuju tradicionalnije rodne stavove od sudionika koji su većinu života proveli u naseljima s većim brojem stanovnika. U prvom valu istraživanja značajni prediktori reproduktivnih prava, uz spol, bili su religijsko uvjerenje i godina studija. Tako, egalitarnije stavove vezane za reproduktivna prava pokazuju manje religiozni sudionici/ce i oni viših godina studija. Religijsko uvjerenje značajan je prediktor reproduktivnih prava i u drugom valu istraživanja.

6.1. Hipoteze

Na temelju rezultata kvantitativnih dionica istraživanja testirane su postavljene hipoteze te su izvedeni sljedeći zaključci:

- Prva hipoteza da postoje statistički značajne promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti se ne prihvaća jer su utvrđene statistički značajne promjene na skali rodne neravnopravnosti u sportu nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu u smjeru rodne neravnopravnosti.
- Druga hipoteza da postoje statistički značajne promjene u stavovima o rodnim ulogama nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica u smjeru rodne ravnopravnosti se ne prihvaća jer je utvrđeno da je došlo do statistički značajnih promjena u stavovima povezanim s rodom na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost u smjeru rodne neravnopravnosti te da nije bilo promjena na podskalama radna rodna egalitarnost i reproduktivna prava.
- Treća hipoteza da će se stavovi studenata i studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički značajno razlikovati kako s obzirom na spol tako i s obzirom na sport o kojem je riječ djelomično se prihvaća. Stavovi studentica o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički se značajno razlikuju od stavova studenta kako u prvom tako i u drugom valu istraživanja i to u smjeru rodne ravnopravnosti. Stavovi sudionika o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički se značajno ne razlikuju niti s obzirom na to jesu li upisali Nogomet ili Ritmičku gimnastiku niti s obzirom na to jesu li odslušali Nogomet ili Ritmičku gimnastiku.

Promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu i u stavovima o rodnim ulogama nakon sudjelovanja u tipično muškom i tipično ženskom sportu i kod studenata i studentica koje su se dogodile na skali rodne neravnopravnosti u sportu i na podskalama tradicionalizam i obrazovno-profesionalna egalitarnost u smjeru rodne neravnopravnosti su slabog učinka, ali statistički značajne. Na podskalama radna rodna egalitarnost i reproduktivna prava statistički značajnih promjena nije bilo.

Nalazi kvalitativnih dionica istraživanja (etnografija i polustrukturirani intervjui) pružaju mogućnost rasvjetljavanja ovakvih rezultata kvantitativnih dionica istraživanja. Neovisno o tome kako se u društvu i svakodnevnom životu gleda na pojmove „muškosti“ i „ženskosti“ te „muškog“ i „ženskog“ sporta, sudionicima istraživanja ova tema nije u fokusu interesa. Tijekom etnografije bilo je vidljivo da studenti/ce ne obraćaju pozornost niti na način odijevanja (tajice kod studenata), niti na uvriježenu rodnu prikladnost sportova (nogomet kao muški i ritmička gimnastika kao ženski sport), niti na specifičnosti obveznih kolegija, niti na zahtjevnost pojedinih elemenata. Izrazita fokusiranost na polaganje kolokvija i ispita pokazuju kako je promatrana populacija studenata kineziologije specifična. Oni svjesno slušaju i rade ono što im se kaže, često bez potrebe za kritičkim analiziranjem postavljenih zadataka. Taj pogled „iznutra“ osim specifičnog konteksta - svakodnevna usmjerenost prema sportu i tijelu, ukazuje na ulogu studenta kojem je osnovna zadaća što lakše položiti ispit (kolokvije) a iz čega proizlazi situacija koja je suprotna našim prvotnim očekivanjima i ne govori u prilog uspostavljanja ravnopravnijih odnosa u sportu i društvu. Naviknutost sportaša na poslušnost i na ciljno, funkcionalno ponašanje, mogao bi dijelom biti dio odgovora na pitanje o mogućim utjecajima na rezultat u drugom valu istraživanja. Studenti kineziologije, kako neki od njih sami kažu, naučeni su koristiti svoje tijelo u određenu svrhu, pa određeni položaji tijela, kao i odjevni predmeti (poput tajica) koji bi u parku ili na javnom igralištu bili ismijani ili osuđeni od vršnjaka i šire javnosti, u kontekstu prilično izolirane sredine kakvu predstavlja dvorana na fakultetu, ne predstavlja toliko problem, štoviše, niti nisu predmet interesa zbog kulture samoga sporta. Zadatci koje zadaje trener/profesor/nadređeni se ne dovode u pitanje i moraju se izvršiti, neovisno o tome što stvari drugačije funkcioniraju u „vanjskom“ svijetu.

Iako je pretpostavka bila da će se stavovi sudionika o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama statistički značajno razlikovati s obzirom na to jesu li upisali/odslušali Nogomet ili Ritmičku gimnastiku to se nije dogodilo. Naime, studenti/ce koji su upisali/odslušali kolegij Ritmička gimnastika već su odslušali kolegij Nogomet i studiraju minimalno jednu godinu duže od studenata/ica koji su upisali/odslušali kolegij Nogomet. Kroz iskustvo koje su stekli tijekom vježbanja, učenja i polaganja ova dva kolegija, tipično muškog i tipično ženskog, za očekivati je bilo da će imati rodno ravnopravnije stavove od nešto mlađih kolega.

Promjene u stavovima o rodnoj ravnopravnosti u sportu i o rodnim ulogama u smjeru rodne ravnopravnosti kod navedene populacije vjerojatno bi se dogodile uz dodatne intervencije kojima bi se potaknula svijest o važnosti jednakih prilika i pristupa resursima za muškarce i žene.

I u prvom i u drugom valu istraživanja studentice pokazuju rodno ravnopravnije stavove od studenata i na skali rodne neravnopravnosti u sportu i na svim podskalama rodnih stavova te je ovaj nalaz u skladu s mnogim studijama, kako u Hrvatskoj tako i u svijetu.

6.2. Ograničenja provedenog istraživanja i prijedlozi za buduća istraživanja

U cilju prikupljanja podataka prigodnim uzorkom obuhvaćeni su studenti/ce druge i treće godine Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji su u ljetnom semestru upisali kolegije Nogomet i Ritmička gimnastika što u određenoj mjeri umanjuje vjerodostojnost generalizacije zaključaka na sve studente/ice Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pa i na populaciju studenata kinezioloških fakulteta u Hrvatskoj.

Etnografska dionica istraživanja trajala je 15 tjedana, što je bila i maksimalno moguća duljina trajanja ove dionice zbog trajanja nastave na kolegijima od interesa za ovo istraživanje, te je tijekom tog razdoblja promatrana jedna grupa studenata i jedna grupa studentica na seminarima kolegija Nogomet te jedna grupa studenata i jedna grupa studentica na seminarima kolegija Ritmička gimnastika. Iako je tijekom ljetnog semestra ak. god. 2021./2022. nastavu na odabranim kolegijima slušalo više grupa studenata, zbog vremenske ograničenosti istraživačice, praćene su četiri grupe. Ovo ograničenje onemogućuje spoznaju o tome jesu li promatrane grupe slične onima koje nisu bile dijelom istraživanja ili se po nečemu značajno razlikuju.

Analiza iskaza sugovornika provedena je od strane jedne istraživačice tako da nije ostvarena provjera pouzdanosti kodiranja među više kodera. Da je analizu iskaza radilo više kodera vrlo je vjerojatno da bi postojale razlike u broju i nazivima kodova i tema koje bi se nakon ponovnog pregleda iskaza raspravile te bi se dogovorom odredile teme i kodovi za daljnju analizu.

Iz skale rodних stavova, zbog niske pouzdanosti, izostavljena je podskala patrijarhat pa bi bilo potrebno utvrditi zašto se pojavila tako niska pouzdanost te preformulirati čestice kako bi bile razumljivije studentima kineziologije. Uz navedeno, valja napomenuti kako su i ostale podskale imale relativno nisku pouzdanost te se preporuča dodatna validacija skale rodnih stavova.

Ovo istraživanje nije sadržavalo intervenciju, međutim, da su studentima tijekom semestra kroz teorijska predavanja, video i tekstualne materijale bili omogućeni uvidi u podatke istraživanja vezanih za rodnu ravnopravnost u sportu, rodne uloge, potencijale, važnost jednakih prilika i pristupa resursima za muškarce i žene za pretpostaviti je da bi rezultati istraživanja bili drugačiji, i to u smjeru egalitarnosti koji je predviđen inicijalnim hipotezama istraživanja. Studente bi se potaknulo na razmišljanje o temama koje bi im bile prezetirane te bi na probleme roda u sportu počeli gledati iz druge perspektive. Kako je sport sredstvo socijalizacije, ali i resocijalizacije,

uputno bi bilo provesti i longitudinalno istraživanje duljeg trajanja nakon kojeg bi se utvrdili učinci programa.

Kako su sudionici ovog istraživanja tijekom nastave na kolegijima Nogomet i Ritmička gimnastika tijekom cijelog semestra vrlo jasno bili usmjereni na cilj koji se odnosio isključivo na polaganje kolegija, buduća istraživanja rodne ravnopravnosti u sportu bilo bi uputno provoditi sa populacijama koje nisu orijentirane samo na polaganje ispita, poput sportskih klubova, jer oni predstavljaju izvankurikularne aktivnosti i nisu u sustavu obrazovanja, ali isto tako i sa sudionicima rekreativnih programa.

S obzirom na to da su sugovornici često spominjali potrebu uspostavljanja „jednakosti“, ali bez povezivanja s jednakim prilikama za sve zainteresirane strane u sportu, neovisno o spolu i rodu, potrebno je u programe studija uključiti teme rodne ravnopravnosti kako bi se razvijala svijest o važnosti jednakih prilika za sve članove društva.

Uzorak ovog istraživanja sastojao se isključivo od studenata Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu pa se preporuča provedba istog na različitim uzorcima, ne samo studenata nego i drugim uzorcima populacije. Vrijedilo bi postojeće spoznaje proširiti istraživanjem na sportašicama koje su se odlučile baviti tipično muškim sportovima (nogomet, rukomet, borilački sport...) a isto tako i sportašima koji se bave tipično ženskim sportovima (ples, balet...). Istraživanja duljeg trajanja dala bi potpuniju sliku promjena na koje socijalizacija u sportu ima utjecaj, u smjeru rodne ravnopravnosti.

Istraživanja u Hrvatskoj koja se odnose na rodnu ravnopravnost u sportu vrlo su oskudna. S obzirom na aktualnost teme važno je istraživati, objavljivati rezultate i upozoravati na važnost jednakih prilika i pristupa resursima za sve. Dekonstrukcija rodni stereotipa u sportu može biti jedna je od ključnih stepenica u odluci „baviti se tjelesnom aktivnošću ili ne“, kako djece tako i odraslih.

7. POPIS LITERATURE

- Adriaanse, J. (2016). Gender Diversity in the Governance of Sport Associations: The Sydney Scoreboard Global Index of Participation. *Journal of Business Ethics*, 137(1), 149–160. <http://www.jstor.org/stable/24755752>
- Agencija za elektroničke medije. (2017). *Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija*. <https://www.hoo.hr/images/dokumenti/zene-u-sportu/studija-ravnopravnost-spolova-i-mediji-2016.pdf> (pristupljeno 21.3.2021.)
- Ajduković, D. (2011). Svijest o rodnoj (ne)ravnopravnosti i diskriminaciji. U Kamenov, Ž. i Galić, B. (Ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj* (str. 77-91). Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
- ALL IN: Towards gender balance in sport. (2019). Analytical Report of the Data Collection Campaign.
- Allender, S., Hutchinson, L. i Foster, C. (2008). Life-change events and participation in physical activity: A systematic review. *Health Promotion International*, 23(2), 160–172.
- Anderson, E. (2005). *In the game: Gay athletes and the cult of masculinity*. Albany, NY: SUNY Press.
- Balabanić Mavrović, J. (2022). Sociološki aspekti tijela, prehrane i očekivanja rodni uloga kod žena oboljelih od poremećaja hranjenja (Disertacija). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:546107>
- Baranović, B. i Leinert Novosel, S. (2011). Koliko su žene u Hrvatskoj ravnopravne? Zaključci i preporuke. U Kamenov, Ž. i Galić, B. (Ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj* (str. 255-269). Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
- Bartolac, A., Kamenov, Ž. i Petrak, O. (2011). Rodne razlike u obiteljskim ulogama , zadovoljstvu i doživljaju pravednosti s obzirom na tradicionalnost stava. *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 175–194. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.998>
- Bartoluci, S. i Baršić, M. (2020). “Još si i lijepa i igrač nogomet”: rodna (ne)ravnopravnost i nogomet/futsal. *Studia Ethnologica Croatica*, 32(1), 097–126. <https://doi.org/10.17234/SEC.32.8>

- Bartoluci, S., Perasović, B. i Dergić, V. (2021). Female fans within the ultras subculture. U Šalaj, S. i Škegro, D. (Ur.) *9th International Scientific Conference on Kinesiology Proceedings* (str. 489-492). Zagreb: University of Zagreb, Faculty of Kinesiology.
- Bissell, K. L. i Duke, A. M. (2007). Bump, set, and spike: An analysis of commentary and camera angles of Women's Beach Volleyball during the 2004 Summer Olympics. *Journal of Promotion Management*, 13, 35–53.
- Blinde, E. M. (1991). Differential media coverage of men and women's intercollegiate basketball: Reflection on gender ideology. *Journal of Sport and Social Issues*, 15, 75-98.
- Bois, J. E., Sarrazin, P. G., Brustad, R. J., Trouilloud, D. O. i Cury, F. (2005). Elementary schoolchildren's perceived competence and physical activity involvement: the influence of parents' role modelling behaviours and perceptions of their child's competence. *Psychology of Sport and Exercise*, 6(4), 381–397.
<https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2004.03.003>
- Borgers, J., Vanreusel, B., Lefevre, J. i Scheerder, J. (2018). Involvement in non-club organized sport: organizational patterns of sport participation from a longitudinal life course perspective. *European Journal for Sport Society*, 15(1), 58–77.
- Bosnar, K. i Žugaj, S. (2009) Gender typing of sports in Croatian university students. U Doupona Topić, M. i Ličen, S. (Ur.), *Sport, culture & society: an account of views and perspectives on social issues in a continent (and beyond)* (str. 161-164). Ljubljana: University of Ljubljana, Faculty of Sport.
- Bouillet, D. (2006). Sociokulturni činitelji rodne ravnopravnosti u hrvatskim obiteljima. *Sociologija i prostor*, 44 (174 (4)), 439-459.
- Brajdčić-Vuković, M., Birkelund, G. E. i Štulhofer, A. (2007). Between tradition and modernization attitudes toward women's employment and gender roles in Croatia. *International Journal of Sociology*, 37(3), 32-53. doi:10.2753/IJS0020-76593703002
- Braun, V. i Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101, DOI:10.1191/1478088706qp063oa
- Braun, V. i Clarke, V. (2013). *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners*. London: Sage.
- Breivik, G. (1998). Sport in high modernity: Sport as a carrier of social values. *Journal of the Philosophy of Sport*, XXV, 103-118.

- Bruner, M. W., Balish, S. M., Forrest, C., Brown, S., Webber, K., Gray, E., McGuckin, M., Keats, M. R., Rehman, L. i Shields, C. A. (2017). Ties That Bond: Youth Sport as a Vehicle for Social Identity and Positive Youth Development. *Research quarterly for exercise and sport*, 88(2), 209–214. <https://doi.org/10.1080/02701367.2017.1296100>
- Bryant, A. (2003). Changes in attitudes toward women's roles: Predicting gender-role traditionalism among college students. *Sex Roles*, 48(3-4), 131-142. doi:10.1023/A:1022451205292
- Carmines, E. G. i Zeller, R. A. (1979). *Reliability and Validity Assessment*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Chiat, J. F. i Ying, L. F. (2012). Importance of music learning and musicality in rhythmic gymnastics. *Procedia—Social and Behavioral Sciences*, 46, 3202–3208.
- Chinurum, J., Ogunjimi, L. O. i O'Neill, C. B. (2014). Gender and Sports in Contemporary Society. *Journal of Educational and Social Research*, 4(7), 25–30. <https://doi.org/10.5901/jesr.2014.v4n7p25>
- Çimen, Ö. F. i Bulut Serin, N. (2021). University Students' Attitudes Towards Gender Roles Predicting Their Value Orientation. *Participatory Educational Research*, 8(4), 171–185. <https://doi.org/10.17275/per.21.84.8.4>
- Clarke, V. i Braun, V. (2018). Using thematic analysis in counselling and psychotherapy research: A critical reflection. *Counselling and Psychotherapy Research*, 18(2), 107-110. <https://doi.org/10.1002/capr.12165>
- Coakley, J. J. (2021). *Sports in society: issues and controversies* (trinaesto izdanje). New York: McGraw Hill LLC.
- Coche, R. i Tuggle, C. A. (2016). The women's Olympics?: A gender analysis of NBC's coverage of the London 2012 Summer Games. *Electronic News*, 10(2), 121-138.
- Connell, R. W. i Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender and Society*, 19(6), 829–859. <https://doi.org/10.1177/0891243205278639>
- Cooky, C. i Antunovic, D. (2022). *Serving Equality: Feminism, Media, and Women's Sports*. New York, Bern, Berlin, Brussels, Vienna, Oxford, Warsaw: Peter Lang.
- Costigan, S. A., Eather, N., Plotnikoff, R. C., Taaffe, D. R. i Lubans, D. R. (2015). High-intensity interval training for improving health-related fitness in adolescents: a systematic review and meta-analysis. *Br J Sports Med*, 49(19), 1253-1261.

- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (četvrto izdanje). London, Thousand Oaks, CA, US: SAGE.
- Crisogen, D. T. (2015). Types of Socialization and Their Importance in Understanding the Phenomena of Socialization. *European Journal of Social Science Education and Research*, 2(4), 331–336. <https://doi.org/10.26417/ejser.v5i1.p331-336>
- Cunningham, G. i Dixon, M. (2019). *Sociology of Sport and Physical Activity* (treće izdanje). Center for Sport Management Research & Education.
- Črpić, G., Sever, I. i Mravunac, D. (2010). Žene i muškarci: Egalitarnost na egzistencijalnoj i kolizija u svjetonazorskoj ravni. *Društvena istraživanja*, 19(1–2), 69–89.
- Čulig, B., Kufrin, K. i Landripet, I. (2007). *EU + ? – Odnos građana Hrvatske prema pridruživanju Republike Hrvatske Europskoj uniji*. FF press & B.a.B.e.
- Daniels, E.A. (2012). Sexy versus strong: What girls and women think of female athletes. *J. Appl. Dev. Psychol.*, 33, 79–90.
- Daniels, E.A. i Wartena, H. (2011). Athlete or Sex Symbol: What Boys Think of Media Representations of Female Athletes. *Sex Roles*, 65, 566–579. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-9959-7>
- Darroch, F. i Hillsburg, H. (2017). Keeping pace: Mother versus athlete identity among elite long distance runners. *Women's Studies International Forum*, 62, 61-68.
- Davis, E. i Knoester, C. (2020). *U.S. Public Opinion about the Personal Development and Social Capital Benefits of Sport: An analysis of the Great Sport Myth*. <https://doi.org/10.31235/osf.io/s8bxq>
- de Albuquerque, L. R., Scheeren, E. M., Vagetti, G. C. i de Oliveira, V. (2021). Influence of the coach's method and leadership profile on the positive development of young players in team sports. *Journal of Sports Science & Medicine*, 20(1), 9-16. <https://doi.org/10.52082/jssm.2021.9>
- Downward, P., Hallmann, K. i Pawlowski, T. (2014). Assessing parental impact on the sports participation of children: A socio-economic analysis of the UK. *European Journal of Sport Science*, 14(1), 84–90. <https://doi.org/10.1080/17461391.2013.805250>
- Dworkin, S. L. i Messner, M. A. (2002). Introduction: Gender relations and sport. *Sociological Perspectives*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/sop.2002.45.4.347>

- Eibl, R., Redžić, D. i Šarec, M. (2019). *Preporuke za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima*. <https://www.aem.hr/vijesti/predstavljene-preporuke-za-bolje-pracenje-zenskog-sporta-u-elektronickim-medijima/> (pristupljeno 22.3.2021.)
- EIGE, Gender Statistics Database, WMID, 2021. preuzeto s <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022/domain/power>
- Eime, R., Charity, M., Foley, B. C., Fowlie, J. i Reece, L. J. (2021). Gender inclusive sporting environments: the proportion of women in non-player roles over recent years. *BMC sports science, medicine & rehabilitation*, 13(1), 58. <https://doi.org/10.1186/s13102-021-00290-4>
- Elias, N. i Dunning, E. (1986). *Quest for Excitement. Sport and Leisure in the Civilising Process*. Basil Blackwell: Oxford.
- Fasting, K., Sisjord, M. K. i Svela Sand, T. (2017). Norwegian Elite-Level Coaches : Who Are They?. *Scandinavian Sport Studies Forum*, 8, 29-47
- FIG - Fédération Internationale de Gymnastique <https://www.gymnastics.sport/site/discipline.php?disc=4> (pristupljeno 14.2.2023)
- Fink, J. S. (2015). Female athletes, women's sport, and the sport media commercial complex: Have we really "come a long way, baby?" *Sport Management Review*, 18(3), 331-342.
- Frieze, I. H., Ferligoj, A., Kogovšek, T., Renner, T., Horvat, J. i Šarlija, N. (2003). Gender-Role Attitudes in University Students in the United States, Slovenia, and Croatia. *Psychology of Women Quarterly*, 27(3), 256–261. <https://doi.org/10.1111/1471-6402.00105>
- Galić, B. (2004). Seksistički diskurs rodnog identiteta. *Socijalna ekologija*, 13(3–4), 305–324.
- Galić, B. (2006). Stigma ili poštovanje? Reproductivni status žena u Hrvatskoj i šire. *Revija za sociologiju*, 37(3–4), 149–164.
- Galić, B. (2011a). Društvena uvjetovanost rodne diskriminacije. U Kamenov, Ž. i Galić, B. (Ur.), *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj* (str. 9–27). Zagreb: Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske.
- Galić, B. (2011b). Žene i rad u suvremenom društvu – značaj "orodnjenog" rada. *Sociologija i prostor*, 49(189 (1)), 25–48. <https://doi.org/10.5673/sip.49.1.2>
- Galić, B. (2012). Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj? Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. *Socijalna ekologija*, 21(2), 155-178.

- Galić, B. i Nikodem, K. (2007). *Identifikacija standarda diskriminacije žena pri zapošljavanju*. https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/preuzimanje/dokumenti/nac_strat/istr_trazivanja/istr_izvj_ident_sand_dis.pdf (pristupljeno 10.11.2020.)
- Gentile, A., Boca, S. i Giammusso, I. (2018). 'You play like a Woman!' Effects of gender stereotype threat on Women's performance in physical and sport activities: A meta-analysis. *Psychol. Sport Exerc*, 39, 95–103.
- Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus, d.o.o.
- Giddens, A., Duneier, M., Appelbaum, R. P. i Carr, D. (2018). *Introduction to sociology* (jedanaesto izdanje). New York: W.W. Norton & Company.
- González-García, H., Martinent, G. i Nicolas, M. (2021). Relationships between perceived coach leadership and athletes' affective states experienced during competition. *Journal of Sports Sciences*, 39(5), 568-575. DOI: [10.1080/02640414.2020.1835236](https://doi.org/10.1080/02640414.2020.1835236)
- Greblo Jurakić, Z., Ljubičić, V. i Bojić-Ćaćić, L. (2021). „Ženski sport nije pravi sport“: negativni stereotipi prema sportašicama i doživljaj rodne neravnopravnosti u rukometu u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 51(1), 81–102. <https://doi.org/10.5613/rzs.51.1.3>
- Greer, J. D. i Jones, A. H. (2012). Beyond figure skating and hockey: How US audiences gender type Winter Olympic sports. *The International Journal of Sport and Society*, 3, 129–140. <https://doi.org/10.18848/2152-7857/cgp/v03i04/53953>
- Gui, Y. (2019). Gender role attitudes and their psychological effects on Chinese youth. *Social Behavior and Personality: an international journal (SBP Journal)*, 47(5), 1-8. doi: <https://doi.org/10.2224/sbp.7563>
- Guthold, R., Stevens, G. A., Riley, L. M. i Bull, F. C. (2020). Global trends in insufficient physical activity among adolescents: a pooled analysis of 298 population-based surveys with 16 million participants. *Lancet Child Adolesc Health*, 4(1), 23–35. doi:10.1016/s2352-4642(19)30323-2
- Hallal, P. C., Andersen, L. B., Bull, F. C., Guthold, R., Haskell, W. i Ekelund, U. (2012). Global physical activity levels: surveillance progress, pitfalls, and prospects. *Lancet*, 380(9838), 247-257.
- Halmi, A. (2005). *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Naklada Slap.
- Haralambos, M. i Holborn, M. (2002). *Sociologija: teme i perspektive*. Golden marketing.

- Hardin, M. i Greer, J. D. (2009). The Influence of Gender-role Socialization, Media Use and Sports Participation on Perceptions of Gender-Appropriate Sports. *Journal of Sport Behavior*, 32(2), 207–226.
- Hardin, M., Chance, J., Dodd, J. E. i Hardin, B. (2002). Olympic photo coverage fair to female athletes. *Newspaper Research Journal*, 23, 64–78.
- Hargreaves, J. (1994). *Sporting Females: Critical Issues in the History and Sociology of Women's Sports*. London: Routledge. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203221945>
- Harrison, L. A. i Lynch, A. (2005). Social role theory and the perceived gender role orientation of athletes. *Sex Roles*, 52(3–4). <https://doi.org/10.1007/s11199-005-1297-1>
- Hasanagić, J. (2012). Spol, rod, rodne uloge, rodni identitet i seksualna orijentacija. U Spahić, A. i Gavrić, S. (Ur.), *Čitanka LGBT ljudskih prava* (str. 42–45). Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar: Fondacija Heinrich Böll, Ured u BiH.
- Haslett, B. J., Geis, F. L. i Carter, M. R. (1992). *The organizational woman: Power and paradox*. Norwood, N. J.: Ablex Publishing.
- Hayoz, C., Klostermann, C., Schmid, J., Schlesinger, T. i Nagel, S. (2017). Intergenerational transfer of a sports-related lifestyle within the family. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(2), 182–198. <https://doi.org/10.1177/1012690217702525>
- Hercigonja Moulton, H. L. (2019). *Analiza medijsko pokrivenost ženskih ekipnih sportova i stavova djevojčica prema nogometu u Hrvatskoj* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:214891>
- Holloway, I. i Todres, L. (2003). The status of method: Flexibility, consistency and coherence. *Qualitative Research*, 3(3), 345–357. <https://doi.org/10.1177/1468794103033004>
- Houghton, E. J., Pieper, L. i Smith, M. M. (2017). Women in the 2016 Olympic and Paralympic Games: An analysis of participation, leadership and media opportunities. East Meadow, NY: Women's Sports Foundation. <https://www.womenssportsfoundation.org/wp-content/uploads/2017/11/wsf-2016-olympic-paralympic-report-final.pdf>
- Hrvatski olimpijski odbor. <https://www.hoo.hr/page/69> (pristupljeno 20.9.2022.)
- Ivankova, N. i Wingo, N. (2018). Applying Mixed Methods in Action Research: Methodological Potentials and Advantages. *American Behavioral Scientist*, 62(7), 978–997. <https://doi.org/10.1177/0002764218772673>

- Jakubowska, H. i Byczkowska-Owczarek, D. (2018). Girls in Football, Boys in Dance. Stereotypization Processes in Socialization of Young Sportsmen and Sportswomen. *Qualitative Sociology Review*, 14(2), 12–28. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.14.2.02>
- Johnson, R.B., Onwuegbuzie, A.J. i Turner, L.A. (2007). Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1, 112 - 133.
- Jones, A. i Greer, J. (2011). You don't look like an athlete: The effects of feminine appearance on audience perceptions of female athletes and women's sports. *Journal of Sport Behavior*, 34(4).
- Jones, D. (2006). The representation of female athletes in online images of successive Olympic Games. *Pacific Journalism Review*, 12, 108–129.
- Jugović, I. (2004). *Zadovoljstvo rodnim ulogama*. (Diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet.
- Jugović, I. i Kamenov, Ž. (2008). Razvoj instrumenta za ispitivanje rodnih uloga. *Suvremena Psihologija*, 11(1), 93–106.
- Kamenov, Ž. i Galić, B. (2011). *Rodna ravnopravnost i diskriminacija u Hrvatskoj. Istraživanje "Percepcija, iskustva i stavovi o rodnoj diskriminaciji u Republici Hrvatskoj"*. Zagreb: Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova.
- Kamenov, Ž., Huić, A. i Jugović, I. (2011). Uloga iskustva rodno neravnopravnog tretmana u obitelji u percepciji, stavovima i sklonosti rodnoj diskriminaciji. *Revija za socijalnu politiku*, 18(2), 195–216. <https://doi.org/10.3935/rsp.v18i2.978>
- Kamenov, Ž., Jelić, M., Tadinac, M. i Hromatko, I. (2007). Quality and stability of the relationship as a function of distribution of housework, financial investments, and decision making between partners. *Psychology Days in Zadar: Book of Selected Proceedings*, 133-151.
- Klasnić, K. (2017). *Utjecaj rodne podjele obiteljskih obveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena*. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.
- Knight, J.L. i Giuliano, T.A. (2001). He's a Laker; she's a "looker": The consequences of gender-stereotypical portrayals of male and female athletes by the print media. *Sex Roles*, 45, 217–229.
- Koivula, N. (2001). Perceived characteristics of sports categorized as gender-neutral, feminine and masculine. *Journal of Sport Behavior*, 24, 377-393.

- Kovačević, M. i Bosnar, K. (2013). Stav prema ženskom nogometu u ruralnoj sredini. U: V. Findak (Ur.), *22. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske, Poreč* (str. 108-112). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Kvale, S. i Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (drugo izdanje). Sage Publications, Inc.
- Lagaert, S. i Roose, H. (2016). Exploring the adequacy and validity of ‘sport’: Reflections on a contested and open concept. *International Review for the Sociology of Sport*, 51(4), 485–498. <https://doi.org/10.1177/1012690214529295>
- Lagaert, S. i Roose, H. (2018). The gender gap in sport event attendance in Europe: The impact of macro-level gender equality. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(5), 533–549. <https://doi.org/10.1177/1012690216671019>
- Lebel, K. i Danylchuk, K. (2009). Generation Y’s Perceptions of Women’s Sport in the Media. *International Journal of Sport Communication*, 2(2), 146–163. <https://doi.org/10.1123/IJSC.2.2.146>
- Leinert Novosel, S. (2000). *Žena na pragu 21. stoljeća : između majčinstva i profesije*. Ženska grupa TOD.
- Leskovic, S. (2012) Stavovi prema ženskom nogometu kod srednjoškolaca (diplomski rad). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Lorber, J. (1996). Beyond the binaries: Depolarizing the categories of sex, sexuality, and gender. *Sociological Inquiry*, 66(2). <https://doi.org/10.1111/j.1475-682x.1996.tb00214.x>
- Magrath, R. (2017). *Inclusive masculinities in contemporary football: Men in the beautiful game*. London: Routledge.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines. *Lancet*, 358(9280), 483–488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- McGannon, K. R., Gonsalves, C. A., Schinke, R. J. i Busanich, R. (2015). Negotiating motherhood and athletic identity: A qualitative analysis of Olympic athlete mother representations in media narratives. *Psychology of Sport and Exercise*, 20, 51-59.
- Messner, M. (1988). Sports and Male Domination: The Female Athlete as Contested Ideological Terrain. *Sociology of Sport Journal*, 5(3), 197–211.
- Messner, M. (2011). Gender ideologies, youth sports, and the production of soft essentialism. *Sociology of Sport Journal*, 28(2), 151–170. <https://doi.org/10.1123/ssj.28.2.151>

- Messner, M. A. (2002). *Taking the field: Women, men, and sports*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Metheny, E. (1965). Symbolic forms of movement: The feminine image in sports. U: E. Metheny (Ur.), *Connotations of movement in sport and dance*. Dubuque, IA: Brown, 43-56.
- Miles, M. B., Huberman, A. M. i Saldaña, J. (2019). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (četvrto izdanje). SAGE Publications, Inc.
- Miller, Y. D. i Brown, W. J. (2005). Determinants of active leisure for women with young children: An 'ethic of care' prevails. *Leisure Sciences*, 27(5), 405–420.
- Miljković, D. (2009). *Pedagogija za sportske trenere*. Zagreb: Odjel za izobrazbu trenera Društvenog veleučilišta u Zagrebu, Kineziološki fakultet u Zagrebu.
- Moesch, K., Mayer, C. i Elbe, A. M. (2012). Reasons for career termination in Danish elite athletes: Investigating gender differences and the time-point as potential correlates. *Sport Science Review*, 21(5-6), 49-68.
- Norman, L. i Rankin-Wright, A. (2018). Surviving rather than thriving: Understanding the experiences of women coaches using a theory of gendered social well-being. *International Review for the Sociology of Sport*, 53(4), 424–450. <https://doi.org/10.1177/1012690216660283>
- Palmer, H. C. (2003). *Teaching rhythmic gymnastics: A developmentally appropriate approach*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Paradis, E. (2012). Boxers, Briefs or Bras? Bodies, Gender and Change in the Boxing Gym. *Body & Society*, 18(2), 82–109. <https://doi.org/10.1177/1357034X12440829>
- Perasović, B. i Bartoluci, S. (2007). Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu. *Sociologija i prostor*, 45(1 (175)), 105-119.
- Perasović, B. i Mustapić, M. (2013). Football supporters in the context of croatian sociology: research perspectives 20 years after. *Kinesiology*, 45, 262–275.
- Perasović, B. i Mustapić, M. (2017). Carnival supporters, hooligans, and the 'Against Modern Football' movement: life within the ultras subculture in the Croatian context. *Sport in Society*, 21(6), 960–976. <https://doi.org/10.1080/17430437.2017.1300395>
- Petani, R., Skoko, M. i Ivanda, L. (2021). Students' attitudes towards the equality of gender roles in the family. U *ICERI2021 Proceedings*. IATED. 995-1003.

- Petty, K. i Pope, S. (2019). A new age for media coverage of women's sport? An analysis of English media coverage of the 2015 FIFA women's world cup. *Sociology*, 53(3), 486–502.
- Pfister, G. (2010). Women in sport – gender relations and future perspectives, *Sport in Society*, 13(2), 234-248. DOI: 10.1080/17430430903522954
- Pfister, G. (2011). Gender equality and (elite) sport. *Enlarged Partial Agreement on Sport (EPAS)*.
- Piedra, J. (2017). Masculinity and Rhythmic Gymnastics. An Exploration on the Transgression of Gender Order in Sport. *Masculinities and Social Change*, 6(3), 288-303. doi: 10.17583/MCS.2017.2733
- Piedra, J., Gallardo, D. i Jennings, G. (2020). Boys in Rhythmic Gymnastics: Gymnasts', Parents' and Coaches' Perspectives from Southern Spain. U Magrath, R., Cleland, J., i Anderson, E. (Ur.), *The Palgrave Handbook of Masculinity and Sport* (str. 433–448). Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-19799-5_24
- Plaza, M., Boiché, J., Brunel, L. i Ruchaud, F. (2017). Sport = Male... But Not All Sports: Investigating the Gender Stereotypes of Sport Activities at the Explicit and Implicit Levels. *Sex Roles*, 76(3–4), 202–217. <https://doi.org/10.1007/s11199-016-0650-x>
- Pope, S. i Pfister, G. (2018). Introduction. U Pfister, G. i Pope, S. (Ur.), *Female Football Players and Fans: Intruding into a Man's World* (str. 1-14). Basingstoke: Palgrave.
- Pope, S., Williams, J. i Cleland, J. (2022). Men's Football Fandom and the Performance of Progressive and Misogynistic Masculinities in a 'New Age' of UK Women's Sport. *Sociology*, 56(4), 730–748. <https://doi.org/10.1177/00380385211063359>
- Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (2022). *Izvešće o radu za 2021. godinu*. Zagreb: Republika Hrvatska Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova.
- Priyadharshini, E. i Pressland, A. (2016). Doing femininities and masculinities in a 'feminized' sporting arena: The case of mixed-sex cheerleading. *Sport in Society*, 19, 1234–1248.
- Project Play. (2019). State of play: 2019. Aspen Institute Sports & Society Program Report. https://assets.aspeninstitute.org/content/uploads/2019/10/2019_SOP_National_Final.pdf
- Qu, S. Q. i Dumay, J. (2011). The qualitative research interview. *Qualitative research in accounting & management*, 8(3), 238-264. <https://doi.org/10.1108/11766091111162070>
- Rauscher, L. i Cooky, C. (2018). Sociological Dimensions of Girls Sport and Physical Activity. U: *The 2018 Tucker Center Research Report, Developing Physically Active Girls: An Evidence-based Multidisciplinary Approach*. (str. 37-54). Minneapolis, MN: Tucker

- Center for Research on Girls & Women in Sports. Preuzeto s: https://www.cehd.umn.edu/tuckercenter/library/docs/research/2018-Tucker-Center-Research-Report_Developing-Physically-Active-Girls_Full-Report.pdf
- Rayburn, B., Chen, S. i Phillips, C. (2015). Female college athletes' perceptions on gender stereotypes and discrimination in collegiate athletics. *International Journal of Business and Social Sciences*, 6(5), 28–36.
- Riemer, B. A. i Visio, M. E. (2003). Gender typing of sports: An investigation of metheny's classification. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 74(2), 193–204. <https://doi.org/10.1080/02701367.2003.10609081>
- Ronkainen, N. J., Watkins, I. i Ryba, T. V. (2016). What can gender tell us about the pre-retirement experiences of elite distance runners in Finland?: A thematic narrative analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 22, 37-45.
- Rowe, D. i Brown, P. (1994). Promoting women's sport: theory, policy and practice. *Leisure Studies*, 13(2), 97-110.
- Sage, G. H., Eitzen, D. S. i Beal, B. (2018). *Sociology of North American sport* (jedanaesto izdanje). New York, NY: Oxford University Press.
- Sartore, M. L. i Cunningham, G. B. (2007). Explaining the underrepresentation of women in leadership positions of sport organizations: A symbolic interactionist perspective. *Quest*, 59, 244-265.
- Scheidler, T. i Wagstaff, A. (2018). Exposure to women's sports: Changing attitudes toward female athletes. *The Sport Journal*, 20(11), 1–14.
- Schoonenboom, J. i Johnson, R. B. (2017). How to construct a mixed methods research design. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 69(2), 107-131.
- Scott, J. (2014). *A Dictionary of Sociology*. Oxford University Press. Preuzeto 19.2.2022. s <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199683581.001.0001/acref-9780199683581>
- Scruton, S., Fasting, K., Pfister, G. i Bunuel, A. (2018). It's Still a Man's Game? The Experiences of Top-Level European Women Footballers. U Pfister, G., Pope, S. (Ur.), *Female Football Players and Fans. Football Research in an Enlarged Europe*. London: Palgrave Macmillan, 19-36. https://doi.org/10.1057/978-1-137-59025-1_2

- Sekol, I. i Maurović, I. (2017). Miješanje kvantitativnog i kvalitativnog istraživačkog pristupa u društvenim znanostima – miješanje metoda ili metodologija?. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(1), 7-32. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v24i1.147>
- Sheldon, A. (1990). 'Kings are Royaler than Queens': Language and Socialization. *Young Children*, 45(2), 4-9. https://www.academia.edu/3120241/Kings_are_Royaler_Than_Queens_Language_and_Socialization
- Somerset, S. i Hoare, D. J. (2018). Barriers to voluntary participation in sport for children. *BMC Pediatrics*, 18, 47-67.
- Šikić-Mićanović, L. (1997). Socijalizacija i spolnost: značenje socio-kulturnih konteksta. *Društvena istraživanja*, 6(4-5 (30-31)), 577-595.
- Šimac, B. i Klasnić, K. (2021). Što još one žele? Razvoj nove skale za mjerenje suvremenih oblika seksizma. *Socijalna Ekologija*, 30(2), 255-297. <https://doi.org/10.17234/SocEkol.30.2.4>
- Teddlie, C. i Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Los Angeles: SAGE.
- Tekavc, J., Wylleman, P. i Cecić Erpič, S. (2020). Becoming a mother-athlete: female athletes' transition to motherhood in Slovenia. *Sport in Society*, 23(4), 734-750. DOI:[10.1080/17430437.2020.1720200](https://doi.org/10.1080/17430437.2020.1720200)
- Terjesen, S., Sealy, R. i Singh, V. (2009). Women Directors on Corporate Boards: A Review and Research Agenda. *Corporate Governance: An International Review*, 17(3), 320-37.
- Tomić-Koludrović, I. i Kunac, S. (2000). *Rizici modernizacije: žene u Hrvatskoj devedesetih*. Stope nade.
- Tomić-Koludrović, I., Petrić, M., Puzek, I. i Zdravković, Ž. (2018). *Rodni stavovi i prakse u Hrvatskoj. Izvještaj o kvantitativnim rezultatima projekta GENMOD*.
- Topolčić, D. (2001). Muškarci to ne rade: Rodno segregirana podjela rada u obitelji. *Društvena istraživanja*, 10(4-5), 767-788.
- Trolan, E. J. (2013). The Impact of the Media on Gender Inequality within Sport. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 91, 215-227. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.08.420>
- Ured za ravnopravnost spolova. <https://ravnopravnost.gov.hr/> (pristupljeno 25.2.2022.)

- Uyar, Y., Gentile, A., Uyar, H., Erdeveciler, Ö., Sunay, H., Mîndrescu, V., Mujkic, D. i Bianco, A. (2022). Competition, Gender Equality, and Doping in Sports in the Red Queen Effect Perspective. *Sustainability*, 14(5), 2490.
- van Houten, J. M. A., Kraaykamp, G. i Breedveld, K. (2017). When do young adults stop practising a sport? An event history analysis on the impact of four major life events. *International Review for the Sociology of Sport*, 52(7), 858–874. <https://doi.org/10.1177/1012690215619204>
- Vella, S. A., Oades, L. G. i Crowe, T. P. (2013). The relationship between coach leadership, the coach–athlete relationship, team success, and the positive developmental experiences of adolescent soccer players. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 18(5), 549–561.
- Vukušić, D. i Miošić, L. (2017). Reinventing and reclaiming football through radical fan practices? NK Zagreb 041 and Futsal Dinamo. *Soccer & Society*, 19(3), 440–452. <https://doi.org/10.1080/14660970.2017.1333676>
- West, C. i Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender & Society*, 1(2), 125–151. <https://doi.org/10.1177/0891243287001002002>
- Wharton, A. S. (2005). *The sociology of gender: an introduction to theory and research*. Blackwell Publishing.
- Whisenant, W.A., Pederson, P.M. i Obenour, B.L. (2002). Success and gender: determining the rate of advancement for intercollegiate athletic directors. *Sex Roles*, 47(9), 485–491.
- Williams, M. A (2013). Pragmatic solution for gender equity in Canadian elite sport. *International Sports Law Journal*, 13, 18–34. <https://doi.org/10.1007/s40318-013-0015-3>
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children’s socialization to gender roles. *Adolescence*, 32(126), 253–259.
- Wolf-Cvitak, J. (2000). *Ritmičko-sportska gimnastika*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.
- Women in Sport (2018). Where are all the women. Dostupno na: <https://www.womeninsport.org/wp-content/uploads/2018/10/Where-are-all-the-Women-1.pdf> (pristupljeno 15.2.2023.)
- Woods, R. (2016). *Social issues in sport* (treće izdanje). Champaign, IL: Human Kinetics.

- Wylleman, P. i D. Lavallee. (2004). A Developmental Perspective on Transitions Faced by Athletes. U M. Weiss (Ur.), *Developmental Sport and Exercise Psychology: A Lifespan Perspective*. Morgantown (str. 507–527). WV: Fitness Information Technology.
- Xu, Q., Fan, M. i Brown, K. A. (2021). Men’s Sports or Women’s Sports?: Gender Norms, Sports Participation, and Media Consumption as Predictors of Sports Gender Typing in China. *Communication & Sport*, 9(2), 264–286. <https://doi.org/10.1177/2167479519860209>
- Zeyneloglu, S. i Terzioglu, F. (2011). Development and Psychometric Properties Gender Roles Attitude Scale. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 409–420.

Prilozi

PRILOG 1 - Korišteni anketni upitnik

Poštovani/a,

pred Vama se nalazi anonimni anketni upitnik kojim želimo ispitati stavove studenata Kineziološkog fakulteta o rodnoj ravnopravnosti u sportu a koji je dio istraživanja za izradu doktorske disertacije profesorice Josipe Antekolović „Rodna ravnopravnost u sportu - promjene prema egalitarnosti“.

Vaši odgovori ni na koji način neće se i ne mogu povezati s Vama osobno te Vam jamčimo potpunu povjerljivost i anonimnost svih iznesenih podataka, odnosno IP adresa Vašeg računala se neće nigdje bilježiti.

Nema točnih i netočnih odgovora već nas zanimaju Vaši stavovi. Molimo Vas da samostalno i iskreno odgovorite na sva ponuđena pitanja jer ćete time doprinijeti boljem razumijevanju proučavanog fenomena.

Za ispunjavanje cjelokupne ankete trebat će Vam otprilike 10 minuta.

1. Napišite kod koji ćete zapamtiti

Predlažemo da to bude prva dva slova majčina imena, zadnja tri slova očeva imena i mjesec u kojem ste rođeni s dvije decimale. (Na primjer Sanja, Nenad i Lipanj daju SANAD06).

2. Kojeg ste spola?

- 1) Muškog
- 2) Ženskog

3. Koliko godina imate?

4. Koja ste godina studija? 1. 2. 3. 4. 5.

5. Koji od ponuđena dva kolegija ste upisali u ovom (ljetnom) semestru ak. god. 2021./2022.?

- 1) Nogomet
- 2) Ritmička gimnastika

6. *prvi val* Koliki je Vaš trenutni interes za taj kolegij?

- 1) Vrlo nizak
- 2) Prilično nizak
- 3) Osrednji
- 4) Prilično visok
- 5) Vrlo visok

6. *drugi val* Koliko ste ukupno zadovoljni tim kolegijem?

- 1) Vrlo nezadovoljan/na
- 2) Većinom nezadovoljan/na
- 3) Niti zadovoljan/na niti nezadovoljan/na
- 4) Većinom zadovoljan/na
- 5) Vrlo zadovoljan/na

7. Kolika je veličina naselja u kojem ste proveli najveći dio života?

- 1) manje od 10.000 stanovnika
- 2) od 10.001 do 70.000 stanovnika
- 3) od 70.001 do 150.000 stanovnika
- 4) od 150.001 do 500.000 stanovnika
- 5) više od 500.000 stanovnika

8. *prvi val* Bez obzira na to koliko često pohađate vjerske obrede, molimo Vas da procijenite svoj položaj na sljedećoj ljestvici:

- 1) Uvjereni sam ateist/kinja
- 2) Skloniji/ja sam nevjerovanju, nego vjerovanju
- 3) Ne znam, ne mogu procijeniti
- 4) Skloniji/ja sam vjerovanju, nego nevjerovanju
- 5) Uvjereni/a sam vjernik/ica

9. Tvrdnje koje slijede odnose se na stavove o rodnoj ravnopravnosti u sportu. Molimo Vas da kraj svake od navedenih tvrdnji zaokružite samo jedan broj koji najbolje opisuje u kojoj se mjeri Vi osobno slažete sa sadržajem svake od njih.

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem
Profesionalni sport odvraća žene od njihovih prirodnih uloga.	1	2	3	4	5
Estetski sportovi nisu prilagođeni muškarcima.	1	2	3	4	5
Žene nemaju tjelesnu građu potrebnu za uspješnu sportsku karijeru.	1	2	3	4	5
Neki sportovi su pregrubi za žene.	1	2	3	4	5
Ženski sport nije "pravi" sport.	1	2	3	4	5
Ako se žena bavi profesionalnim sportom ne može se brinuti za svoju obitelj.	1	2	3	4	5
Žene u sportu ne mogu biti niti približno dobre kao muškarci.	1	2	3	4	5
Estetski sportovi oduzimaju ponos muškarcima.	1	2	3	4	5
Žene ne zaslužuju biti jednako plaćene u sportu kao muškarci.	1	2	3	4	5

Kad žena jednom dobije dijete za nju je to kraj sportske karijere.	1	2	3	4	5
Žene su preosjetljive da bi mogle biti uspješne u sportu.	1	2	3	4	5
Nedopustivo je da za isti sportski uspjeh žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju novčanu naknadu od muškaraca.	1	2	3	4	5
Profesionalna sportašica ne može biti dobra majka.	1	2	3	4	5
Nedolično je da se muškarac bavi estetskim sportom.	1	2	3	4	5
Mediji bi trebali prenositi jednako muški i ženski sport, neovisno o gledanosti.	1	2	3	4	5
Nastupi ženskih ekipa su dosadni.	1	2	3	4	5
Muškarci koji se profesionalno bave estetskim sportom ne bi se trebali nazivati "vrhunskim sportašima".	1	2	3	4	5
Ženski sport je blijeda kopija muškog sporta.	1	2	3	4	5
Žene bi se trebale baviti samo estetskim sportovima (ples, umjetničko klizanje, ritmička gimnastika...).	1	2	3	4	5
Muškarci koji se bave estetskim sportom vrijeđaju muški rod.	1	2	3	4	5
Ženski sport nema svoju publiku.	1	2	3	4	5

12. *prvi val* Kojim sportom se bavite/ste se bavili?

13. Za mene je nogomet:

- 1) isključivo muški sport
- 2) većinom muški sport
- 3) podjednako muški i ženski sport
- 4) većinom ženski sport
- 5) isključivo ženski sport

14. Za mene je ritmička gimnastika:

- 1) isključivo muški sport
- 2) većinom muški sport
- 3) podjednako muški i ženski sport
- 4) većinom ženski sport
- 5) isključivo ženski sport

15. Tvrdnje koje slijede odnose se na stavove povezane s rodom. Molimo Vas da kraj svake od navedenih tvrdnji zaokružite samo jedan broj koji najbolje opisuje u kojoj se mjeri Vi osobno slažete sa sadržajem svake od njih.

	Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Ne znam, nisam siguran/na	Slažem se	U potpunosti se slažem
Najbolje plaćeni poslovi u Hrvatskoj su uglavnom namijenjeni muškarcima.	1	2	3	4	5
Žene u Hrvatskoj češće neopravdano dobivaju otkaze negoli muškarci.	1	2	3	4	5
Muškarci u Hrvatskoj lakše napreduju na poslu nego žene.	1	2	3	4	5
Žene su u Hrvatskoj u dovoljnom broju prisutne u politici.	1	2	3	4	5
Dobro je da danas u Hrvatskoj ne postoje odvojene škole za djevojčice i dječake.	1	2	3	4	5
Zastarjelo je da se djevojčice i dječake u Hrvatskoj usmjerava prema tipično ženskim ili tipično muškim zanimanjima.	1	2	3	4	5
Nedopustivo je da za iste poslove žene danas u Hrvatskoj dobivaju manju plaću nego muškarci.	1	2	3	4	5
Kad se susretnu muškarac i žena, muškarac treba učiniti prvi korak.	1	2	3	4	5
Prirodno je da muškarac ima vodeću ulogu u odnosu sa ženom.	1	2	3	4	5
Religija ispravno uči da je muškarac glava obitelji.	1	2	3	4	5
Žene su po svojoj prirodi sposobnije odgajati djecu.	1	2	3	4	5
O kontracepciji se treba brinuti žena.	1	2	3	4	5
Muškarci su po prirodi sposobniji donositi važne odluke nego žene.	1	2	3	4	5
Žene kažu da traže ravnopravnost, a zapravo traže posebne povlastice.	1	2	3	4	5
Muškarci su u pravilu uspješniji na svom poslu od žena.	1	2	3	4	5
Muškarac bi trebao podržati karijeru uspješne žene i preuzeti veći dio kućanskih poslova i brige o djeci.	1	2	3	4	5
Ženama se prilikom zapošljavanja ne bi smjelo postavljati pitanja o bračnom statusu i broju djece.	1	2	3	4	5
Žena sama treba odlučiti hoće li učiniti pobačaj.	1	2	3	4	5
Nakon udaje žena bi trebala zadržati i svoje prezime, ako to želi.	1	2	3	4	5
Žena treba imati pravo na umjetnu oplodnju, bez obzira je li u braku ili nije.	1	2	3	4	5
Pobačaj treba zabraniti zakonom.	1	2	3	4	5

PRILOG 2 - Vodič za intervju

Uvod

- predstavljanje istraživačice;
- razlozi za korištenje audioopreme (snimanje);
- povjerljivost podataka – svi podaci bit će korišteni isključivo u istraživačke svrhe;
- objašnjenje teme istraživanja

Tema 1: Sportski počeci i agensi socijalizacije

- Možete li opisati sredinu u kojoj ste odrasli? Možete li reći nešto više o obitelji iz koje dolazite? Što su po zanimanju vaši roditelji, braća, sestre?
- Možete li ispričati vašu „sportsku“ priču – kad ste se i u kojim okolnostima počeli baviti sportom? Jeste li imali neke idole? Koliko je tada zarada koja se ostvarivala u sportu kojim ste se bavili imala utjecaja na vašu odluku bavljenja sportom?
- U kakvim uvjetima ste trenirali/trenirate?
- Kakva je (bila) reakcija vaših roditelja na odluku da se želite baviti sportom – kakva majke, a kakva oca? A prijatelja, kolega u školi/fakultetu, susjeda (muškaraca) u odnosu na prijateljice, kolegice u školi/fakultetu, susjede (žena)?
- Što vam znači baviti se sportom – možete li opisati emocije koje se pritom javljaju?
- Kako se osjećate kao sportašica (žena)/sportaš (muškarac) obzirom na svijet u kojem živimo? Navedite pozitivna i negativna iskustva koja ste doživjeli.
- Jeste li ikada bili podvrgnuta ismijavanju, vrijeđanju ili nečem sličnom zbog toga što se bavite sportom među sportašima? A u društvu/životu općenito?

Tema 2: Hrvatsko društvo i sport

- Kako biste ocijenili ulogu sporta u današnjem društvu? Koja su prema vašem mišljenju glavna obilježja suvremenog sporta?
- Kakva je situacija u hrvatskom sportu danas?
- Što mislite o uvrježenoj podjeli na „male“ i „velike“ sportove u hrvatskom društvu? Što bi po vašem mišljenju spadalo u „male“, a što u „velike“ sportove?
- Gdje je mjesto nogometa u toj podjeli, a gdje ritmičke gimnastike? Koji su prema vašem mišljenju sportovi s vrhunskim rezultatima žena „veliki“ sportovi?
- Koje su dominantne vrijednosti u hrvatskom društvu?
- Koje nam vrijednosti nedostaju– vrijedi li to i za vrhunski sport?

Tema 3: Spol i rod u hrvatskom društvu

- Kakvo je vaše mišljenje o statusu žena u hrvatskom društvu?
- Možete li usporediti status vaše majke u hrvatskom društvu u odnosu na vas osobno/vašu sestru, djevojku?

- Je li se što promijenilo u položaju žena u hrvatskom društvu u 2000.-itima? Ako je, što?
- U posljednje vrijeme u javnosti su bile prisutne polemike koje se tiču žena, poroda i pobačaja. Dio javnosti smatra da je riječ o pokušaju upravljanja ženskim tijelom, dio misli da treba zabraniti pobačaj, i sl. - kakvo je vaše mišljenje o tome?
- Kako gledate na homofobiju u hrvatskom društvu? Kakvo je vaše mišljenje o pravima LGBT osoba i njihovom položaju u hrvatskom društvu?
- Kakvo je vaše mišljenje o etiketiranju primjerice nogometašica ili hrvačica kao „gay-populacije“? Imate li vi takva iskustva?

Tema 4: Spol, rod i sport

- Kakvo je vaše mišljenje o položaju žena u hrvatskom sportu?
- Kakav je odnos medija prema ženama u sportu – tko je u fokusu „najbolje“, „najljepše“?
- Kako se nose žene s obiteljima i djecom sa sportom - koliko društvo ima razumijevanja, pruža li podršku ženama? Što je sa onim ženama koje rade i/ili studiraju i njihovim mogućnostima aktivnog bavljenja sportom?
- Kakvo je vaše mišljenje o statusu „ženskih“ sportova u hrvatskom društvu u odnosu na „muške“? Koje sportove smatrate „ženskim“ a koje „muškim“?
- Kako gledate na program studiranja na KIF-u kojim je definirano da i studenti i studentice slušaju obavezne predmete Nogomet/Ritmička gimnastika?
- Što je po vašem mišljenju bio uzrok odluci da Nogomet/Ritmička gimnastika postanu obavezni kolegiji i studentima, i studenticama? Kako na to gledate?
- Što volite u nogometu? A na nastavi Nogometa?
- Kako se osjećate kad zabijete gol? Kako se osjećate kad nekog predriplate, precizno dodate ili oduzmete loptu?
- M: Kako se osjećate kad udarite 'snažnu volejčinu' u smislu muškosti - je li taj volej dodatno učvrstio vašu muškost?
- Ž: Kako ste se osjećale kad vam je lopta sjela na volej, jeste li osjetile tu snagu? Neki bi rekli da je nogomet muški sport, što ste vi osjećali? Je li to savladavanje nogometne tehnike/igranje/treniranje ukazalo na vašu mušku stranu?
- Je li neki poseban element u ritmičkoj gimnastici bio težak? Kako ste se osjećali kad ste ga savladali - jeste li pritom osjetili da je taj pokret graciozan, elegantan, pravilan?

- Znete li da neki tvrde kako su elementi ritmičke gimnastike izraz ženstvenosti i kako je se ritmička gimnastika ženski sport? Što ste vi osjećali prilikom uvježbavanja izvođenja elemenata – je li to utjecalo na vašu žensku stranu?
- Kakva su bila vaša prethodna iskustva (ako ste ih imali) s nogometom/ritmičkom gimnastikom?
- Jesu li prema vašem mišljenju kineziolozi potrebna znanja iz nogometa/ritmičke gimnastike u budućem radu?
- Kakve ste priče čuli od starijih studenata prije dolaska na nastavu nogometa/ritmičke gimnastike vezano za ispite/kolokvije/kriterije ocjenjivanja? Kako je to utjecalo na vaš angažman na nastavi?
- Koliko ste vi osobno bili angažirani u savladavanju zadataka na pojedinom predmetu – kako je to izgledalo na nogometu/ritmičkoj gimnastici? Kakvo je vaše mišljenje o ponašanju vaših kolega iz grupe na nogometu/ritmičkoj gimnastici?
- Na kojem nastavi kojeg od ova dva predmeta ste više napredovali? Kakvo je vaše mišljenje, o čemu je dominantno ovisio vaš napredak?
- Kako danas doživljavate nogomet/ritmičku gimnastiku? Je li se što promijenio u vašoj percepciji tog sporta od početka semestra do danas? Ako je, što?
- Što biste promijenili u konceptu nastave Nogometa/Ritmičke gimnastike?

5. Završetak

Došli smo do kraja intervjua. Da li ima nešto što biste voljeli dodati o temama o kojima smo razgovarali, a ja vas nisam pitala ili vam dopustila da kažete do kraja?

Životopis autorice

Josipa Antekolović (rođ. Kovačić) rođena 19. svibnja 1981. u Osijeku. Odrasla u Đakovu gdje završava osnovnu školu i gimnaziju. Tijekom školovanja trenirala je rukomet u ŽRK Pan Đakovo te plivanje u PK Đakovo. Školovanje nastavlja na Sveučilištu u Zagrebu gdje 1999. godine upisuje Fakultet za fizičku kulturu. Diplomira 27.06.2005. godine i stječe zvanje profesor fizičke kulture. Godine 2019. na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisuje poslijediplomski doktorski studij.

Udana, majka dvoje djece.

Tijekom 2006. godine radi kao zamjena na mjestu profesora fizičke kulture u OŠ Bartola Kašića i OŠ Petra Zrinskog. Nakon toga, fitness je trenerica i voditeljica pilates programa u Wellness centru Coner (listopad, 2006. – listopad, 2007.). Od listopada 2007. do travnja 2018. godine radi kao učiteljica tjelesne i zdravstvene kulture u programu „Vikendom u sportske dvorane“ u Osnovnoj Školi Mladost u Zagrebu. Stručni ispit polaže 2009. godine.

Od ak. god. 2006./2007. do ak. god. 2009./2010. vanjska je suradnica na Kineziološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na kolegijima Biomehanika i Biomehanička analiza. Od ljetnog semestra ak. god. 2015./2016. vanjska je suradnica na Rudarsko-geološko-naftnom fakultetu Sveučilište u Zagrebu na kolegijima Tjelesna i zdravstvena kultura 1, 2, 3 i 4.

Od travnja 2018. godine zaposlena je na nastavnom radnom mjestu predavačice na kolegijima Tjelesna i zdravstvena kultura 1, 2, 3 i 4 na Rudarsko-geološko-naftnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (50% radnog vremena) i na Arhitektonskom fakultetu, odsjek Studij dizajna, Sveučilište u Zagrebu (50% radnog vremena).

Popis javno objavljenih radova autorice

Znanstveni radovi

- Antekolović, J., Kovačić, G. (2022).** Zadovoljstvo tjelesnim izgledom studentica i studenata. U: Leko, G. (Ur.) *Zbornik radova 30. ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske „Kineziologija u Europi – Izazovi promjena“* (str. 1452-1464) Zadar: Hrvatski kineziološki savez
- Kovačić, G., **Antekolović, J. (2022).** Star Excursion Balance Test: opis testa i pregled metrijskih karakteristika. U: Milanović, L., Wertheimer, V., Jukić, I. i Krakan, I. (Ur.) *20. godišnja*

- međunarodna konferencija Kondicijska priprema sportaša* (str. 54-58). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Antekolović, J.** (2021). Razlike u zadovoljstvu tjelesnim izgledom kod studentica u različitim stadijima promjene ponašanja povezanih s tjelesnim vježbanjem. *ERS*, 30(43), 5-14.
- Antekolović, J., Kovačić, G. i Marelić, M.** (2021). Pouzdanost hrvatske verzije upitnika za procjenu uživanja u tjelesnoj aktivnosti kod studenata Sveučilišta u Zagrebu. U: Babić, V. i Trošt Bobić, T. (Ur.) *Pedagoške kompetencije u kineziologiji - zbornik radova* (str. 599-604). Zadar: Hrvatski kineziološki savez
- Šunda, M., **Antekolović, J.** i Bašćevan, A. (2021). Stavovi učenika i studenata o nastavi TZK na daljinu u vrijeme bolesti COVID-19. U: Babić, V. i Trošt Bobić, T. (Ur.) *Pedagoške kompetencije u kineziologiji - zbornik radova* (str. 286-296). Zadar: Hrvatski kineziološki savez
- Kovačić, G. i **Antekolović, J.** (2021). „BUNKIE TEST“ – Analiza mjernog instrumenta za procjenu mišićne izdržljivosti kinetičkih lanaca. U: Milanović, L., Wertheimer, V., Jukić, I. i Krakan, I. (Ur.) *19. godišnja međunarodna konferencija Kondicijska priprema sportaša* (str. 77-81). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Antekolović, J.** i Kovačić, G. (2020). Physical Activity of Students during the Pandemic of the Disease COVID-19. *Sports science and health*, 10(2), 108-117.
- Garafolić, H., Beriša, M., Bašćevan, S. i **Antekolović, J.** (2020). Razlike u stupnju mobilnosti koljena između sportaša iz kontaktnih i nekontaktnih sportova. U: Milanović, L., Wertheimer, V., Jukić, I. (Ur.) *18. godišnja međunarodna konferencija Kondicijska priprema sportaša* (str. 120-123). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Kovačić, G., **Antekolović, J.** i Antekolović, L.J., (2019). Eccentric Contractions in the Rehabilitation of Lateral Elbow Tendinopathy: literature review. U: Cacek, J., Sajdllová, Z. i Šimková, K. (Ur.) *Proceedings of the 12th International conference on kinanthropology: "Sport and Quality of Life"* (str. 182-187). Brno: Masaryk University Press
- Berisha, M., Bašćevan, S. i **Antekolović, J.** (2018). Difference between the athletes with knee hyperextension and those without it in body mass and body height. U: Baić, M., Starosta, W., Drid, P., Konarski, J., Krističević, T., Maksimović, N. (Ur.) *14th International Scientific Conference of Sport Kinetics 2018 „Movement in Human Life and Health“* (str. 287-291). Poreč: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu

- Kovačić, G. i **Antekolović, J.** (2018). Utjecaj metode kinesio tapinga na osjet položaja zgloba - pregled dosadašnjih istraživanja. U: Babić, V. (Ur.) *Zbornik radova 27. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Primjeri dobre prakse u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“* (str.378-384). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Antekolović, Lj., Kovačić, G. i **Antekolović, J.** (2017). Razlike u funkcionalnom pokretu između atletičara bacača, skakača i sprintera. U: Findak, V. (Ur.) *Zbornik radova 26. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Kineziološke kompetencije u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“* (str. 109-114). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Antekolović, J.**, Antekolović, Lj. i Jularić, J. (2009). Povezanost kinematičkih parametara zaleta, odraza i visine skoka u vis. U: Neljak, B. (Ur.) *Zbornik radova 18. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Metodički organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“* (str. 88-92). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Stručni radovi
- Antekolović, J.**, Kovačić, G. i Mrković, T. (2019). Crossminton u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture na Arhitektonskom fakultetu - Studij dizajna U: Babić, V. (Ur.) *Zbornik radova 28. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Odgovor kineziologije na suvremeni način života“* (str. 203-206). Zadar: Hrvatski kineziološki savez
- Mrković, T., **Antekolović, J.** i Pešić, E. (2019). Fizička aktivnost kao prevencija depresije u dječjoj dobi. U: Babić, V. (Ur.) *Zbornik radova 28. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Odgovor kineziologije na suvremeni način života“* (str. 529-533). Zadar: Hrvatski kineziološki savez
- Antekolović, J.**, Ajman, H. i Ljubičić, S. (2018). Primjena vortexa (vrtloga) u elementarnoj sportskoj školi programa Vikendom u sportske dvorane. U: Babić, V. (Ur.) *Zbornik radova 27. Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Primjeri dobre prakse u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“* (str. 153-157). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Ajman, H. i **Antekolović, J.** (2016). Karakteristike i specifičnosti sportskog programa u privatnom dječjem vrtiću iz Zagreba. U: Findak, V. (Ur.) *Zbornik radova 25. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske „Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i*

- kineziterapije u razvitku hrvatskog društva“* (str. 562-566). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Ljubičić, S., Antekolović, Lj. i **Antekolović, J.** (2016). Razlozi zbog kojih mladi odustaju trenirati atletiku. U: Findak, V. (Ur.) *Zbornik radova 25. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske „Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva“* (str. 647-653). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Antekolović, Lj., Babić, V., **Kovačić, J.**, Harasin, D. (2007). Primjena atletskih vježbi u kondicijskoj pripremi rukometaša. U: L. Bojić-Ćaćić (Ur.) *XXXI. Središnji seminar trenera HRS-a* (str. 5-15). Zagreb: Udruga trenera Hrvatskog rukometnog saveza
- Kostanić, D., Antekolović, Lj., **Kovačić, J.** (2007). Methodske vježbe za korekciju pogrešaka koje se javljaju kod učenja tehnika povaljki u odbojci. U: Findak, V. (Ur.) *Zbornik radova 16. Ljetna škola kineziologa Republike Hrvatske “Antropološke, metodičke, metodološke i stručne pretpostavke rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije”* (str. 298-305). Poreč: Hrvatski kineziološki savez
- Antekolović, Lj. i **Kovačić, J.** (2006). Odabir vježbi za prevenciju povreda ramenog zgloba. *Kondicijski trening*, 4(2), 59-66.